

(ร่าง)

แผนพัฒนาการเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑

(พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔

สารบัญ

	หน้า
บทนำ	ก
ส่วนที่ ๑ การทบทวนสถานการณ์	๑ - ๑
๑. สถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และนโยบายการเกษตร	๑ - ๑
๑.๑ โครงสร้างและการเจริญเติบโตของภาคเกษตร	๑ - ๑
๑.๒ ภาวะเศรษฐกิจ สังคมและครัวเรือนเกษตร	๑ - ๓
๑.๓ คุณภาพชีวิตของเกษตรกร	๑ - ๑๐
๑.๔ การพัฒนาองค์ความรู้และความเข้มแข็งของเกษตรกร	๑ - ๑๒
๑.๕ ผลผลิตการผลิตทางการเกษตร	๑ - ๑๔
๑.๖ การค้าระหว่างประเทศ	๑ - ๑๕
๑.๗ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ	๑ - ๑๘
๑.๘ ทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร	๑ - ๒๐
๑.๙ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร	๑ - ๒๖
๑.๑๐ นโยบายและมาตรการภาครัฐ	๑ - ๓๑
๒. ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกันต่อการพัฒนาภาคเกษตร	๑ - ๔๒
ส่วนที่ ๒ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์การพัฒนา	๒ - ๑
ส่วนที่ ๓ รายละเอียดยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร	๓ - ๑
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)	
- ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร	๓ - ๑
- ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร	๓ - ๙
- ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน	๓ - ๑๗
ส่วนที่ ๔ กระบวนการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ	๔ - ๑
ส่วนที่ ๕ แผนงานสำคัญ ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร	๕ - ๑
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)	

บทนำ

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย เป็นการดำเนินการภายใต้คณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยแผนพัฒนาการเกษตรดังกล่าวจะกำหนดให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในแต่ละฉบับ

ภาคเกษตรมีบทบาทความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงชาวโลก ก่อให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร เป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ สร้างรายได้เข้าประเทศ รวมทั้งยังเป็นวิถีชีวิตแหล่งภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่สืบทอดมา การพัฒนาภาคเกษตรให้ยั่งยืนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตาม ระยะเวลา ๑๕ ปีที่ผ่านมา ภาคเกษตรประสบกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจและสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อโอกาสการพัฒนาโดยรวม ดังนั้น จึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนจะมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนในอนาคตอย่างเป็นรูปธรรม แก้ไขปัญหาอุปสรรคเดิบนารุ่กอย่างเป็นระบบควบคู่กับภาคอื่น เพื่อความก้าวหน้าอย่างพอเพียงและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันไปพร้อมกัน โดยคำนึงถึงคนในภาคการเกษตรให้เกื้อหนุนกันทั้งเกษตรกร ผู้ประกอบการ นักวิจัย และสถาบันการเงิน ซึ่งภาครัฐเป็นหน่วยงานอำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เพื่อความผาสุกของเกษตรกร ภาคเกษตรมีความยั่งยืน และมีความมั่นคงทางด้านอาหาร

สำหรับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ทางด้านการเกษตร ได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร การพัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงด้านอาหาร และการพัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน รวมทั้งกำหนดกระบวนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติ โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๐ โดยเฉพาะการสร้างฐานทางปัญญาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีระบบเศรษฐกิจสีเขียวที่ใช้ความรู้และจุดแข็งของอัตลักษณ์ไทยไปปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างรู้เท่าทัน สร้างความยั่งยืนของภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งการจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลและความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วนและทุกระดับ เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุล มุ่งสู่การให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร เป็นฐานสร้างรายได้ให้แผ่นดิน ต่อไป

ส่วนที่ ๑
การทบทวนสถานการณ์

ส่วนที่ ๑ การทบทวนสถานการณ์

๑. สถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร และนโยบายการเกษตร

๑.๑ โครงสร้างและการเจริญเติบโตของภาคเกษตร

การพัฒนาการเกษตรได้ดำเนินการมาตั้งแต่ประเทศไทยเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๖) ซึ่งขณะนั้นภาคเกษตรมีสัดส่วนร้อยละ ๒๙.๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ในช่วงแผนพัฒนาแรกๆ การผลิตในภาคเกษตรมีการเจริญเติบโตค่อนข้างดีเนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและความเหมาะสมเชิงกายภาพในการทำการเกษตร มีแรงงานจำนวนมากและมีทักษะในการทำเกษตร แต่จากสภาพการผลิตที่ต้องอาศัยปัจจัยทางธรรมชาติ เช่น ดินฟ้าอากาศ ปริมาณน้ำฝน เป็นสำคัญ ความแปรปรวนของปัจจัยเหล่านี้ ทำให้เกิดฝนแล้ง น้ำท่วม ศัตรูพืช โรคแมลงระบาด มีผลต่อการเจริญเติบโตของสินค้าเกษตร นอกจากนี้ เมื่อเศรษฐกิจไทยมีความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายนอกมากขึ้น ส่งผลให้ไทยเปิดรับเทคโนโลยีจากต่างประเทศและมีการผลิตแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น การผลิตภาคเกษตรโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม การบริการ จึงเริ่มขยายตัวค่อนข้างเร็วและในอัตราที่สูงกว่าภาคเกษตรที่แม้ยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่องแต่เป็นไปในอัตราที่ช้ากว่า ส่งผลให้โครงสร้างการผลิตของประเทศเปลี่ยนไป และทำให้สัดส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศภาคเกษตร (GDP ภาคเกษตร) ต่อ GDP ลดลง ในปัจจุบันซึ่งเป็นช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภาคเกษตรมีสัดส่วนเพียงร้อยละ ๘.๙ ของ GDP เท่านั้น มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ ๑.๑ (จากเป้าหมายที่ตั้งไว้ว่าจะขยายตัวโดยเฉลี่ย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ ในขณะที่ GDP ประเทศมีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๒.๐)

แม้ว่าสัดส่วนของภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง แต่ GDP ภาคเกษตรในราคาประจำปีเพิ่มขึ้นจาก ๐.๐๒๑ ล้านล้านบาท ในปี ๒๕๐๔ เป็น ๑.๒๕๕ ล้านล้านบาท ในปี ๒๕๕๓ มีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๙.๘ ใกล้เคียงกับอัตราการเติบโตเฉลี่ยของภาคเกษตรซึ่งขยายตัวประมาณร้อยละ ๑๒ ต่อปี ในช่วงเดียวกัน โดยมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก ๐.๐๔๓ ล้านล้านบาท เป็น ๘.๘๕ ล้านล้านบาท ทั้งนี้ แม้สัดส่วนต่อ GDP จะน้อยลง แต่ภาคเกษตรยังคงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ โดยได้ปรับเปลี่ยนบทบาทจากที่เคยเป็นสินค้าเพื่อการบริโภคภายในประเทศและส่งออกในรูปของสินค้าขั้นปฐมเป็นสินค้าที่ใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อการผลิตของภาคการผลิตอื่น เช่น อุตสาหกรรมการแปรรูปอาหาร เป็นต้น สร้างมูลค่าและรายได้แก่ประเทศมากขึ้น

ภาคเกษตรมีแนวโน้มจะประสบกับปัญหาเชิงโครงสร้าง เนื่องจากการเพิ่มพื้นที่การเกษตรมาถึงจุดอิ่มตัวแล้ว ขณะที่แรงงานภาคเกษตรเริ่มมีอายุสูงขึ้นและมีจำนวนที่ลดลง ทักษะในการผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่ยังเป็นแบบดั้งเดิมและปรับเปลี่ยนไปสู่การผลิตแบบเกษตรสมัยใหม่ได้ช้า ผลผลิตการผลิตของภาคเกษตรแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นเลยในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ดังนั้น แนวทางพัฒนาการเกษตรต่อไปจะต้องปรับปรุงและแก้ไขปัญหเหล่านี้ เพื่อสร้างความเจริญเติบโตและความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ ๑ สัดส่วนโครงสร้างการผลิตแต่ละสาขาวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ
(ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑)

หน่วย: ร้อยละ

สาขา	แผนฯ ๑	แผนฯ ๒	แผนฯ ๓	แผนฯ ๔	แผนฯ ๕	แผนฯ ๖	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐*
ภาคเกษตร	๒๙.๘	๒๗.๔	๒๓.๒	๑๙.๕	๑๗.๕	๑๓.๖	๑๐.๑	๑๐.๑	๙.๖	๘.๗
-พืช	๒๑.๓	๑๗.๔	๑๔.๘	๑๒.๘	๑๒.๐	๙.๒	๖.๖	๖.๙	๖.๖	๖.๐
-ปศุสัตว์	๒.๙	๒.๔	๒.๐	๒.๐	๑.๘	๑.๖	๑.๒	๑.๑	๑.๑	๑.๐
-ประมง	๑.๘	๓.๑	๒.๙	๒.๒	๑.๙	๑.๗	๑.๘	๑.๗	๑.๖	๑.๕
-ป่าไม้	๓.๘	๓.๒	๒.๔	๑.๖	๑.๐	๐.๕	๐.๒	๐.๑	๐.๑	๐.๑
-บริการทางการเกษตร	n.a.	๑.๓	๑.๑	๐.๙	๐.๘	๐.๖	๐.๓	๐.๓	๐.๒	๐.๑
ภาคนอกเกษตร	๗๐.๒	๗๓.๖	๗๖.๘	๘๐.๕	๘๒.๕	๘๖.๔	๘๙.๙	๘๙.๙	๙๐.๔	๙๑.๓
ผลิตภัณฑ์มวลรวม ในประเทศ (GDP)	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐

ที่มา: จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
หมายเหตุ: * ข้อมูลปี ๒๕๕๐- ๒๕๕๓ และ n.a. ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ ๒ อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศรายสาขาเฉลี่ยต่อปี
(ณ ราคาคงที่ ปี ๒๕๓๑)

หน่วย: ร้อยละ

สาขา	แผนฯ ๑	แผนฯ ๒	แผนฯ ๓	แผนฯ ๔	แผนฯ ๕	แผนฯ ๖	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐*
ภาคเกษตร	๖.๔	๔.๔	๔.๑	๓.๒	๓.๑	๔.๑	๒.๘	๒.๑	๒.๙	๑.๑
-พืช	๖.๖	๑.๖	๔.๘	๔.๒	๓.๓	๔.๑	๒.๖	๓.๐	๒.๕	๐.๙
-ปศุสัตว์	๓.๐	๓.๖	๕.๔	๕.๔	๔.๗	๕.๑	๒.๐	๒.๕	๓.๒	-๐.๒
-ประมง	๑๗.๙	๑๘.๕	๐.๗	๒.๙	๒.๖	๑๑.๖	๖.๒	-๐.๑	๕.๔	๓.๒
-ป่าไม้	๓.๕	๔.๒	๒.๐	-๔.๖	๐.๖	-๑๓.๕	๐.๔	-๙.๐	๒.๔	-๐.๒
-บริการทางการเกษตร	n.a.	๖.๔	๗.๗	๓.๘	๑.๗	๐.๗	-๒.๑	-๐.๗	-๑.๘	-๑.๔
ภาคนอกเกษตร	๘.๕	๘.๓	๗.๔	๘.๒	๕.๙	๑๒.๒	๘.๗	-๐.๓	๖.๐	๒.๒
GDP	๗.๙	๗.๒	๖.๖	๗.๑	๕.๔	๑๐.๙	๘.๑	๐.๑	๕.๗	๒.๑

ที่มา: จากการคำนวณ โดยใช้ฐานข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี
หมายเหตุ: * ข้อมูลปี ๒๕๕๐- ๒๕๕๓ และ n.a. ไม่มีข้อมูล

ตารางที่ ๓ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร และมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (ณ ราคาประจำปี)

หน่วย: ล้านล้านบาท

ปี สาขา	๒๕๐๔	๒๕๑๐	๒๕๑๕	๒๕๒๐	๒๕๒๕	๒๕๓๐	๒๕๓๕	๒๕๔๐	๒๕๔๕	๒๕๕๓	อัตราการ ขยายตัว
ภาคเกษตร	๐.๐๒๑	๐.๐๓๒	๐.๐๓๙	๐.๐๙๒	๐.๑๔๑	๐.๑๘๔	๐.๓๐๖	๐.๔๔๗	๐.๕๑๔	๑.๒๕๕	๘.๙๐
ภาคนอกเกษตร	๐.๐๔๓	๐.๐๘๖	๐.๑๓๒	๐.๓๑๔	๐.๗๐๑	๑.๑๑๕	๒.๒๕๒	๔.๒๘๕	๘.๙๓๖	๘.๐๐๕	๑๑.๖๒
GDP	๐.๐๖๔	๐.๑๑๗	๐.๑๗๑	๐.๔๐๗	๐.๘๔๒	๑.๓๐๐	๒.๕๖๑	๔.๗๓๒	๑๓.๔๕๑	๙.๐๔๒	๑๑.๑๖

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

๑.๒ ภาวะเศรษฐกิจ สังคม และครัวเรือนเกษตร

๑.๒.๑ ประชากรและแรงงานภาคเกษตร

ประชากรภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จากจำนวน ๓๕.๙๖ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๗.๗๑ ของประชากรทั้งหมด ลดลงเหลือ ๒๔.๔๘ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๖.๓๐ ของประชากรทั้งหมด มีอัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๔.๑๘

สำหรับแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงเช่นเดียวกันจาก จำนวน ๑๙.๓๒ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๒.๗๓ ของแรงงานทั้งหมด ลดลงเหลือ ๑๗.๔๑ ล้านคน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๔.๔๒ ของแรงงานทั้งหมด มีอัตราการลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑๕ เนื่องจากการทำงานในภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำงานแบบฤดูกาล การขาดสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน จึงเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้แรงงานในภาคเกษตรมีการอพยพเข้าสู่ภาคเกษตรทั้งในรูปของการเคลื่อนย้ายแบบชั่วคราวและถาวร ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานโดยเฉพาะในช่วงเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว อย่างไรก็ตาม ในช่วงที่เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ การผลิตในสาขาต่างๆ โดยเฉพาะอุตสาหกรรมลดการผลิตและการจ้างงาน ภาคเกษตรกลับเป็นแหล่งรองรับแรงงานเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนเกษตร พบว่า สมาชิกในครัวเรือนเกษตรที่มีอายุมากกว่า ๖๕ ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ ๕.๒ ของสมาชิกในครัวเรือนเกษตรรวม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๙.๘ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ส่วนแรงงานภาคเกษตร (อายุอยู่ในระหว่าง ๑๕-๖๕ ปี) มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๗๓.๙ เหลือร้อยละ ๖๘.๖ ในช่วงเวลาเดียวกัน แสดงให้เห็นว่า ประชากรภาคเกษตรมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมากขึ้น ซึ่งประชากรกลุ่มนี้จะต้องเป็นกลุ่มที่ภาครัฐต้องให้การดูแลอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพราะนอกจากจะเป็นผู้ผลิตอาหารเลี้ยงคนทั้งประเทศแล้วยังคงเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะความเป็นอยู่ต่ำกว่ากลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม

ตารางที่ ๔ จำนวนประชากรและแรงงานภาคเกษตร

หน่วย: ล้านคน

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๔)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๙)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓)	อัตราการ ขยายตัว
จำนวนประชากร ^{๑/}	๖๒.๓๑	๖๒.๘๓	๖๗.๔๒	๐.๘๘
ประชากรภาคการเกษตร ^{๒/}	๓๕.๙๖	๒๒.๗๒	๒๔.๔๘*	-๔.๑๘
สัดส่วนร้อยละ	๕๗.๗๑	๓๖.๑๗	๓๖.๓๐	-
ประชากรนอกภาคการเกษตร	๒๖.๓๕	๔๐.๑๑	๔๒.๙๕	๕.๕๘
สัดส่วนร้อยละ	๔๒.๒๙	๖๓.๘๓	๖๓.๗๐	-
จำนวนแรงงาน ^{๓/}	๓๖.๖๔	๓๖.๒๔	๓๙.๑๙	๐.๗๕
จำนวนแรงงานภาคเกษตร ^{๒/}	๑๙.๓๒	๑๕.๘๔	๑๗.๔๑*	-๑.๑๕
สัดส่วนร้อยละ	๕๒.๗๓	๔๓.๗๒	๔๔.๔๒	-
จำนวนแรงงานนอกภาคเกษตร	๑๗.๓๒	๒๐.๔๐	๒๑.๗๘	๒.๕๘
สัดส่วนร้อยละ	๔๗.๒๗	๕๖.๒๘	๕๕.๕๘	-

ที่มา: ^{๑/} กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย^{๒/} สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์^{๓/} สำนักงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ: * ประมาณการ

ตารางที่ ๕ สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามกลุ่มอายุ

หน่วย : ร้อยละ

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๑)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๗)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๐)
สมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
- อายุ ต่ำกว่า ๑๕ ปี	๒๐.๙	๒๒.๕	๒๑.๖
- อายุ ๑๕-๖๕ ปี	๗๓.๙	๖๘.๘	๖๘.๖
- อายุมากกว่า ๖๕ ปี	๕.๒	๘.๗	๙.๘

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑.๒.๒ ระดับการศึกษาของเกษตรกร

ระดับการศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนาทักษะของเกษตรกร โดยการส่งเสริมองค์ความรู้ วิชาชีพ การฝึกอบรม ซึ่งจะสามารถพัฒนาให้เกษตรกรมีทักษะหรือเพิ่มความรู้ ความสามารถให้กับเกษตรกรในด้านเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาการเกษตรของตนให้เหมาะสมกับช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ระดับการศึกษาของประชากรเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำกว่าภาคบังคับ ร้อยละ ๔๙.๕๘ เป็นร้อยละ ๒๐.๘๑ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ รองลงมาคือต่ำกว่าภาคบังคับ อยู่ในระดับร้อยละ ๑๖.๐๘ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๓๙.๗๘ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สำหรับการศึกษารหัสครัวเรือน อยู่ในระดับตามภาคบังคับ คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๘๕ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๑๖.๘๗ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ครัวเรือนมีระดับการศึกษาต่ำกว่าภาคบังคับ สูงถึงร้อยละ ๖๔.๓๗ ระดับการศึกษาของครัวเรือนเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ซึ่งครัวเรือนจะเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนาทักษะเป็นส่วนใหญ่

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการศึกษาให้กับประชากรเกษตร โดยเฉพาะครัวเรือน เพื่อให้การพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการฝึกอบรม หรือการส่งเสริมวิชาชีพต่างๆ

ตารางที่ ๖ ร้อยละของระดับการศึกษาของประชากรภาคเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

รายการ	๒๕๔๔/๔๕ แผน ๘	๒๕๔๙/๕๐ แผน ๙	๒๕๕๑/๕๒ แผน ๑๐	อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)
๑. ไม่รู้หนังสือ	๙.๐๓	๘.๗๗	๗.๖	-๘.๑๑
๒. ต่ำกว่าภาคบังคับ	๑๖.๐๘	๔๑.๐๘	๓๙.๗๘	๗๖.๑๕
๓. ตามภาคบังคับ	๔๙.๕๘	๑๙.๗๐	๒๐.๘๑	-๒๗.๓๒
๔. มัธยมต้น	๑๑.๑๕	๑๑.๖๐	๑๓.๐๕	๘.๒๗
๕. มัธยมปลาย	๕.๘๕	๘.๐๖	๘.๕๑	๒๑.๖๘
๖. อาชีวะ	๓.๓๖	๔.๖๐	๔.๒๔	๑๔.๕๔
๗. อุดมศึกษา	๒.๐๕	๓.๔๓	๓.๐๘	๒๘.๕๖
๘. อื่นๆ	๒.๙๐	๒.๗๖	๒.๙๓	๐.๖๗

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ: ไม่รู้หนังสือ ประกอบด้วย ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าเท่ากับ ๖ ปี และผู้ที่อ่านออกเขียนไม่ได้

ต่ำกว่าภาคบังคับ ประกอบด้วย ผู้ที่อ่านออกเขียนได้ และเรียนต่ำกว่าระดับภาคบังคับ

อื่นๆ ประกอบด้วย เปรียญธรรม/นักธรรม, การศึกษานอกระบบการศึกษา, การเรียนรู้ด้วยตนเอง/ฟัง/ประสบการณ์

ตารางที่ ๗ ร้อยละของระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือนในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐

รายการ	๒๕๔๔/๔๕ แผน ๘	๒๕๔๗/๕๐ แผน ๙	๒๕๕๑/๕๒ แผน ๑๐	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
๑. ไม่รู้หนังสือ	๕.๖๔	๔.๓๐	๓.๓๒	-๒๓.๒๗
๒. ต่ำกว่าภาคบังคับ	๑๒.๓๗	๖๓.๘๔	๖๔.๓๗	๒๐๘.๕๖
๓. ตามภาคบังคับ	๗๑.๖๕	๑๕.๗๕	๑๖.๘๗	-๓๕.๔๕
๔. มัธยมต้น	๖.๐๔	๗.๒๔	๗.๐๖	๘.๖๙
๕. มัธยมปลาย	๒.๕๔	๕.๙๙	๕.๘๑	๖๖.๔๑
๖. อาชีวะ	๑.๐๒	๑.๗๔	๑.๓๙	๒๕.๒๔
๗. อุดมศึกษา	๐.๔๗	๐.๘๙	๐.๙๔	๔๗.๔๙
๘. อื่นๆ	๐.๒๗	๐.๒๕	๐.๒๔	-๕.๗๐

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

หมายเหตุ: ไม่รู้หนังสือ ประกอบด้วย ผู้ที่มีอายุน้อยกว่าเท่ากับ ๖ ปี และผู้ที่อ่านออกเขียนไม่ได้

ต่ำกว่าภาคบังคับ ประกอบด้วย ผู้ที่อ่านออกเขียนได้ และเรียนต่ำกว่าระดับภาคบังคับ

อื่นๆ ประกอบด้วย เปรียญธรรม/นักธรรม, การศึกษานอกระบบการศึกษา, การเรียนรู้ด้วยตนเอง/ฟัง/ประสบการณ

๑.๒.๓ รายได้เงินสด รายจ่ายเงินสด และรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร

รายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ รายได้เงินสดเกษตรซึ่งมีแหล่งรายได้มาจากการขายผลผลิตจากพืชเป็นหลัก คิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ ๗๐ ของรายได้เงินสดเกษตรทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ ๓๐ เป็นรายได้จากการทำปศุสัตว์ ประมง และอื่นๆ และส่วนที่ ๒ รายได้เงินสดนอกเกษตร ซึ่งมีแหล่งรายได้มาจากการทำหัตถกรรม หรืออุตสาหกรรม สมาชิกในครัวเรือนไปรับจ้างนอกเกษตร การนำเครื่องมือและพาหนะไปรับจ้าง ลูกหลานส่งเงินมาให้ เป็นต้น โดยรายได้เงินสดของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๑๓๕,๗๕๑ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็น ๒๒๓,๒๙๖ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๔๒ ในช่วงเวลาเดียวกันรายได้เงินสดเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๗๖,๕๐๑ บาท ต่อครัวเรือน เป็น ๑๓๕,๓๕๑ บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๓๙ ในขณะที่รายได้เงินสดนอกเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๕๙,๒๕๐ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๘๗,๙๔๕ บาทต่อครัวเรือน มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ ๕.๐๖

รายจ่ายเงินสดของครัวเรือนเกษตร ประกอบด้วย ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ รายจ่ายเงินสดเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชประกอบด้วยค่าพันธุ์ ยาปราบ/กำจัดศัตรูพืช ปุ๋ย น้ำมัน เชื้อเพลิง ค่าจ้างแรงงาน เป็นต้น คิดเป็นสัดส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๖๐ ของรายจ่ายเงินสดเกษตรทั้งหมด และส่วนที่ ๒ รายจ่ายเงินสดนอกเกษตร อาทิ ค่าอาหาร เครื่องดื่ม ค่าเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และของใช้ประจำวัน ค่าสาธารณสุข ค่ารักษาพยาบาล ค่าเลี้ยงชีพ/บันเทิง ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา ของบุตรหลาน ค่าดอกเบี้ยเงินกู้และเงินผ่อน เป็นต้น โดยรายจ่ายเงินสดของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยเพิ่มจาก ๑๐๔,๑๐๑ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็น ๑๘๐,๕๘๖ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๑๓ และในช่วง

เวลาเดียวกันรายจ่ายเงินสดเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๔๔,๓๙๒ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๗๖,๗๑๙ บาทต่อครัวเรือน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๗.๐๘ ในขณะที่รายจ่ายเงินสดนอกเกษตรเพิ่มขึ้นจาก ๕๙,๗๐๙ บาทต่อครัวเรือน เป็น ๑๐๓,๘๖๗ บาทต่อครัวเรือน ทั้งนี้จะเห็นว่ารายจ่ายเงินสดของครัวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้นมากกว่ารายได้เงินสด โดยเป็นผลมาจากรายจ่ายเงินสดนอกเกษตรปรับตัวสูงขึ้น

สำหรับรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตร ซึ่งหมายถึง รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรบวกด้วยรายได้เงินสดนอกการเกษตร พบว่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ รายได้เงินสดสุทธิเฉลี่ยต่อครัวเรือนเกษตรทั้งประเทศ ๙๑,๓๕๙ บาท เพิ่มขึ้นเป็น ๑๔๖,๕๗๗ บาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๖.๐๙ เมื่อพิจารณาสัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๕.๑๕ เป็นร้อยละ ๔๐.๐๐ ในเวลาเดียวกัน แสดงว่า แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือนเกษตรมาจากรายได้ทางการเกษตรเพิ่มขึ้น

๑.๒.๔ หนี้สินและทรัพย์สินเกษตรกรของครัวเรือนเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ครัวเรือนเกษตรมีหนี้สินเฉลี่ย ๓๖,๘๖๖ บาทต่อครัวเรือน เพิ่มขึ้นเป็น ๕๔,๔๐๙ บาทต่อครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๙๙ สาเหตุที่ทำให้หนี้สินครัวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้น เนื่องจากการกู้ยืมเพื่อใช้ในการผลิตทางการเกษตร แม้ในระยะที่ผ่านมาราคาสินค้าเกษตรและรายได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น แต่รายจ่ายในการซื้อปัจจัยการผลิตและสินค้าอุปโภคบริโภคก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรต้องมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ในขณะที่การกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาของสมาชิกในครัวเรือนก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้หนี้สินของครัวเรือนเกษตรเพิ่มขึ้น

ทรัพย์สินเกษตรกรของครัวเรือนเกษตรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน (ในที่นี้เป็นมูลค่าของทรัพย์สินปลายปีของครัวเรือน) ประกอบด้วยมูลค่าทรัพย์สินหมุนเวียนในการเกษตร มูลค่าทรัพย์สินดำเนินงานในการเกษตร และมูลค่าทรัพย์สินคงที่ในการเกษตร โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ทรัพย์สินเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๖๘๐,๓๓๒ บาท เพิ่มเป็น ๙๖๑,๘๗๘ บาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๔๒ โดยองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นทรัพย์สินคงที่ ได้แก่ ที่ดิน สิ่งปลูกสร้าง เครื่องจักร เป็นต้น ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงการสะสมทุนในภาคเกษตร

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตรกร พบว่า ครัวเรือนเกษตรมีสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕.๔๒ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๕.๖๖ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะต้องปรับปรุง คือ พยายามลดสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรลง

ตารางที่ ๘ รายได้เงินสด รายจ่ายเงินสด และรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร

หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๔/๔๕)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๙/๕๐)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๒/๕๓*)	การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
๑. รายได้	๑๓๕,๗๕๑	๑๙๓,๔๙๗	๒๒๓,๒๙๖	๖.๔๒
๑.๑ รายได้เงินสดเกษตรกร	๗๖,๕๐๑	๑๑๔,๖๓๑	๑๓๕,๓๕๑	๗.๓๙
๑) รายได้เงินสดเกษตรกรทางพืช	๕๓,๕๑๐	๘๙,๑๘๒	๑๑๒,๕๓๐	๙.๗๔
๒) รายได้เงินสดเกษตรกรทางสัตว์	๑๘,๑๐๖	๑๘,๒๕๓	๑๘,๔๗๒	๐.๒๕
๓) รายได้เงินสดเกษตรกรอื่นๆ	๔,๘๘๕	๗,๑๙๖	๔,๓๔๙	-๑.๔๔
๑.๒ รายได้เงินสดนอกเกษตรกร	๕๙,๒๕๐	๗๘,๘๖๖	๘๗,๙๔๕	๕.๐๖
๑.๓ สัดส่วนรายได้เงินสดทางการเกษตร ต่อรายได้ (ร้อยละ)	๕๖.๓๕	๕๙.๒๔	๖๐.๖๒	-
๒. รายจ่าย	๑๐๔,๑๐๑	๑๔๘,๗๒๖	๑๘๐,๕๘๖	๗.๑๓
๒.๑ รายจ่ายเงินสดเกษตรกร	๔๔,๓๙๒	๖๔,๒๖๑	๗๖,๗๑๙	๗.๐๘
๑) รายจ่ายเงินสดเกษตรกรทางพืช	๒๖,๖๕๙	๔๒,๘๒๕	๕๔,๔๐๓	๙.๓๓
๒) รายจ่ายเงินสดเกษตรกรทางสัตว์	๙,๖๐๕	๑๑,๘๖๒	๙,๔๗๘	-๐.๑๗
๓) รายจ่ายเงินสดเกษตรกรอื่นๆ	๘,๑๒๘	๙,๕๗๔	๑๒,๘๓๘	๕.๘๘
๒.๒ รายจ่ายเงินสดนอกเกษตรกร	๕๙,๗๐๙	๘๔,๔๖๕	๑๐๓,๘๖๗	๗.๑๗
๒.๓ สัดส่วนรายจ่ายเงินสดทางการเกษตร ต่อรายจ่าย (ร้อยละ)	๔๒.๖๔	๔๓.๒๑	๔๒.๔๘	-
๓. รายได้สุทธิ				
๓.๑ รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร^{๑/}	๓๒,๑๐๙	๕๐,๓๗๐	๕๘,๖๓๒	๗.๘๒
๓.๒ รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน^{๒/}	๙๑,๓๕๙	๑๒๙,๒๓๖	๑๔๖,๕๗๗	๖.๐๙
๓.๓ เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้^{๓/}	๓๑,๖๕๐	๔๔,๗๗๑	๔๒,๗๑๐	๓.๘๒
๓.๔ สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร ต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน (ร้อยละ)	๓๕.๑๕	๓๘.๙๘	๔๐.๐๐	-

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ: ^{๑/} รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร = รายได้เงินสดเกษตรกร - รายจ่ายเงินสดเกษตรกร

^{๒/} รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน = รายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตร + รายได้เงินสดนอกเกษตรกร

^{๓/} เงินสดคงเหลือก่อนการชำระหนี้ = รายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือน - รายจ่ายเงินสดนอกเกษตรกร

* ปีเพาะปลูก ๒๕๕๒/๕๓ เป็นข้อมูลเบื้องต้น

ตารางที่ ๙ หนี้สินและทรัพย์สินเกษตรกรของครัวเรือนเกษตรกร

หน่วย: บาท/ครัวเรือน

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๔/๔๕)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๙/๕๐)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๒/๕๓*)	การเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
หนี้สิน	๓๖,๘๖๖	๔๗,๖๗๒	๕๔,๔๐๙	๔.๙๙
ทรัพย์สินเกษตรกร	๖๘๐,๓๓๒	๙๑๘,๗๒๗	๙๖๑,๘๗๘	๔.๔๒
สัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินเกษตรกร (ร้อยละ)	๕.๔๒	๕.๑๙	๕.๖๖	-

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ * ปีเพาะปลูก ๒๕๕๒/๕๓ เป็นข้อมูลเบื้องต้น

๑.๒.๕ ภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร

คนจน หมายถึง คนที่มีรายได้ต่ำกว่าเส้นความยากจน ซึ่งเส้นความยากจนคำนวณขึ้นมา โดยคำนึงถึงความต้องการอาหารและสินค้าอุปโภคที่จำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำของครัวเรือน หรือคนจน คือคนที่มีรายได้ไม่เพียงพอที่จะใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหารและสินค้าจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำ

การวัดครัวเรือนเกษตรกรที่ตกอยู่ในภาวะความยากจน ในที่นี้ใช้รายได้สุทธิของครัวเรือน/คน/ปี เทียบกับเส้นความยากจน โดยที่รายได้สุทธิของครัวเรือน หมายถึง รายได้เงินสดสุทธิเกษตรกร (รายได้เงินสดเกษตรกร หัก รายจ่ายเงินสดเกษตรกร บวก รายได้ที่ไม่เป็นตัวเงิน เช่น มูลค่าผลผลิตทางการเกษตรที่นำมาบริโภคในครัวเรือน) รวมกับ รายได้เงินสดนอกเกษตรกร อาทิ การแปรรูปสินค้าอุตสาหกรรม หัตถกรรมต่างๆ กำไรสุทธิจากการประกอบธุรกิจนอกการเกษตร รวมทั้งรายได้อื่นๆ เช่น ค่าแรง เงินเดือน เงินรางวัล รายได้จากการให้เช่าที่ดินนอกเกษตร ค่าดอกเบี้ยย ค่าเงินปันผล ค่าบำเหน็จ บำนาญ เงินทุนการศึกษา เป็นต้น

สำหรับภาวะความยากจนของครัวเรือนเกษตรกร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ครัวเรือนเกษตรกรยากจนมีจำนวน ๒.๓๑ ล้านครัวเรือน ลดลงเหลือ ๑.๑๖ ล้านครัวเรือน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ แต่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ครัวเรือนเกษตรกรยากจนมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๑.๗๕ ล้านครัวเรือน และเมื่อพิจารณากลุ่มครัวเรือนเกษตรกรซึ่งในที่นี้แบ่งออกเป็น ๕ กลุ่มจำแนกตามรายได้ คือ กลุ่มที่ ๑ กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด (๒๐% แรกจนที่สุด) กลุ่มที่ ๒ กลุ่มที่มีรายได้รองต่ำสุด กลุ่มที่ ๓ กลุ่มที่มีรายได้ปานกลาง กลุ่มที่ ๔ กลุ่มที่มีรายได้รองสูงสุด และกลุ่มที่ ๕ กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (๒๐% สุดท้ายรวยที่สุด) พบว่า สัดส่วนรายได้ของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้สูงสุดหรือรวยที่สุด ต่อกลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำสุดหรือจนที่สุดลดลงเล็กน้อยจาก ๑๙.๓๙ เท่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เหลือ ๑๘.๐๒ เท่า ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ นั้นหมายถึง ช่องว่างระหว่างรายได้ของกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรรวยที่สุดกับกลุ่มที่จนที่สุดลดลง แสดงให้เห็นว่าในสังคมมีความเป็นธรรมหรือความเท่าเทียมกันในเรื่องของรายได้มากขึ้น ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะต้องปรับปรุง คือ พยายามลดช่องว่างระหว่างรายได้ของกลุ่มรวยที่สุดกับกลุ่มจนที่สุดลง

ตารางที่ ๑๐ ครั้วเรือนเกษตรยาจน

รายการ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๔/๔๕)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๙/๕๐)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๑/๕๒)
เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน) ^{๑/}	๑,๑๙๐	๑,๓๘๖	๑,๕๗๙
เส้นความยากจน (บาท/คน/ปี)	๑๔,๒๘๐	๑๖,๖๓๒	๑๘,๙๕๔
ครั้วเรือนเกษตรทั้งหมด (ล้านครั้วเรือน)	๕.๖๖	๕.๗๘	๕.๘๖
ครั้วเรือนเกษตรยาจน (ล้านครั้วเรือน)	๒.๓๑	๑.๑๖	๑.๗๕

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ : ^{๑/} คำนวณโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกสิกรรมตรี

ตารางที่ ๑๑ สัดส่วนรายได้ของกลุ่มครั้วเรือนเกษตร (๕ กลุ่ม)

หน่วย : ร้อยละ

กลุ่มครั้วเรือน	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๔/๔๕)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๙/๕๐)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๑/๕๒)
๑. กลุ่มที่มีรายได้ต่ำสุด (๒๐% แรกงานที่สุด)	๒.๙๗	๒.๕๗	๓.๒๐
๒. กลุ่มที่มีรายได้รองต่ำสุด	๗.๒๖	๖.๘๐	๗.๒๘
๓. กลุ่มที่มีรายได้ระดับกลาง	๑๒.๑๗	๑๑.๓๖	๑๒.๐๐
๔. กลุ่มที่มีรายได้รองสูงสุด	๒๐.๐๒	๑๘.๖๖	๑๙.๘๘
๕. กลุ่มที่มีรายได้สูงสุด (๒๐% สุดท้ายรายที่สุด)	๕๗.๕๘	๖๐.๖๒	๕๗.๖๕
รวม	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐๐
สัดส่วนรายได้ของกลุ่มรายที่สุดต่อกลุ่มจนที่สุด (๕/๑) (เท่า)	๑๙.๓๙	๒๓.๖๑	๑๘.๐๒

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑.๓ คุณภาพชีวิตของเกษตรกร

ความหมายของคำว่า คุณภาพชีวิต (Quality of Life)

(๑) องค์การยูเนสโก (UNESCO ,๑๙๙๓) หมายถึง ระดับความเป็นอยู่ที่ดีของสังคมและระดับความพึงพอใจในความต้องการส่วนหนึ่งของมนุษย์

(๒) ศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ คันธเสวี อดีตคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ให้ความหมาย คุณภาพชีวิต หมายถึงสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ซึ่งรวมทุกด้านของชีวิตมนุษย์ ถ้าสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลไม่ดี แสดงว่าคุณภาพชีวิตของบุคคลนั้นต่ำกว่าความคาดหวัง

การวัดคุณภาพชีวิตของเกษตรกร พิจารณาจากดัชนีความผาสุกของเกษตรกร ซึ่งความผาสุกในที่นี้ หมายถึง สภาวะที่คนมีการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพทั้งจิต กาย ปัญญา ที่เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นองค์รวม ดัชนีความผาสุกของเกษตรกรวัดได้จากองค์ประกอบ ๕ ด้าน และมีตัวชี้วัดทั้งหมดรวม ๑๖ ตัวชี้วัด ได้แก่

ด้านเศรษฐกิจ ตัวชี้วัด ได้แก่ รายได้ครัวเรือนเกษตร การมีสิทธิในที่ดินทำกิน การมีงานทำของแรงงานเกษตร รายจ่ายอุปโภคบริโภคของครัวเรือนเกษตร เงินออมของครัวเรือนเกษตร และสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตร

ด้านสุขอนามัย ตัวชี้วัด ได้แก่ ครัวเรือนเกษตรได้กินอาหารมีคุณภาพได้มาตรฐาน และครัวเรือนเกษตรมีการจัดบ้านเรือนเป็นระเบียบถูกสุขลักษณะ

ด้านการศึกษา ตัวชี้วัด ได้แก่ สมาชิกครัวเรือนเกษตรได้รับการศึกษาสูงกว่าภาคบังคับ และสัดส่วนจำนวนเกษตรกรต่อแรงงานเกษตรที่ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรม

ด้านสังคม ตัวชี้วัด ได้แก่ ความภูมิใจของเกษตรกร ครัวเรือนมีความอบอุ่น คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่จากคนในครัวเรือน และการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร

ด้านสิ่งแวดล้อม ตัวชี้วัด ได้แก่ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ และการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรดิน

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ พบว่า ดัชนีความผาสุกของเกษตรกรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗๖.๑๑ เป็นร้อยละ ๗๗.๕๑ จัดอยู่ในระดับการพัฒนาปานกลาง (หากค่าดัชนีเข้าใกล้ ๑๐๐ หมายถึง ระดับความผาสุกมากขึ้น) แต่เมื่อพิจารณา ผลการพัฒนาในแต่ละด้านพบว่า การพัฒนาที่ผ่านมาไม่สมดุล ผลการพัฒนาด้านสุขอนามัยและด้านสังคมจัดอยู่ในระดับที่ดีมาก แต่อีก ๓ ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ จัดอยู่ในระดับต้องปรับปรุง ด้านการศึกษา และด้านสิ่งแวดล้อม จัดอยู่ในระดับต้องเร่งแก้ไข

สำหรับค่าดัชนีชี้วัดที่เป็นภารกิจของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ตัวชี้วัดที่อยู่ในเกณฑ์ต้องพัฒนาให้ดีขึ้น คือ การสร้างรายได้ครัวเรือนเกษตร การออกเอกสารสิทธิในที่ดินให้เกษตรกร การสร้างงานให้แรงงานเกษตร การรณรงค์เพื่อการลดรายจ่ายของครัวเรือน ต้องเร่งปรับปรุงเกี่ยวกับการออมของครัวเรือนเกษตร และต้องเร่งแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ด้านการศึกษา ต้องเร่งปรับปรุงการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรม และด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการแก้ไขปัญหาและปรับปรุง ฟื้นฟูทรัพยากรดินมากขึ้น

ตารางที่ ๑๒ ดัชนีความพอใจของเกษตรกร

องค์ประกอบ	แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๕๓)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๕๘)	แผนฯ ๑๐			
			(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)	(ปี ๒๕๕๓)
ดัชนีความพอใจของเกษตรกร	๗๖.๑๑	๗๕.๓๔	๗๗.๓๐	๗๘.๐๖	๗๘.๒๑	๗๗.๙๑
๑. ด้านเศรษฐกิจ	๖๙.๔๘	๖๒.๗๓	๖๘.๘๖	๖๙.๓๙	๖๗.๖๓	๖๘.๐๖
๒. ด้านสุขอนามัย	๙๐.๕๑	๙๓.๙๖	๙๔.๕๗	๙๔.๕๓	๙๕.๔๒	๙๕.๘๔
๓. ด้านการศึกษา	๕๐.๐๐	๕๐.๐๐	๕๒.๘๔	๕๗.๖๑	๕๗.๘๕	๕๘.๖๒
๔. ด้านสังคม	๙๔.๘๙	๙๑.๒๑	๙๐.๖๑	๙๑.๐๑	๙๑.๕๖	๙๑.๙๕
๕. ด้านสิ่งแวดล้อม	๕๒.๙๐	๕๖.๒๗	๖๒.๖๑	๖๓.๓๘	๖๓.๒๔	๕๗.๕๐

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ: ระดับ ๕ คะแนนอยู่ระหว่าง ๙๐.๐๐ - ๑๐๐.๐๐ คือ ดีมาก
 ระดับ ๔ คะแนนอยู่ระหว่าง ๘๐.๐๐ - ๘๙.๙๙ คือ ดี
 ระดับ ๓ คะแนนอยู่ระหว่าง ๗๐.๐๐ - ๗๙.๙๙ คือ ปานกลาง
 ระดับ ๒ คะแนนอยู่ระหว่าง ๖๐.๐๐ - ๖๙.๙๙ คือ ต้องปรับปรุง
 ระดับ ๑ คะแนนน้อยกว่า ๖๐.๐๐ คือ ต้องเร่งแก้ไข

๑.๔ การพัฒนาองค์ความรู้และความเข้มแข็งของเกษตรกร

การเกษตรของประเทศไทยได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การผลิตเพื่อยังชีพจนถึงการผลิตเชิงการค้าและธุรกิจ นอกเหนือจากการพัฒนาด้านการผลิตและปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตรแล้ว ยังมีการพัฒนาเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง โดยแนวทางการพัฒนาที่สำคัญคือ

๑.๔.๑ การทำการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ภาคเกษตรเป็นภาคที่มีความสำคัญและมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับเกษตรกร ครอบครัว ชุมชน และระดับชาติ ซึ่งหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรที่เป็นรูปธรรมที่นำไปสู่ความพออยู่พอกิน มีความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร ลดรายจ่าย พึ่งตนเองได้ และแก้ปัญหาความยากจน ภาคครัวเรือนและภาคชุมชน

ในช่วงการดำเนินงานในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ หน่วยงานต่างๆ ได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาฝึกอบรมเกษตรกรเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง มีเกษตรกรเข้าร่วมรับการฝึกอบรมรวมทั้งสิ้น ๒.๗๙ ล้านราย หรือร้อยละ ๑๙๒.๘๓ ของเป้าหมาย ๑.๔๕ ล้านครัวเรือน โดยการดำเนินงานโครงการต่างๆ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกร อย่างไรก็ตาม การดำเนินการก็มีปัญหาเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติที่ไม่ชัดเจน เช่น การกำหนดคุณสมบัติของเกษตรกรที่เข้าอบรม วิทยากรมีความสามารถในการปฏิบัติ

แต่ขาดประสบการณ์และทักษะ ทำให้การถ่ายทอดความรู้ไม่น่าสนใจ และการสนับสนุนงบประมาณที่ล่าช้า ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๑.๔.๒ การรวมกลุ่มของเกษตรกร

แนวทางหนึ่งของการพัฒนาอาชีพเกษตรกร คือ การส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร ยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พัฒนาสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถ และศักยภาพของเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง โดยปัจจุบันได้มีการพัฒนาไปสู่วิสาหกิจชุมชน ซึ่งเป็นการรวมตัวกันเพื่อประกอบกิจการต่างๆ ที่มีขนาดเล็กในชุมชนให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น เพื่อพัฒนากิจการของชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ และพร้อมที่จะพัฒนาสินค้าให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ กำหนดเป้าหมายชุมชนจะต้องมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ ๕๔,๘๗๖ สหกรณ์ กลุ่มอาชีพจำนวน ๑๐,๐๐๐ กลุ่ม และวิสาหกิจชุมชน จำนวน ๒๘,๔๒๐ กลุ่ม

การรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปแบบต่างๆ เพิ่มจำนวนขึ้นมาโดยตลอด กล่าวคือ สหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ มีสหกรณ์รวมทั้งสิ้น ๕,๖๑๐ สหกรณ์ เงินทุนดำเนินงาน ๖๗,๑๘๓ ล้านบาท แต่จากการส่งเสริมและสนับสนุนการขยายธุรกิจและกิจการของสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น ๖,๙๖๒ สหกรณ์ เงินทุนดำเนินงาน ๑๔๒,๑๓๓ ล้านบาท

กลุ่มอาชีพ หมายถึง กลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวกันเพื่อจัดทำกิจกรรมทางการเกษตร ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ได้กำหนดเป้าหมายเมื่อสิ้นแผนฯ ไว้จำนวน ๑๐,๐๐๐ กลุ่ม โดยพบว่า ในช่วงครึ่งของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๒) มีจำนวนกลุ่มอาชีพเท่ากับ ๗,๔๒๔ กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ ๗๔.๒๔ ของเป้าหมายที่กำหนด และคาดว่าจะการสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพจะสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

วิสาหกิจชุมชน ในปี ๒๕๕๐ มีวิสาหกิจชุมชนที่ได้จดทะเบียนรวม ๕๐,๑๓๔ แห่ง เพิ่มขึ้นเป็น ๗๐,๐๐๘ แห่ง ในปี ๒๕๕๔ จากการประเมินวิสาหกิจชุมชนแบ่งเป็น ๓ ระดับ คือ ดี ปานกลางและต้องปรับปรุง ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๔) มีวิสาหกิจที่ได้รับการประเมินเมื่อสิ้นไตรมาสที่ ๒ (๓๑ มีนาคม ๒๕๕๔) จำนวน ๖๐,๑๗๗ แห่ง คิดเป็นร้อยละ ๘๖ ของจำนวนวิสาหกิจชุมชนทั้งหมด พบว่า มีวิสาหกิจชุมชนที่อยู่ในระดับดี จำนวน ๑๘,๔๐๑ แห่ง ระดับปานกลาง จำนวน ๒๙,๔๔๖ แห่ง และระดับที่ต้องปรับปรุง จำนวน ๑๒,๓๓๐ แห่ง ทั้งนี้วิสาหกิจชุมชนต้องมีการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานต่อไปเพื่อให้มีศักยภาพการดำเนินงานอยู่ในระดับดีเพิ่มขึ้น และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

กลุ่มยุวเกษตรกร ภาคการเกษตรของไทยประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานภาคเกษตรมีอายุเฉลี่ยมากกว่า ๕๐ ปี ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องเร่งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ ด้วยการส่งเสริมและพัฒนายุวเกษตรกร โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกให้ยุวเกษตรกรมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพเกษตรกรรม สร้างแรงจูงใจ สร้างภาพลักษณ์ใหม่ และขยายโอกาสให้เยาวชนทั่วไปมีส่วนร่วมในกระบวนการยุวเกษตรกร และมุ่งพัฒนายุวเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่แบบมืออาชีพ ในปี ๒๕๕๓ (ณ พฤศจิกายน ๒๕๕๓) การจัดตั้งและพัฒนากรู่มยุวเกษตรกร มีจำนวนทั้งสิ้น ๕,๘๗๐ กลุ่ม สมาชิก ๑๖๔,๔๘๙ รายทั่วประเทศ สถานภาพของกรู่มยุวเกษตรกรอยู่ในเกณฑ์ดี จำนวน ๓,๒๗๒ กลุ่ม ปานกลางจำนวน ๕๕ กลุ่ม และต้องปรับปรุง ๒,๕๔๓ กลุ่ม โดยคิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๔ ๐.๙๔

และ ๔๓.๓๒ ตามลำดับ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการประเมินสถานภาพกลุ่มยุทธศาสตร์ที่อยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุงอีกเป็นจำนวนมาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องให้การสนับสนุนเพื่อสร้างรากฐานทรัพยากรคนทางการเกษตรที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

๑.๕ ผลิตภาพการผลิตทางการเกษตร

การพัฒนาการเกษตรถูกกำหนดให้เป็นแนวทางการพัฒนาที่สำคัญของประเทศมาตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑ จนถึงปัจจุบัน แต่มีการปรับเปลี่ยนเป้าหมายและแนวทางในแต่ละแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแนวโน้มปัญหาของภาคเกษตรและเศรษฐกิจสังคมโดยรวมในช่วงเวลานั้นๆ เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ โดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจการเกษตรและการยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้น อย่างไรก็ตาม ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ - ๑๐ แนวทางการพัฒนาภาคเกษตรของประเทศให้ความสำคัญกับผลิตภาพการผลิตมากขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของผลิตภาพการผลิต (Total Factor Productivity Growth: TFPG) จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้เศรษฐกิจการเกษตรขยายตัวอย่างมีเสถียรภาพในระยะยาว

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตภาคเกษตร ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และ TFP พบว่า การขยายตัวของการใช้ปัจจัยด้านทุนและที่ดินมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่อัตราการขยายตัวของผลิตภาพการผลิตภาคเกษตรหดตัวมาโดยตลอด ซึ่งในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ภาคเกษตรมีอัตราขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑๐ เป็นผลมาจากการขยายตัวของปัจจัยทุน ปัจจัยที่ดิน และปัจจัยแรงงาน ร้อยละ ๓.๗๑ ๐.๓๖ และ ๐.๐๑ ตามลำดับ ส่วนปัจจัย TFP ลดลงร้อยละ ๒.๗๘ แสดงให้เห็นว่า การเจริญเติบโตของภาคเกษตรมาจากการเพิ่มปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตมากกว่าความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีของปัจจัยทุน การบริหารจัดการทรัพยากร การปรับปรุงคุณภาพของดิน การพัฒนาทักษะและคุณภาพของแรงงาน รวมถึงการวิจัยและพัฒนาทางการเกษตร

ตารางที่ ๑๓ อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจและแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตในภาคเกษตรกรรม

รายการ	แผนฯ ๖	แผนฯ ๗	แผนฯ ๘	แผนฯ ๙	แผนฯ ๑๐			
					เฉลี่ย ๓ ปีแรก	(ปี ๒๕๕๐)	(ปี ๒๕๕๑)	(ปี ๒๕๕๒)
GDP เกษตร	๔.๕๕	๒.๙๘	๒.๐๔	๒.๙๐.	๑.๑๐	๐.๙๐	๓.๕๐	-๐.๕๐
แรงงาน ที่ดิน	๐.๑๑	-๐.๒๗	-๐.๐๗	๐.๐๘	๐.๐๑	๐.๐๘	๐.๒๑	-๐.๒๖
ทุน	๐.๐๖	๐.๐๕	๐.๐๖	๐.๑๔	๐.๓๖	๐.๒๕	๐.๕๔	๐.๓๐
ทุน	๓.๐๑	๖.๕๗	๓.๓๔	๓.๑๙	๓.๗๑	๔.๐๙	๓.๗๑	๓.๓๑
TFP	๑.๓๖	-๓.๓๗	-๑.๒๙	-๐.๕๑	-๒.๗๘	-๓.๕๒	-๐.๙๖	-๓.๘๖

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี

๑.๖ การค้าระหว่างประเทศ

๑.๖.๑ การส่งออก

ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าทั้งหมด ๒,๒๗๒,๑๑๕ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๖,๑๗๖,๔๒๔ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สำหรับการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ประเทศไทยเป็นประเทศส่งออกอันดับที่ ๘ ของโลก รองจาก สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา บราซิล คานาดา จีน อาร์เจนตินาและอินโดนีเซีย สินค้าส่งออกที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวและผลิตภัณฑ์ ยางธรรมชาติ ปลาและผลิตภัณฑ์ กุ้งและผลิตภัณฑ์ ผลไม้และผลิตภัณฑ์ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์จากเนื้อไก่ สินค้าเกษตรส่งออกของไทยมีการพัฒนาทั้งด้านคุณภาพ รูปแบบ และผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย จากสินค้าปฐมภูมิเป็นสินค้าเกษตรแปรรูปอย่างง่ายและการแปรรูปที่มีความซับซ้อน ซึ่งได้สร้างมูลค่าและรายได้แก่ประเทศตลอดมา การส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ขยายตัวเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด โดยเพิ่มขึ้นจากมูลค่า ๔๘๔,๘๔๗ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๑,๐๘๘,๖๓๓ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เมื่อพิจารณาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ โดยเฉพาะในปี ๒๕๕๑ ซึ่งเกิดวิกฤตพลังงานและอาหาร ไทยส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มูลค่ามากถึง ๑,๐๓๖,๓๘๘ ล้านบาท แต่จากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลกถดถอยในปี ๒๕๕๒ มูลค่าการส่งออกลดลง และในปี ๒๕๕๓ ซึ่งเศรษฐกิจโลกเริ่มฟื้นตัว ความต้องการด้านอาหารและพลังงานขยายตัว ไทยสามารถส่งออกได้มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของไทยมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๑.๓๔ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๑๗.๖๓ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สาเหตุสำคัญเนื่องจาก การแข่งขันสูงในตลาดโลก ประกอบกับต้นทุนการผลิตของไทยค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับประเทศผู้ส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์สำคัญ เช่น เวียดนาม จีน เป็นต้น

เมื่อพิจารณาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่ไทยส่งออกพบว่า โครงสร้างการส่งออกเปลี่ยนไปจากเดิม จากข้าวที่เคยเป็นสินค้าส่งออกอันดับหนึ่ง และมันสำปะหลังเป็นอันดับสอง ในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ยางพาราสร้างรายได้แก่ประเทศมากขึ้น โดยไทยเป็นผู้ผลิตและผู้ส่งออกรายแรก รมควันและน้ำยางข้นรายใหญ่อันดับ ๑ และยางแท่งเป็นอันดับ ๒ ของโลก สำหรับสาเหตุที่ไทยส่งออกข้าวได้น้อยลง เนื่องจากหลายประเทศหันไปบริโภคสินค้าชนิดอื่นทดแทน ประกอบกับคู่แข่งทางการค้า เช่น เวียดนาม อินเดีย มีการพัฒนาและสามารถขยายตลาดและส่วนแบ่งตลาดข้าวจากไทยได้ส่วนหนึ่ง รวมทั้งปัญหาเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคยุโรป ทำให้ประเทศในแถบแอฟริกา ซึ่งเป็นประเทศผู้นำเข้าข้าวรายใหญ่ของไทยที่ใช้เงินยูโรในการค้าชะลอการนำเข้า อย่างไรก็ตาม สินค้าเกษตรที่มีบทบาทสำคัญทำรายได้แก่ประเทศเพิ่มขึ้นและมีอนาคตสดใสในระยะต่อไปได้แก่ กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง ไข่ไก่และผลิตภัณฑ์ ผักและผลไม้ และประเทศที่เป็นคู่ค้าที่สำคัญมีมูลค่าการส่งออกสูง ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และจีน ซึ่งไทยจะต้องเตรียมการพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ตรงความต้องการอย่างดีที่สุดเพื่อขยายตลาด

ปัจจุบันการเชื่อมโยงของประเทศในภูมิภาคต่างๆ มีมากขึ้น และมีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ประเทศไทยจึงต้องปรับบทบาทรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการขยายความร่วมมือ การคมนาคมขนส่ง

การพัฒนาแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยีและสารสนเทศกับกลุ่มประเทศต่างๆ และต้องปรับตัว โดยเฉพาะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไทยจะเป็นศูนย์กลางธุรกิจและการค้า ในภูมิภาคนี้

๑.๖.๒ การนำเข้า

ประเทศไทยมีมูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมด ๑,๙๒๔,๒๖๓ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๕,๘๓๙,๓๙๑ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สำหรับการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ ส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ต้องใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารแปรรูปต่างๆ ได้แก่ ปลาและผลิตภัณฑ์ ปัจจัยการผลิตได้แก่ ปุ๋ย อาหารสัตว์ สินค้าที่ผลิตได้ไม่เพียงพอ เนื่องจากสภาพภูมิอากาศไม่เอื้ออำนวย เช่น ถั่วเหลือง ฝ้ายดิบและปุ๋ยฝ้าย นมและผลิตภัณฑ์ มูลค่าการนำเข้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยเพิ่มขึ้นจากมูลค่า ๒๒๘,๘๓๑ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เพิ่มขึ้นเป็น ๓๐๙,๔๔๘ ล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

ตารางที่ ๑๔ การค้าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์

หน่วย : ล้านบาท

รายการ		มูลค่าการส่งออก			มูลค่าการนำเข้า		
		สินค้าทั้งหมด	สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	สัดส่วน (ร้อยละ)	สินค้าทั้งหมด	สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์	สัดส่วน (ร้อยละ)
แผนฯ ๘	(ปี ๒๕๔๐)	๒,๒๗๒,๑๑๕	๔๘๔,๘๔๗	๒๑.๓๔	๑,๙๒๔,๒๖๓	๒๒๘,๘๓๑	๑๑.๘๙
แผนฯ ๙	(ปี ๒๕๔๕)	๒,๙๒๓,๙๔๑	๖๙๔,๔๐๓	๒๓.๗๕	๒,๗๗๔,๘๙๒	๓๒๕,๙๖๑	๑๑.๗๕
แผนฯ ๑๐	(ปี ๒๕๕๐)	๕,๓๐๒,๑๑๙	๘๘๖,๘๕๗	๑๖.๗๓	๔,๘๗๐,๑๘๖	๓๑๘,๑๑๔	๖.๕๓
	(ปี ๒๕๕๑)	๕,๘๕๑,๓๗๑	๑,๐๓๖,๓๘๘	๑๗.๗๑	๕,๙๖๒,๔๘๒	๓๑๘,๑๘๔	๕.๔๓
	(ปี ๒๕๕๒)	๕,๑๙๔,๕๘๙	๙๓๖,๑๔๙	๑๘.๐๒	๔,๖๐๐,๕๔๘	๒๗๑,๔๑๕	๕.๙๐
	(ปี ๒๕๕๓)	๖,๑๗๖,๔๒๔	๑,๐๘๘,๖๓๓	๑๗.๖๓	๕,๘๓๙,๓๙๑	๓๐๙,๔๔๘	๕.๓๐

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ตารางที่ ๑๕ การส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ		ยาง	ข้าวและผลิตภัณฑ์	น้ำตาลและผลิตภัณฑ์	กุ้งสดแช่เย็นแช่แข็ง	มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์	ไก่และผลิตภัณฑ์	พลาสติกแช่เย็นแช่แข็ง
แผนฯ ๘	(ปี ๒๕๔๐)	๕๗,๔๕๘	๖๕,๐๘๘	๓๔,๓๖๒	๔๗,๑๘๕	๑๘,๓๘๘	๑๕,๙๐๒	๑๒,๑๔๙
แผนฯ ๙	(ปี ๒๕๔๕)	๗๔,๖๐๖	๗๐,๐๖๕	๒๙,๓๘๔	๓๔,๔๒๔	๒๑,๖๙๗	๓๖,๑๑๒	๑๖,๔๕๓
แผนฯ ๑๐	(ปี ๒๕๕๐)	๑๙๔,๓๓๘	๑๑๙,๒๑๕	๔๓,๘๐๗	๔๒,๕๓๐	๔๖,๙๔๔	๓๓,๐๔๕	๑๙,๐๔๑
	(ปี ๒๕๕๑)	๒๒๓,๖๒๘	๒๐๓,๒๑๙	๔๗,๖๓๘	๔๒,๘๗๕	๔๖,๙๔๘	๕๑,๖๒๓	๒๓,๔๒๑
	(ปี ๒๕๕๒)	๑๔๖,๒๖๔	๑๓๒,๒๐๘	๖๑,๕๘๖	๔๖,๑๙๘	๕๑,๓๓๗	๔๙,๐๔๑	๒๐,๑๐๖
	(ปี ๒๕๕๓)	๒๔๙,๒๖๒	๑๘๐,๗๒๖	๗๖,๓๒๗	๕๒,๙๗๓	๖๘,๕๐๓	๕๒,๒๒๒	๒๒,๘๐๒

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

ตารางที่ ๑๖ สินค้าเกษตรนำเข้าที่สำคัญ

หน่วย : ล้านบาท

รายการ		ฝ้ายดิบและปุยฝ้าย	ถั่วเหลือง	ปลาและผลิตภัณฑ์	นมและผลิตภัณฑ์
แผนฯ ๘	(ปี ๒๕๔๐)	๑๔,๗๐๒	๑๙,๕๔๙	๑๘,๒๖๘	๑๑,๔๗๒
แผนฯ ๙	(ปี ๒๕๔๕)	๒๐,๑๘๒	๑๓,๙๒๘	๓๐,๙๗๓	๑๐,๔๒๙
แผนฯ ๑๐	(ปี ๒๕๕๐)	๑๘,๘๖๗	๑๙,๕๕๖	๕๑,๖๖๙	๑๖,๑๙๕
	(ปี ๒๕๕๑)	๒๔,๑๙๘	๓๒,๒๒๕	๖๘,๔๔๒	๑๗,๙๓๖
	(ปี ๒๕๕๒)	๑๖,๘๒๖	๒๓,๘๑๓	๕๗,๒๔๖	๙,๖๖๔
	(ปี ๒๕๕๓)	๒๓,๓๒๗	๒๕,๗๙๕	๕๙,๕๒๙	๑๕,๓๙๔

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร กระทรวงการคลัง

๑.๗ สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญ

๑.๗.๑ การผลิตทางการเกษตร

การผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา และปาล์มน้ำมัน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ เนื่องจากราคาที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดีจูงใจให้เกษตรกรขยายเนื้อที่เพาะปลูก ส่วนผลผลิตต่อไร่ ค่อนข้างผันผวนเนื่องจากสภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง อากาศร้อน แห้งแล้ง และศัตรูพืชระบาด สำหรับปศุสัตว์ ได้แก่ ไก่เนื้อ และสุกร ปริมาณการผลิตค่อนข้างผันผวน สาเหตุจากต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยต้องเลิกเลี้ยง ทางด้านประมง ได้แก่ กุ้ง อัตราการขยายตัวของปริมาณการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้น

๑.๗.๒ ราคาผลผลิตทางการเกษตร

ราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรขายได้ของสินค้าเกษตรสำคัญเกือบทุกชนิดมีราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ ได้แก่ ข้าว ยางพารา สุกรและไก่เนื้อ ส่วนสินค้าที่มีราคาผันผวน ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย ปาล์มน้ำมันและกุ้ง

๑.๗.๓ ต้นทุนผลผลิตทางการเกษตร

ต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตรสำคัญเกือบทุกชนิดมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ เมื่อพิจารณาสัดส่วนต้นทุนต่อราคา สินค้าที่มีสัดส่วนต้นทุนต่อราคาเพิ่มขึ้น ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง และกุ้ง ในขณะที่ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ไก่เนื้อ และสุกร มีสัดส่วนต้นทุนต่อราคาลดลง

ตารางที่ ๑๗ ผลผลิต ผลผลิตต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ และต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร

รายการ		แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๕)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๐)	อัตราการ ขยายตัว	
ข้าวนาปี	ผลผลิต	(พันตัน)	๑๗,๗๘๒	๑๙,๖๓๑	๒๓,๓๐๘	๑๔.๕๖
	ผลผลิตต่อไร่	(กิโลกรัม)	๓๔๕	๓๘๖	๔๐๖	๘.๕๓
	ราคา	(บาท/ตัน)	๖,๖๕๔	๕,๑๗๕	๙,๙๕๑	๓๕.๐๓
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๔,๒๘๕	๔,๖๒๑	๕,๙๘๕	๑๘.๖๘
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๖๔.๔๐	๘๙.๒๙	๖๐.๑๔	๓.๐๐
ข้าวนาปรัง	ผลผลิต	(พันตัน)	๔,๕๕๐	๕,๖๒๔	๖,๘๐๒	๒๒.๒๘
	ผลผลิตต่อไร่	(กิโลกรัม)	๗๑๗	๖๗๓	๖๗๕	-๒.๙๒
	ราคา	(บาท/ตัน)	๔,๖๗๓	๔,๔๘๗	๖,๔๒๗	๑๙.๖๓
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๒,๙๔๓	๓,๔๒๑	๕,๐๗๔	๓๒.๒๘
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๖๒.๙๘	๗๖.๒๔	๗๘.๙๕	๑๒.๓๐
อ้อยโรงงาน	ผลผลิต	(พันตัน)	๔๗,๔๘๐	๖๐,๐๑๓	๖๔,๓๖๕	๑๖.๘๒
	ผลผลิตต่อไร่	(กิโลกรัม)	๘,๒๘๘	๙,๔๙๖	๑๐,๑๙๔	๑๐.๙๖
	ราคา	(บาท/ตัน)	๔๑๐	๔๖๙	๖๘๓	๓๐.๐๑
	ต้นทุน	(บาท/ตัน)	๓๕๗	๔๗๐	๕๗๒	๒๖.๖๘
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๘๗.๐๗	๑๐๐.๒๑	๘๓.๗๕	-๐.๖๗
มันสำปะหลัง	ผลผลิต	(พันตัน)	๑๘,๐๘๔	๑๖,๘๖๘	๒๖,๙๑๖	๒๖.๔๒
	ผลผลิตต่อไร่	(กิโลกรัม)	๒,๓๕๒	๒,๗๓๑	๓,๖๖๘	๒๕.๒๑
	ราคา	(บาท/กิโลกรัม)	๐.๖๘	๑.๐๕	๑.๑๘	๓๓.๔๐
	ต้นทุน	(บาท/กิโลกรัม)	๐.๖๗	๐.๘๑	๐.๘๒	๑๑.๐๗
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๘.๕๓	๗๗.๑๔	๖๙.๘๓	-๑๕.๕๙
ยางพารา	ผลผลิต	(พันตัน)	๒,๑๖๙	๒,๖๓๒	๓,๐๒๒	๑๘.๐๘
	ผลผลิตต่อไร่	(กิโลกรัม)	๒๒๗	๒๗๑	๒๗๔	๑๐.๒๕
	ราคา	(บาท/กิโลกรัม)	๒๓.๑๕	๒๗.๖๙	๖๘.๙๐	๘๔.๒๒
	ต้นทุน	(บาท/กิโลกรัม)	๒๒.๒๙	๒๔.๒๑	๓๔.๗๓	๒๖.๐๓
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๖.๒๙	๘๗.๔๓	๕๐.๔๑	-๒๕.๗๗
ปาล์มน้ำมัน	ผลผลิต	(พันตัน)	๒,๖๘๑	๔,๐๐๑	๖,๓๙๐	๕๔.๔๗
	ผลผลิตต่อไร่	(กิโลกรัม)	๒,๓๒๓	๒,๔๓๔	๒,๓๙๙	๑.๖๗
	ราคา	(บาท/กิโลกรัม)	๒.๑๗	๒.๓๐	๔.๐๗	๔๑.๔๗
	ต้นทุน	(บาท/กิโลกรัม)	๑.๕๘	๑.๓๕	๑.๘๔	๑๐.๘๗
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๗๒.๘๑	๕๘.๗๐	๔๕.๑๑	-๒๑.๒๗

ตารางที่ ๑๗ (ต่อ)

รายการ			แผนฯ ๘ (ปี ๒๕๔๐)	แผนฯ ๙ (ปี ๒๕๔๕)	แผนฯ ๑๐ (ปี ๒๕๕๐)	อัตราการ ขยายตัว
กุ้ง	ผลผลิต	(พันตัน)	๓๓๓	๓๔๑	๕๕๕	๓๒.๕๘
	ราคา	(บาท/กิโลกรัม)	๑๗๓.๐๑	๑๘๑.๖๑	๙๒.๐๐	-๒๒.๑๙
	ต้นทุน *	(บาท/กิโลกรัม)	n.a.	๑๔๙.๑๗	๙๕.๗๒	-๓๕.๘๓
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	-	๘๒.๑๔	๑๐๔.๐๔	๒๖.๖๖
ไก่เนื้อ	ผลผลิต	(พันตัว)	๗๒๖,๖๔๘	๑๓๒,๓๕๙	๘๗๙,๙๘๑	๒๔๑.๕๓
	ราคา	(บาท/กิโลกรัม)	๒๖.๑๑	๒๔.๙๔	๓๓.๖๗	๑๕.๒๖
	ต้นทุน	(บาท/กิโลกรัม)	๒๔.๘๖	๒๔.๘๗	๒๘.๗๖	๗.๘๔
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๕.๒๑	๙๙.๗๒	๘๕.๔๒	-๔.๘๐
สุกร	ผลผลิต	(พันตัว)	๑๐,๖๖๐	๖,๔๗๙	๑๓,๕๕๕	๓๔.๙๒
	ราคา	(บาท/กิโลกรัม)	๓๙.๐๗	๓๗.๘๓	๓๘.๓๕	-๐.๙๐
	ต้นทุน	(บาท/กิโลกรัม)	๓๖.๐๘	๓๔.๙๘	๔๒.๘๗	๙.๗๕
	สัดส่วนต้นทุนต่อราคา	(ร้อยละ)	๙๒.๓๕	๙๒.๔๗	๑๑๑.๗๙	๑๐.๕๑

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

หมายเหตุ: * ปี ๒๕๔๕ เป็นต้นทุนการผลิตกุ้งกุลาดำ, ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๓ เป็นต้นทุนการผลิตกุ้งขาวแวนนาไม และ n.a. ไม่มีข้อมูล

๑.๘ ทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร

การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา ให้ความสำคัญในการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะด้านการเกษตรเน้นการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร เช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ พื้นที่ทำการเกษตร ความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบขนส่งสินค้าเกษตร ตลาดกลาง เป็นต้น

๑.๘.๑ ดิน

เนื่องจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน จึงต้องมีการเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ของดินควบคู่กับการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการผลิตทางการเกษตรที่มั่นคง ปลอดภัย และยั่งยืน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการพัฒนาที่ดิน การฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร กำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมเพื่อการผลิต และการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยจัดทำแผนการใช้ที่ดินทั่วประเทศ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ รัฐบาลให้ความสำคัญในพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรง ผลของการพัฒนานำไปสู่การเร่งรัดการแก้ปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินโดยวิธีการปฏิรูปที่ดิน การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เหมาะสม ขยายการให้บริการและอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงและแก้ไขคุณภาพดินที่มีปัญหา ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้น สำหรับพื้นที่ถือครองทางการเกษตร ซึ่งมีประมาณ ๑๓๑ ล้านไร่ มีการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับศักยภาพถึงร้อยละ ๔๐ ในขณะที่เนื้อที่ถือครอง

ทางการเกษตรเฉลี่ยต่อคนลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยใช้สารเคมี ก่อให้เกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในดินมากขึ้นทำให้ดินเสื่อมโทรมและไม่เหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกทางการเกษตร นอกจากนี้ยังรวมไปถึงที่ดินที่มีข้อจำกัดต่อการใช้ประโยชน์ ซึ่งเมื่อนำไปใช้แล้วจะเกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่โดยใช้ฐานข้อมูลกลุ่มชุดดินที่ปรับปรุงในปี ๒๕๔๗ เพื่อจัดทำแผนที่ดินมีปัญหาทั้งประเทศ พบว่า ดินมีปัญหาหลัก ๕ ชนิด ได้แก่ ดินเค็ม ๔.๕๑ ล้านไร่ ดินทราย ๑๒.๗๗ ล้านไร่ ดินตื้น ๔๓.๓๗ ล้านไร่ ดินเปรี้ยวจัด ๕.๕๑ ล้านไร่ ดินอินทรีย์ ๐.๒๗ ล้านไร่ และที่ดินที่มีสภาพพื้นที่สูงชันซึ่งเป็นข้อจำกัดในการนำไปใช้ประโยชน์ ๙๖.๐๑ ล้านไร่ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่ดินกรดที่มีปัญหาน้อยอีก ๙๘.๔๓ ล้านไร่^๑

๑.๘.๒ น้ำ

น้ำฝนและน้ำท่า ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม ลมพายุจร ทำให้ฝนตกกระจายทั่วประเทศระหว่าง ๘๐๐ - ๔,๔๐๐ มิลลิเมตร เฉลี่ยทั้งปีประมาณ ๑,๔๒๔ มิลลิเมตร เป็นปริมาณน้ำฝนรวมในแต่ละปีประมาณ ๗๑๙,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยน้ำฝนร้อยละ ๗๐ หรือประมาณ ๕๐๖,๐๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร/ปี ระบายสู่ชั้นบรรยากาศและไหลซึมลงในดินส่วนหนึ่ง ป่าไม้และพืชในฤดูฝนนำไปใช้ในการเจริญเติบโตส่วนหนึ่ง และขังตามแอ่งหรือหนองบึงตามธรรมชาติต่างๆ อีกส่วนหนึ่งที่เหลือร้อยละ ๓๐ หรือประมาณ ๒๑๓,๕๐๐ ล้านลูกบาศก์เมตร /ปี ไหลเป็นน้ำท่าไปสู่ตามแม่น้ำ ลำคลองและลำห้วยต่างๆ แล้วไหลลงสู่ทะเล ซึ่งถือเป็นปริมาณน้ำผิวดินที่มีศักยภาพในการนำมาใช้ในการพัฒนาการชลประทานได้ ปริมาณน้ำท่า เมื่อแบ่งตามฤดู จะเป็นน้ำท่าในฤดูฝนร้อยละ ๘๖ และฤดูแล้งร้อยละ ๑๔

น้ำชลประทาน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓) พื้นที่ชลประทานมีจำนวน ๒๙,๓๓๘,๘๕๑ ล้านไร่ ประกอบด้วย โครงการชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก สูบน้ำด้วยไฟฟ้า และแก้มลิง มีปริมาณเก็บกักน้ำทั้งสิ้น ๑๐๔.๘๓ ล้านลูกบาศก์เมตร โดยร้อยละของจำนวนพื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน เท่ากับร้อยละ ๑๓๒.๙๗ และมีจำนวนกลุ่ม/องค์กรผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน) เท่ากับ ๔๔,๔๘๐ กลุ่ม/องค์กร ทั้งนี้ความต้องการใช้น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเกิดภาวะการขาดแคลนน้ำในระยะยาว สำหรับพื้นที่ที่คาดว่าจะมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานมีจำนวนทั้งสิ้น ๖๐ ล้านไร่ ซึ่งพื้นที่ชลประทานในปัจจุบันมีจำนวน ๒๙.๓๔ ล้านไร่ และมีพื้นที่รับประโยชน์จากโครงการชลประทานที่ยังไม่มีระบบชลประทานจำนวน ๑๑.๔๔ ล้านไร่

^๑ กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๕๓

ตารางที่ ๑๘ พื้นที่ชลประทาน ปริมาณเก็บกักน้ำ พื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน และกลุ่ม/องค์กรผู้ใช้น้ำในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐

รายการ/กิจกรรม	หน่วยนับ	แผน ๑๐			
		ปี ๒๕๕๐	ปี ๒๕๕๑	ปี ๒๕๕๒	ปี ๒๕๕๓
๑. จำนวนพื้นที่ชลประทานที่เพิ่มขึ้น	ไร่	๑๔๙,๘๙๓	๒๐๗,๔๗๔	๓๗๒,๑๖๕	๖๒๐,๙๕๗
๑.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง	ไร่	๑๐๒,๕๔๐	๑๙๐,๔๑๓	๑๕๐,๑๙๔	๙๕,๑๖๑
๑.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ไร่	๔๗,๓๕๓	๑๗,๐๖๑	๒๒๑,๙๗๑	๕๖๕,๗๙๖
๒. จำนวนปริมาณเก็บกักที่เพิ่มขึ้น	ล้าน ลบ.ม.	๘๐๒.๖๒	๒๗.๕๔	๒๑๒.๐๓	๑๐๔.๘๓
๒.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง	ล้าน ลบ.ม.	๗๙๑.๙๔	๑๐.๔	๑๙๓.๖๗	๗๑.๐๗
๒.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ล้าน ลบ.ม.	๑๐.๖๘	๑๗.๑๔	๑๘.๓๖	๓๓.๗๖
๓. จำนวนพื้นที่ชลประทานเดิม	ล้านไร่	๒๘,๑๓๘,๒๕๕	๒๘,๓๔๕,๗๒๙	๒๘,๗๑๗,๘๙๔	๒๙,๓๓๘,๘๕๑
๓.๑ โครงการชลประทานขนาดใหญ่และขนาดกลาง	ล้านไร่	๒๓,๗๓๔,๖๐๗	๒๓,๙๒๕,๐๒๐	๒๔,๐๗๕,๒๑๔	๒๔,๑๗๐,๓๗๕
๓.๒ โครงการชลประทานขนาดเล็ก +สูบน้ำด้วยไฟฟ้า+แก้มลิง	ล้านไร่	๔,๔๐๓,๖๔๘	๔,๔๒๐,๗๐๙	๔,๖๔๒,๖๘๐	๕,๑๖๘,๔๗๖
๔. ร้อยละของจำนวนพื้นที่บริหารจัดการน้ำในเขตชลประทาน	%	๑๒๕.๓	๑๓๓.๖๙	๑๓๘.๐๒	๑๓๒.๙๗
๕. จำนวนกลุ่ม/องค์กรผู้ใช้น้ำ (กลุ่มพื้นฐาน)	กลุ่ม/องค์กร	-	๔๐,๖๐๖	๔๓,๐๔๘	๔๔,๔๘๐

ที่มา : กรมชลประทาน

๑.๘.๓ พื้นที่ทำการเกษตร

ประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งหมด ๓๒๐.๗๐ ล้านไร่ เมื่อจำแนกการใช้ประโยชน์ของที่ดินพบว่า ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เนื้อที่ถือครองภาคเกษตร ๑๓๐.๒๙ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๖๓ มีเนื้อที่ป่าไม้ ๙๙.๑๖ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๙๒ ที่เหลือเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและที่อยู่อาศัย ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มีการปรับสเกลการวัดพื้นที่ที่ละเอียดกว่าเดิม เนื้อที่ถือครองทางการเกษตรเพิ่มขึ้นเป็น ๑๓๑.๕๙ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๐๓ เนื้อที่ป่าไม้ ๑๐๗.๒๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๔๔ โดยพื้นที่ถือครองการเกษตรจำแนกเป็นที่นา ๖๖.๐๘ ล้านไร่ ที่ดินเพื่อปลูกไม้ผลไม้อื่นต้น ๒๗.๔ ล้านไร่ พืชไร่ ๒๗.๓๒ ล้านไร่ การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรเฉลี่ย ๒๒.๔๔ ไร่ต่อครัวเรือน โดยการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ คือ การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าไม้และการขยายตัวของพื้นที่ทำการเกษตร

๑.๘.๔ แหล่งประมง

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาการประมงจนมีผลผลิตสูงติดอันดับหนึ่งในสิบของโลก ทั้งการส่งออกสินค้าประมงมีมูลค่าสูงเป็นอันดับต้นๆ ของโลกนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้นมา ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๕๐ ผลผลิตสัตว์น้ำของไทยอยู่ในระดับ ๓.๒ - ๔.๑ ล้านตัน พื้นที่ภูมิประเทศที่เป็นแหล่งทำการประมงของประเทศไทยมีความเหมาะสมในการทำการประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง แหล่งทำการประมงทะเลของประเทศไทยมีพื้นที่ทั้งสิ้น ๔๒๐,๒๘๐ ตารางกิโลเมตร พื้นที่ในน่านน้ำฝั่งอ่าวไทย ๓๐๔,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร และน่านน้ำฝั่งอันดามัน ๑๑๖,๒๘๐ ตารางกิโลเมตร ส่วนพื้นที่นอกน่านน้ำที่ชาวประมงไทยเข้าไปประกอบอาชีพโดยถูกต้องตามกฎหมายมี ๓ แหล่งใหญ่ๆ ได้แก่ กลุ่มภูมิภาคอาเซียน กลุ่มภูมิภาคเอเชียใต้ และกลุ่มภูมิภาคแอฟริกาตะวันออก และตะวันออกกลาง นอกจากนี้ประเทศไทยเริ่มพัฒนาศักยภาพการทำการประมงทะเลลึก โดยมีการจับปลาหน้า พื้นที่ประมงน้ำจืด ๓,๗๕๐ ตารางกิโลเมตร และพื้นที่ชายฝั่งที่มีศักยภาพในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง ๖ ล้านไร่ ในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ ผลผลิตสัตว์น้ำรวม ๓.๘ ล้านตัน เป็นผลผลิตจากการทำการประมงทะเลร้อยละ ๕๘ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งร้อยละ ๒๓ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดร้อยละ ๑๓ และทำการประมงน้ำจืดร้อยละ ๖ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ ผลผลิตสัตว์น้ำรวม ๓.๗๓ ล้านตัน

การพัฒนาการประมงของไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑-๕ ให้ความสำคัญกับการวิจัยและทดลองในด้านการประมง โดยส่วนใหญ่เน้นหนักไปในด้านประมงน้ำจืดและประมงทะเล ซึ่งเป็นประเภทประมงชายฝั่ง ส่วนการประมงน้ำลึกนั้นยังไม่แพร่หลายนัก เพราะเรือประมงและอุปกรณ์ส่วนใหญ่เท่าที่ชาวประมงมีอยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสม และยังขาดความรู้ความชำนาญในการเดินเรือทะเลลึก ส่วนการประมงน้ำจืดมีการดำเนินงานเพาะพันธุ์สัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ และในบริเวณอ่างเก็บน้ำของเขื่อนต่างๆ ตลอดจนทำการบูรณะที่จับสัตว์น้ำสาธารณะ รวมทั้งส่งเสริมการประมงน้ำจืด การเพาะเลี้ยงปลาในเขตชลประทาน สนับสนุนการให้ปรับปรุงเครื่องมือการทำประมงให้มีประสิทธิภาพ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖-๘ เน้นมาตรการอนุรักษ์และควบคุมการใช้ทรัพยากรประมงโดยสำรวจแหล่งประมงในน่านน้ำสากลและน่านน้ำของประเทศที่มีความร่วมมือทางการประมงสนับสนุนการร่วมทุนทำการประมงโดยถูกต้องตามกฎหมายประมงระหว่างประเทศ เสนอแก้ไขพระราชบัญญัติการประมงให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาวะการประมง สนับสนุนกฎหมายรองรับสิทธิของชุมชนท้องถิ่น และชาวประมงขนาดเล็กให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูและดูแลรักษาป่าชายเลนหญ้าทะเลและปะการังเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งได้อย่างยั่งยืน และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ และ ๑๐ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าอาหารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เป็นแหล่งการผลิตอาหารแปรรูปที่สำคัญของโลกที่มีคุณภาพมาตรฐานและความปลอดภัยของอาหารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภคสินค้าในระยะยาว

๑.๘.๕ ความหลากหลายทางชีวภาพ

ประเทศไทยนับเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูงแห่งหนึ่งของโลก แต่ในปัจจุบันความหลากหลายทางชีวภาพลดลงเนื่องมาจากการพื้นที่ป่าถูกทำลาย และความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศชายฝั่ง ส่งผลกระทบต่อการเติบโตของสัตว์น้ำและความหลากหลายของชนิดพันธุ์ นอกจากนี้ยังถูกรบกวนสภาพที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติและระบบนิเวศ การก่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำ และระบบสาธารณูปโภค การท่องเที่ยว ภาวะมลพิษ ระบบการเกษตรสมัยใหม่ของการเพาะปลูกพืช/เพาะเลี้ยงสัตว์เฉพาะสายพันธุ์ที่ให้ผลผลิตปริมาณมากในรูปแบบเดียวกัน ส่งผลให้ความหลากหลายของชนิดพันธุ์ลดลง รวมทั้งปัญหาจากการละลายพันธุ์ของพืชและสัตว์หลายชนิด ผลกระทบดังกล่าวส่งผลทำให้ถิ่นของพันธุ์พืชหรือสัตว์ในช่วงเวลาหนึ่งลดลง ในขณะที่คุณลักษณะต่างๆ ของพืชและสัตว์ ยังเป็นที่ต้องการในการเพาะเลี้ยงและพัฒนาสายพันธุ์ทางการเกษตร สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นปัญหาการคุกคามและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย ปัจจุบันปัญหาการลักลอบฉกฉวยเอาทรัพยากรชีวภาพจากประเทศไทยไปครอบครองและใช้ประโยชน์ทางการค้าภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีได้ขออนุญาตและ/หรือมีได้แบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ทรัพยากรชีวภาพต่อผู้เป็นเจ้าของอย่างเป็นธรรม เป็นปัญหาที่สร้างผลกระทบในอีกลักษณะหนึ่ง ที่ต่างออกไปจากปัญหาการสูญเสีย และลดลงของจำนวนและชนิดพันธุ์สิ่งมีชีวิตหรือระบบนิเวศ โดยถึงแม้จะยังคงมีทรัพยากรชีวภาพอยู่ แต่ประเทศที่เป็นถิ่นที่อยู่ของทรัพยากรนั้นอาจถูกจำกัดสิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพที่มีการนำไปพัฒนาและขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการเตรียมความพร้อมทางด้านกฎหมายเพื่อให้เกิดการแบ่งปันผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรชีวภาพอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม นอกจากนี้การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพค่อนข้างซับซ้อนและสัมพันธ์กับด้านวิทยาศาสตร์ เกษตร การค้าระหว่างประเทศ กฎหมาย อนุสัญญาและความตกลงระหว่างประเทศ ด้านสิทธิมนุษยชน และด้านทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งต้องมีการกำหนดนโยบาย แผนงาน และการดำเนินงานบริหารจัดการเป็นระบบมากขึ้น

ความหลากหลายทางชีวภาพและการเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ของสัตว์น้ำ ผลจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและผลกระทบจากการมุ่งไปสู่ประเทศอุตสาหกรรมใหม่ รวมทั้งการขยายตัวของที่อยู่อาศัย ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความหลากหลายทางชีวภาพของสัตว์น้ำ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรและมีความหลากหลายทางชีวภาพมาก โดยเฉพาะชนิดพันธุ์ของสัตว์น้ำ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันพบว่าความหลากหลายทางชีวภาพลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัด มีสัตว์น้ำที่กำลังอยู่ในสถานะที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ (Endanger) และมีแนวโน้มสูญพันธุ์ (Vulnerable) นอกจากนี้ยังพบการลดลงของทรัพยากรประมงทะเลในอ่าวไทย ซึ่งมีอัตราการจับสัตว์น้ำต่อชั่วโมงลดลง จึงมีความจำเป็นต้องมีแผนแม่บทในการจัดการประมงทะเลเพื่อเป็นกรอบการฟื้นฟูทรัพยากรประมงและความหลากหลายกลับคืนมา ซึ่งการฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำของไทยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ และยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ภาครัฐจะต้องตระหนักถึงความสำคัญทั้งในด้านความหลากหลายและความสำคัญในด้านเศรษฐกิจไปพร้อมกัน เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ นอกจากนี้ความหลากหลายทางชีวภาพยังเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้แก่ประเทศอีกด้วย ดังนั้นในแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงต่อไปจะต้องให้ความสำคัญในประเด็นนี้ให้มากขึ้น

๑.๘.๖ โลจิสติกส์

การเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจและการค้าของโลกในปัจจุบันมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งประเทศไทยสามารถขับเคลื่อนการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานเพื่อเป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจและการค้า เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันทางธุรกิจ สำหรับส่งออกสินค้าเกษตรได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนาและความรุนแรงทางการค้า ส่งผลให้ประเทศไทยต้องปรับและตื่นตัวในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาบริหารจัดการด้วยระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทาน การดำเนินงานในส่วนที่เกี่ยวข้องของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ คือ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเกษตรโดยการพัฒนาปัจจัย พื้นฐานและสนับสนุน การปรับปรุงและขยายระบบชลประทาน ร่วมแก้ไขปัญหาด้านโลจิสติกส์สินค้าเกษตร เพิ่มประสิทธิภาพภาคการผลิต และการตลาดให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ มีการดำเนินงานในช่วงแรกของการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ มีการรวบรวมสภาพการณ์และปัญหาโลจิสติกส์สินค้าเกษตร ๔ รายการ คือ ข้าว แป้งมันสำปะหลัง น้ำตาลและยางพารา อย่างไรก็ตามปัญหาหรือข้อจำกัดของระบบโลจิสติกส์ของพืชผลทางการเกษตรที่เกิดขึ้น ได้แก่ ธรรมชาติของผลผลิตทางการเกษตรส่วนมากจะออกเป็นฤดูกาลพร้อมๆ กันเป็นจำนวนมาก ทำให้ซัพพลายหรืออุปทานล้นตลาด ในขณะที่ตลาดรองรับไม่เพียงพอ ไม่มีการพัฒนาในการทำสัญญาเพาะปลูกและการตกลงราคาซื้อขายล่วงหน้าที่ประกอบกับ คลัง ไซโลปรับอากาศ หรือห้องเย็นควบคุมอุณหภูมิที่ใช้ในระบบโลจิสติกส์เพื่อถนอมหรือยืดอายุผลผลิต ยังไม่นำมาใช้เพียงพอ จากการที่ผลผลิตทางการเกษตรเกือบทั้งหมดเป็นสินค้าที่เน่าเสียได้ง่าย มีอายุสั้น เป็นข้อจำกัดทางกายภาพของตัวสินค้าเกษตร จำเป็นต้องอาศัยหรือพึ่งพาระบบโลจิสติกส์ที่มีคุณภาพสูง ทั้งการควบคุมอุณหภูมิที่เหมาะสมให้ได้ในแต่ละช่วงของการเคลื่อนย้าย จัดเก็บ รวบรวม และกระจายผลผลิต สุขอนามัยซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งออกสินค้าเกษตรของไทย ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ องค์กรความรู้ในด้านโลจิสติกส์ที่เกี่ยวข้องกับพืชผลทางการเกษตรมีจำกัด ทำให้การพัฒนาระบบโลจิสติกส์สำหรับภาคเกษตรล่าช้า การจัดการในเรื่องโลจิสติกส์ จึงยังไม่ได้ช่วยเหลือเกษตรกรได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

สำหรับต้นทุนโลจิสติกส์ ของประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๕๑) เท่ากับ ร้อยละ ๑๘.๖ ของ GDP ลดลงประมาณร้อยละ ๐.๒ จากปีก่อนหน้า ซึ่งเป็นผลของการเคลื่อนไหวสวนทางกันของปัจจัยหลัก ๒ ประการ คือ การลดลงอย่างมีนัยสำคัญของต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง จากร้อยละ ๘.๒ ของ GDP เหลือร้อยละ ๗.๘ ของ GDP (ผลในทางบวก) และ ต้นทุนค่าขนส่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๘.๘ ของ GDP เป็นร้อยละ ๙.๑ ของ GDP ในช่วงเวลาเดียวกัน (ผลในทางลบ)

สำหรับแนวโน้มของต้นทุนค่าขนส่งสินค้าที่ยังเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในปี ๒๕๕๑ ทำให้การลดลงของต้นทุนโลจิสติกส์ในภาพรวมมีแนวโน้มลดลงช้ากว่าที่คาดการณ์ไว้ กล่าวคือ ลดลงเพียงร้อยละ ๐.๒ ของ GDP ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยตามเป้าหมายต่อปีที่ร้อยละ ๐.๗ ของ GDP ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ต้นทุนค่าขนส่งสินค้าเพิ่มขึ้นดังกล่าว ได้แก่ ราคาน้ำมันที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในปี ๒๕๕๑ การดำเนินโครงการสำคัญที่ไม่เป็นไปตามแผน การขาดท่าเรือเฉพาะสำหรับอำนวยความสะดวกแก่การขนส่งชายฝั่ง และการดำเนินโครงการยกระดับความเป็นมืออาชีพของพนักงานขับรถบรรทุกที่ยังไม่สามารถขยายความครอบคลุมไปยังพื้นที่ต่างๆ ทั่วประเทศ ดังนั้นในการพัฒนาต่อไปจำเป็นต้องปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพ

๑.๘.๗ ตลาดกลาง

รัฐบาลได้กำหนดให้มีตลาดกลางสำหรับการซื้อขายสินค้าเกษตรขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้รายได้ของเกษตรกรมีเสถียรภาพ ได้รับราคาที่เป็นธรรม เกษตรกรได้พบกับผู้บริโภคโดยตรง ไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นการเปิดโอกาสให้มีการแข่งขันอย่างเสรี การปรับปรุงตลาดสินค้าเกษตรทุกประเภทเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ซื้อและผู้ขาย ตลาดกลางสามารถสร้างกลไกเชื่อมโยงระหว่างตลาดท้องถิ่น ตลาดกลางสินค้าเกษตรในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ และตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้มีขีดความสามารถในการกระจายผลผลิตไปยังผู้บริโภคได้อย่างกว้างขวาง โดยดำเนินการผ่านทางมาตรการและนโยบายการสร้างเสริมของระบบเศรษฐกิจการค้าภายในประเทศ สร้างเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตรที่เป็นธรรมต่อทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และระบบเศรษฐกิจ

การดำเนินงานในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ ตลาดกลางโดยเฉพาะข้าวหรือท่าข้าวลดลงเป็นจำนวนมาก เนื่องจากนโยบายรับจำนำข้าว ที่ตลาดกลางไม่สามารถออกไปประทวนและแปรรูปข้าวได้ โดยเฉพาะช่วงที่ราคารับจำนำสูงกว่าราคาตลาดมาก ทำให้เกษตรกรที่จะจำนำต้องขายข้าวผ่านโรงสี ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ รัฐบาลตั้งโครงการประกันรายได้เกษตรกรทำให้กลไกตลาดกลางเริ่มฟื้นตัว จึงต้องเพิ่มแหล่งซื้อขายในตลาด โดยในปัจจุบัน (ณ สิงหาคม ๒๕๕๓) มีตลาดกลางข้าวจำนวน ๕๒ แห่ง ตลาดกลางผัก-ผลไม้จำนวน ๑๙ แห่ง ตลาดกลางสัตว์น้ำ ๓ แห่ง รวม ๗๔ แห่ง^๒

สำหรับองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อ.ต.ก.) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่ช่วยเหลือเกษตรกรด้านการตลาดสินค้าเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่เกษตรกร จัดหาและจำหน่ายปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรมและตรงตามเวลาที่ต้องการให้แก่เกษตรกร และช่วยเหลือเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร ในการเจรจา การจำหน่าย การตลาดและการเก็บรักษา ซึ่งผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ดำเนินการปรับปรุงพัฒนาและบริหารตลาดกลาง/คลังสินค้า มีเป้าหมายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เมื่อสิ้นแผน ในการจัดหาและจำหน่ายปัจจัยการผลิตมูลค่า ๔๐๘.๘๘ ล้านบาท จัดหาและจำหน่ายสินค้าเกษตร และสินค้าแปรรูป มูลค่า ๓๓๗.๓๓ ล้านบาท จัดตั้งร้านค้า อ.ต.ก. จำนวน ๒๙ แห่ง และดำเนินการตามนโยบายรวมถึงจัดหาและจำหน่ายสินค้าเกษตร เช่น การรับจำนำข้าวเปลือกนาปี, นาปรัง ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ มูลค่ารวม ๖๘๑.๘๐ ล้านบาท^๓

๑.๙ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาการเกษตร^๔

๑.๙.๑ การเปลี่ยนแปลงในระดับโลกที่สำคัญ

๑.๙.๑.๑ กฎ กติกาใหม่ของโลก การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในโลกส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎ ระเบียบที่สำคัญ เช่น กฎ ระเบียบด้านการค้าและการลงทุน มาตรการทางการค้าในรูปแบบที่ไม่ใช่ภาษี เช่น มาตรการสิ่งแวดล้อม มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการ

^๒ กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์, ๒๕๕๓

^๓ องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร, ๒๕๕๓

^๔ ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๓ ของ สศช. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สิงหาคม ๒๕๕๓

ตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน การเปิดเสรีในสาขาการค้า บริการและการลงทุน กฎเกี่ยวกับการป้องกันทรัพย์สินทางปัญญาครอบคลุมเรื่องเครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สิทธิบัตร ฯลฯ มาตรการทางการค้าที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาโลกร้อน เช่น การเรียกเก็บภาษีคาร์บอนจากสินค้านำเข้าในประเทศสหรัฐอเมริกา การกำหนดให้ต้องรายงานปริมาณคาร์บอนที่เกิดจากการผลิตสินค้า กฎ ระเบียบด้านการเงิน กฎ ระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ๑) การย้ายฐานการผลิตคาร์บอนจากประเทศพัฒนาแล้วมาอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ๒) มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกรายสาขาของแต่ละประเภทอุตสาหกรรม ๓) มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามความเหมาะสมด้วยความสมัครใจบนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน และ ๔) การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศกำลังพัฒนา และ (๕) กฎ ระเบียบด้านสังคม

๑.๙.๑.๒ การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง รวมทั้งภูมิภาคเอเชีย
โดยขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยพื้นฐาน ได้แก่ วิกฤตเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่ ราคาน้ำมันและราคาสินค้าโภคภัณฑ์และสินแร่ต่างๆ ในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ประกอบกับกำลังซื้อของประชากรในภูมิภาคเอเชียที่มีจำนวนมาก การเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางในภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะในประเทศจีนและอินเดียจะเป็นปัจจัยเร่งกระบวนการปรับตัวเข้าสู่ภาวะโลกหลายศูนย์กลาง

๑.๙.๑.๓ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของโลก ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ได้เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุนานกว่า ๔๐ - ๕๐ ปี เช่น ฝรั่งเศส สวีเดน สหรัฐอเมริกา อิตาลี และญี่ปุ่น ส่วนประเทศกำลังพัฒนา อาทิ เกาหลี สิงคโปร์ จีน อินโดนีเซีย บรูไน ไทยและเวียดนาม ได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้วในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา ผลกระทบจากการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศต่างๆ ได้แก่ เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือเพื่อทดแทนกำลังแรงงานในประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและสังคมของประเทศนั้นๆ เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็เกิดภาวะสมองไหล โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนจากการใช้แรงงานเข้มข้นมาเป็นการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น

๑.๙.๑.๔ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิโลกสูงขึ้นทำให้เกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้งและทวีความรุนแรง อาทิ แผ่นดินไหว ดินถล่ม ภูเขาไฟระเบิด มีผลทำให้แกนโลกเอียงกระทบถึงการเปลี่ยนแปลงฤดูกาลผลิต ทำให้ระบบนิเวศในหลายพื้นที่ของโลกและพื้นผิวโลกมีการเปลี่ยนแปลง เกิดการสูญเสียน้ำจืดและสัตว์ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายฝั่งเนื่องจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นสร้างความเสียหายต่อโครงสร้างพื้นฐาน เขตท่องเที่ยว เขตอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูง ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะทำให้ภูมิภาคในเขตร้อนมีฤดูแล้งยาวนาน การระเหยของน้ำเพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำที่เก็บกักลดลง ส่งผลกระทบต่อ การขาดแคลนน้ำ การเพิ่มขึ้นของโรคระบาด ความเสี่ยงจากโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำเพิ่มขึ้นจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของประชากร และส่งผลกระทบต่อผลิตภาพของกำลังแรงงาน ตลอดจน การสูญเสียทางเศรษฐกิจ สำหรับผลกระทบต่อภาคเกษตร ความแปรปรวนของภูมิอากาศและภัยธรรมชาติทำให้ระดับคาร์บอนไดออกไซด์และอุณหภูมิสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบการเพาะปลูกและปริมาณผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะพืชอาหารได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝน ภัยธรรมชาติที่รุนแรง และการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืช จะสร้างความเสียหาย

ต่อผลผลิตทางการเกษตร รวมทั้งกระทบต่อภาคสังคม อาทิ ปัญหาความยากจน การอพยพย้ายถิ่น และการแย่งชิงทรัพยากร

๑.๙.๑.๕ ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานโลก ในภาพรวมอัตราการใช้พลังงานของโลกจะเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากการเติบโตของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น จีน และอินเดีย ในขณะที่พลังงานฟอสซิลซึ่งเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของโลกมีอยู่อย่างจำกัด แนวโน้มราคาพลังงานจะมีความผันผวนอย่างรุนแรง หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้พลังงาน และนำไปสู่การพัฒนาพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น ความต้องการพืชพลังงานในโลกจึงมีแนวโน้มสูงขึ้น ในอีกด้านหนึ่ง ความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของประชากรโลก รวมทั้งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะสูงขึ้น โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย ได้แก่ อินเดีย จีน และทวีปแอฟริกา ขณะที่ปริมาณผลผลิตพืชอาหารโลกเพิ่มขึ้นไม่ทัน เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่ และศักยภาพของเทคโนโลยีที่มีอยู่ ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งอุทกภัยและภัยแล้งทำให้ปัญหาทวีความรุนแรง สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตรของหลายประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานในอนาคต ทำให้ผลผลิตอาหารสู่ตลาดลดลง ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชากรโลก หรือมีราคาสูงเกินกว่ากำลังซื้อโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศยากจน อาจนำไปสู่การเกิดวิกฤตอาหารโลก

๑.๙.๑.๖ เขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) อาเซียน หรือสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The Association of South East Asian Nations: ASEAN) ประกอบด้วยสมาชิกรวม ๑๐ ประเทศ คือ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไน ดารุสซาลาม เวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พม่าและกัมพูชา โดยได้ตกลงที่จะจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการลดภาษีศุลกากรระหว่างกันภายใน ๑๕ ปี (๑ มกราคม ๒๕๓๖ – ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๓) โดยใช้อัตราภาษีพิเศษที่เท่าเทียมกัน (Common Effective Preferential Tariff:CEPT) เป็นกลไกในการลดภาษีศุลกากรระหว่างสมาชิกอาเซียนให้อยู่ในระดับต่ำเพียง ๐ – ๕ % และสามารถสงวนรายการสินค้าอ่อนไหวและอ่อนไหวสูงได้บางรายการ พร้อมทั้งยกเลิกอุปสรรคทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีและการจำกัดโควตานำเข้า ผลกระทบต่อสินค้าเกษตรกรรมภายหลังการเปิดเสรีการค้าอาเซียนอย่างสมบูรณ์เมื่อ ๑ มกราคม ๒๕๕๓ ปรากฏว่าจากการเปิดเสรีการค้าอาเชียนดังกล่าวทำให้ไทยส่งออกสินค้าเกษตรได้มากขึ้น จากภาษีที่ลดลง อีกทั้งสินค้าวัตถุดิบที่นำเข้าจากประเทศสมาชิกอาเซียนราคาถูกลง ทำให้ลดต้นทุนการผลิตเพื่อส่งออกรวมถึงเกษตรกรและผู้ประกอบการเกิดการปรับตัวทางการผลิตเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ เป็นผลให้มีการพัฒนาการผลิตมากขึ้น

๑.๙.๑.๗ การจัดตั้งประชาคมอาเซียน และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนเดือนธันวาคม ๒๕๔๐ ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ผู้นำอาเซียนตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงอาเซียนไปสู่ภูมิภาคที่มั่นคง มั่งคั่ง และมีขีดความสามารถในการแข่งขัน พร้อมกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน และลดความยากจน รวมถึงความแตกต่างในด้านสังคมและเศรษฐกิจ ในปี ๒๕๕๐ รัฐมนตรีเศรษฐกิจอาเซียนได้ลงนามรับรองแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Community: AEC) หรือ AEC Blueprint และผู้นำอาเซียนได้ลงนามในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN

Charter) และปฏิญญาว่าด้วยแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เพื่อยืนยันเจตนารมณ์ร่วมกันดำเนินการให้สำเร็จตามกำหนดในปี ๒๕๕๘ ประชาคมอาเซียนคือ โครงสร้างใหม่ของอาเซียน ภายใต้กฎบัตรอาเซียน ประกอบด้วย ๓ เสาหลัก คือ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ ๑ มกราคม ๒๕๕๒ และจะมีผลอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๕๘ ทั้งนี้เพื่อความสอดคล้องของการปฏิบัติตามพันธกรณีในด้านเศรษฐกิจ AEC จะมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ ๑) การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วม ประกอบด้วย การเคลื่อนย้ายเสรีเรื่องสินค้า บริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือ รวมถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนอย่างเสรีมากขึ้น ๒) การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง หมายถึงการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเรื่องต่างๆ อาทิ E-ASEAN นโยบายการแข่งขัน สิทธิทรัพย์สินทางปัญญา การคุ้มครองผู้บริโภค และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ๓) การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกัน/เสมอภาค ได้แก่ การลดช่องว่างการพัฒนาระหว่างสมาชิกเก่าและใหม่ และการสนับสนุนการพัฒนา SMEs เป็นต้น และ ๔) การเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลกได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ การปรับประสานนโยบายเศรษฐกิจ การสร้างเครือข่ายการผลิต/จำหน่าย และการจัดทำ FTA กับประเทศนอกกลุ่ม โดยสรุป AEC จะก่อให้เกิดทั้งโอกาสและอุปสรรคต่อการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับสมาชิกอาเซียนประเทศอื่น ซึ่งประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับ AEC ที่จะมีผลสมบูรณ์ในปี ๒๕๕๘

แนวทางเตรียมความพร้อมเชิงรุก อาจเน้นในเรื่อง ๑) การหาแหล่งวัตถุดิบที่มีราคาถูกใน AEC ๒) การศึกษาสนธิสัญญาและความต้องการของผู้บริโภคใน AEC ๓) การศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอาเซียนที่เหมาะสม ๔) การใช้ประเทศ CLMV (กัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม) เป็นฐานการส่งออกไปนอก AEC ๕) การพัฒนาระบบโลจิสติกส์ในภูมิภาค โดยทำให้สะดวกและมีราคาถูก และ ๖) การเจาะตลาดคู่ค้าของอาเซียน ส่วนแนวทางเตรียมความพร้อมเชิงรับอาจเน้นในเรื่องการเรียนรู้คู่แข่ง การลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น

๑.๙.๒ การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ

๑.๙.๒.๑ สังคมไทยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่างกว้างขวาง ในระยะ ๓ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของภาคีพัฒนากระจายไปทุกภาคส่วน อาทิ ภาครัฐได้ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางและขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล สร้างภูมิคุ้มกันด้านการคลัง และรักษาเสถียรภาพระบบสถาบันการเงิน ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลระหว่างการพึ่งเศรษฐกิจในประเทศกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ การพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและมหาวิทยาลัย ฯลฯ ในส่วนของภาคเกษตร เกษตรกรเน้นการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของครัวเรือน

๑.๙.๒.๒ การเปลี่ยนแปลงสถานะทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ๑) เศรษฐกิจไทยมีภูมิคุ้มกันด้านการเงินจากการพัฒนาระบบบริหารความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องหลังจากวิกฤติปี ๒๕๔๐ และเศรษฐกิจไทยในปี ๒๕๕๒ ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกไม่มากนัก เสถียรภาพอยู่ในเกณฑ์ดี ทำให้มีหนี้สาธารณะคงค้างคิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อยู่ในกรอบเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ ๕๐ อัตราเงินเฟ้อและอัตราการว่างงานอยู่ในระดับต่ำ การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดและจำนวนเงินทุนสำรองระหว่างประเทศอยู่ในระดับสูง

โครงสร้างเศรษฐกิจไทยหันมาพึ่งภาคเศรษฐกิจในประเทศมากขึ้น โดยสัดส่วนอุปสงค์ในประเทศต่อภาคเศรษฐกิจระหว่างประเทศคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐๓ บรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ร้อยละ ๗๕.๐ ก่อนถึงปีสุดท้ายของแผน ๒) เสถียรภาพด้านการคลังและการเงินเป็นปัจจัยเสี่ยงในระยะต่อไป หลังจากประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตการเงินโลกตั้งแต่ช่วงไตรมาสที่ ๔ ของปี ๒๕๕๑ สภาพเศรษฐกิจของไทยชะลอตัวตามเศรษฐกิจโลก ทำให้การจัดเก็บภาษีไม่ได้ตามที่ประมาณการไว้ ในขณะที่รัฐบาลจำเป็นต้องดำเนินมาตรการด้านการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและลดผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจ และลงทุนเพื่อวางรากฐานการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจในอนาคตภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ฐานะการคลังของประเทศจึงขาดดุลและหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้น ในขณะที่ภาระการใช้จ่ายของรัฐที่เกิดขึ้นจากนโยบายสังคม การชำระหนี้ และการโอนงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีมากขึ้น จึงเป็นข้อจำกัดด้านการคลังที่ต้องบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนด้านการคลังในระยะยาว และ ๓) ศักยภาพทางเศรษฐกิจต้องพึ่งภาคบริการและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ถึงแม้ประเทศไทยจะยังเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร แต่ประสิทธิภาพการผลิตของภาคเกษตรได้รับผลกระทบจากฐานทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ระบบการผลิตภาคเกษตรยังต้องพึ่งปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่น รวมทั้งมีปัญหาชาวต่างชาติอาศัยช่องว่างของกฎหมายเข้ามาครอบครองที่ดินเกษตรกรรม ส่งผลให้คนไทยสูญเสียสิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน แรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ส่วนการเชื่อมโยงผลผลิตเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่ายังอยู่ในวงจำกัดและล่าช้า เนื่องจากการพัฒนาเป็นแบบแยกส่วน ขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ

๑.๙.๒.๓ การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านสังคม ประกอบด้วย ๑) โครงสร้างประชากรไทยมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ภาวะอนามัยเจริญพันธุ์รวมอยู่ต่ำกว่าระดับทดแทน ๒) การพัฒนาประเทศมีแนวโน้มต้องเผชิญกับภาวะถดถอยเนื่องจากผลิตภาพแรงงานต่ำและขาดแคลนกำลังคนในอนาคต ๓) สังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเมืองมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติสู่สังคมปัจเจกมากขึ้น ๔) คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพ แต่มีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา ๕) ประชาชนมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตด้านสุขภาพที่ทั่วถึง ๖) ครอบครัวไทยทำหน้าที่เป็นโครงข่ายคุ้มครองของสังคมได้ไม่เต็มศักยภาพ ๗) เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดียาเสพติดมากขึ้น ๘) วิถีชีวิตไทยมีการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงวิถีชีวิตไทยเข้ากับวัฒนธรรมจากนานาชาติที่มีความหลากหลายมากขึ้น ๙) สังคมไทยให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบธรรมภิบาลมากขึ้น ๑๐) ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรและโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งในสังคม และ ๑๑) สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรม

๑.๙.๒.๔ การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย ๑) ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเสื่อมโทรม ๒) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลซ้ำเติมให้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ๓) ภาวะโลกร้อนจะส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตร เกิดความยากจน การย้ายถิ่น และการบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น ๔) ประเทศไทยยังพึ่งพลังงานจากต่างประเทศในสัดส่วนสูง ทำให้ขาดความมั่นคงทางด้านพลังงาน และ ๕) ประเทศไทยยังมีความมั่นคงด้านอาหาร แม้จะต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและความต้องการพืชพลังงาน

๑.๑๐ นโยบายและมาตรการภาครัฐ

๑.๑๐.๑ มาตรการรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร

รัฐบาลได้ดำเนินมาตรการสำคัญเพื่อรักษาเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตร ดังนี้

การประกันภัยพืชผล การประกันภัยทางการเกษตรได้เริ่มทดลองทำโครงการในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๒ ในโครงการประกันภัยฝ้าย โดยกรมการประกันภัย และต่อเนืองมาเป็นการประกันภัยข้าวโพด ข้าวฟ่าง และถั่วเหลืองแบบครบวงจรโดยบริษัทเอกชน หลังจากนั้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ คณะรัฐมนตรี (ครม.) ได้อนุมัติให้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) ทำประกันภัยพืชผลการเกษตรในรูปกองทุนรวมบรรเทาความเสียหายในทุกพื้นที่คุ้มครองเฉพาะข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ส่วนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ คุ้มครองเฉพาะอุทกภัย วาตภัยและภัยแล้ง โดยกำหนดให้รัฐบาลและเกษตรกรจ่ายค่าเบี้ยประกันคนละครึ่งแต่สำนักงานประมาณไม่อนุมัติเงินจึงไม่ได้ดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ คณะกรรมการกฤษฎีกาเสนอ ครม. มีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์รับเรื่องการประกันภัยทางการเกษตรไปดำเนินการ โดยให้ ธกส. จัดทำโครงการนำร่องโดยใช้ดัชนีภูมิอากาศ (Weather Index Insurance) โดยได้รับความช่วยเหลือจากธนาคารโลกจัดทำโครงการประกันภัยพืชผลโดยใช้ดัชนีภูมิอากาศเพื่อทดลองรูปแบบการประกันภัยจากภาวะฝนแล้งและน้ำท่วม และเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ ครม. ได้มีมติเห็นชอบหลักการสร้างระบบประกันภัยพืชผลให้แก่เกษตรกร โดยให้กระทรวงการคลัง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และกระทรวงพาณิชย์ร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่เหมาะสม โดยมีการแต่งตั้งคณะทำงานจัดทำยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาการประกันภัยพืชผลปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๕ ประกอบด้วย ๒ ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและยุทธศาสตร์การพัฒนาและสร้างดุลยภาพตลาดประกันภัยพืชผล ซึ่งในยุทธศาสตร์ดังกล่าวเป็นโครงการที่หน่วยงานในสังกัด กษ. รับผิดชอบหลัก ๗ โครงการ ซึ่งอยู่ระหว่างการพิจารณารายละเอียด ได้แก่ ๑) โครงการพัฒนาฐานข้อมูลสารสนเทศระดับอำเภอและการจัดทำแผนที่เสี่ยงภัยและน้ำท่วมสำหรับพืชเศรษฐกิจ ๒) โครงการจัดทำระบบเผยแพร่ข้อมูลให้กับผู้ใช้ที่เป็นนักวิจัยบริษัทประกันภัยและผู้บริหาร ๓) โครงการศึกษานำร่องการประกันภัยธรรมชาติสำหรับการผลิตข้าวนาปี ๔) โครงการศึกษาติดตามการเปลี่ยนแปลงของพืชปกคลุมดิน โดยใช้ดัชนีการเจริญเติบโตของพืช ๕) โครงการต่อยอดการพัฒนาดัชนีสภาพอากาศให้ครอบคลุมพืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับระบบประกันภัย และจัดทำโครงการต้นแบบในแต่ละเขตภูมิภาคของประเทศไทย ๖) โครงการศึกษาความเป็นไปได้ในการประกันภัยข้าวนาปีโดยใช้ดัชนีผลผลิตเขตพื้นที่ และ ๗) โครงการจัดทำรายชื่อพืชเศรษฐกิจแต่ละพื้นที่ที่เหมาะสมกับระบบประกันภัย

โครงการรับจำนำสินค้าเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ รัฐบาลได้ดำเนินโครงการรับจำนำสินค้าเกษตร โดยเริ่มสินค้าข้าวเป็นลำดับแรก เนื่องจากราคาข้าวในประเทศตกต่ำในช่วงฤดูเก็บเกี่ยว ส่งผลให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อนเป็นอย่างมาก รัฐบาลจึงได้ดำเนินการแทรกแซงตลาดโดยวิธีการรับจำนำ เพื่อดึงอุปทานส่วนเกินเข้าไปในสต็อกเพื่อยกระดับราคาในตลาดให้สูงขึ้นและระบายผลผลิตสู่ตลาดในช่วงที่ผลผลิตมีน้อย ซึ่งในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ ถึงช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ รัฐบาลกำหนดเฉพาะราคาเป้าหมายข้าวเปลือกนาปี แต่ในช่วงกลางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลกำหนดทั้งราคาเป้าหมายและปริมาณรับจำนำข้าวนาปี สำหรับข้าวนาปรังรัฐบาล

ได้จัดทำโครงการรับจำนำในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ โดยเริ่มตั้งแต่ ปี ๒๕๔๗ เป็นต้นมา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ดำเนินโครงการรับจำนำในสินค้าเกษตรอื่นๆ เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กระเทียม กุ้งกุลาดำ และกุ้งขาวแวนนาไม เป็นต้น โดยรัฐบาลได้กำหนดราคาเป้าหมายข้าวเปลือกรวมทั้งมันสำปะหลังและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในปี ๒๕๕๑/๕๒ สูงกว่าราคาตลาดมาก ก่อให้เกิดการบิดเบือนตลาด เกิดภาระของภาครัฐในเรื่องค่าใช้จ่ายแปรสภาพ การเก็บรักษา การเสื่อมคุณภาพของสินค้า และการขาดทุนในการระบายสินค้า

โครงการประกันรายได้สินค้าเกษตร ในปี ๒๕๕๒ รัฐบาลได้ดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกร เพื่อเป็นหลักประกันรายได้ขั้นต่ำในการประกอบอาชีพการเกษตร รักษาเสถียรภาพราคาสินค้า ลดความเสี่ยงด้านราคาและผลผลิตให้แก่เกษตรกร โดยเกษตรกรทุกครัวเรือนที่จดทะเบียนการปลูกพืชเป็นรายสินค้าผ่านการประชาคมและทำสัญญากับ ธกส. จะได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการ โดยจะได้รับอัตราชดเชยส่วนต่างของเกณฑ์กลางอ้างอิงกับราคาประกัน แม้ว่าเกษตรกรจะผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือนก็ตาม โครงการประกันรายได้เกษตรกร ปี ๒๕๕๒/๕๓ ได้ดำเนินการกับพืชเศรษฐกิจหลักทั้ง ๓ ชนิด คือ ข้าวนาปี ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันสำปะหลัง โดยมีเป้าหมายดังนี้ คือ ข้าวนาปี ๓.๗ ล้านครัวเรือน มันสำปะหลัง ๐.๔๐ ล้านครัวเรือน และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๐.๓๗ ล้านครัวเรือน และ ณ วันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ มีจำนวนเกษตรกรผู้ผ่านการประชาคม ๔,๒๕๖,๐๒๓ ราย เป็นข้าวเปลือกนาปี ๓,๔๑๑,๘๓๘ ราย มันสำปะหลัง ๔๔๕,๗๘๙ ราย และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ๓๙๘,๓๙๖ ราย มีการโอนเงินส่วนต่างให้แก่เกษตรกรจำนวน ๓,๙๕๕,๓๓๔ ราย เป็นจำนวนเงิน ๓๖,๔๘๘ ล้านบาท นอกจากนี้รัฐบาลได้ดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกข้าว ปี ๒๕๕๒/๕๓ รอบที่ ๒ จากการติดตามประเมินผลของคณะกรรมการติดตามผลการดำเนินงานโครงการประกันรายได้เกษตรกรในระดับพื้นที่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจต่อโครงการประกันรายได้เกษตรกร แม้ว่าอาจมีปัญหาในทางปฏิบัติบ้าง โดยเฉพาะเกษตรกรยังไม่ทราบหรือไม่เข้าใจในโครงการดังกล่าว เนื่องจากเป็นปีแรกของการดำเนินงาน สำหรับในปี ๒๕๕๓/๕๔ รัฐบาลได้ดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกรอย่างต่อเนื่องในสินค้าเกษตรหลักทั้ง ๓ ชนิด เช่นเดียวกับปีที่ผ่านมา และจะจัดตั้งคณะกรรมการประกันรายได้เกษตรกรแห่งชาติต่อไป นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ดำเนินมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ เช่น โครงการแทรกแซงตลาดรับซื้อข้าวเปลือก โครงการจัดตลาดนัดข้าวเปลือก โครงการรับฝากข้าวเปลือกในยุ้งฉางเกษตรกรเพื่อรอจำหน่าย มาตรการบริหารจัดการผลไม้ภาคตะวันออก มาตรการบริหารจัดการลีนจี มาตรการบริหารจัดการลำไย โครงการเชื่อมโยงตลาดกุ้ง มาตรการรองรับผลผลิตไข่ไก่ล้นตลาด

๑.๑๐.๒ การแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร

อาชีพทางการเกษตรมีความเสี่ยงในการผลิตซึ่งขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศ เศรษฐกิจภายในประเทศและต่างประเทศ ประกอบกับการดำเนินการต่างๆ ให้กับเกษตรกรยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยเฉพาะองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ ทำให้การประกอบอาชีพการเกษตรเกิดปัญหาหนี้สินสะสมตามมา ในช่วงที่ผ่านมารัฐบาลมีนโยบายและมาตรการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร ได้แก่ การพักชำระหนี้ การลดภาระหนี้ การสนับสนุนสินเชื่อหรืองบประมาณเพื่อฟื้นฟูพัฒนาอาชีพเดิมหรือประกอบอาชีพใหม่เพื่อสร้างรายได้ให้เพียงพอ ในปีเพาะปลูก ๒๕๕๐/๕๑ ทั้งประเทศมีครัวเรือนเกษตร ๕.๗๘ ล้านครัวเรือน และมีครัวเรือนเกษตรที่มีหนี้สิน ๔.๒๖ ล้านครัวเรือน

หรือคิดเป็นร้อยละ ๗๓.๖๙ ขนาดของหนี้สิน ๕๓,๘๘๕ บาทต่อครัวเรือน สำหรับการช่วยเหลือด้านหนี้สินแก่เกษตรกรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีดังนี้ ๑) เร่งรัดแก้ไขปัญหานี้สินและฟื้นฟูอาชีพให้เกษตรกรรายย่อยที่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรและมีหนี้ไม่เกิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท ได้ลดภาระหนี้ โดยการลดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมร้อยละ ๓ ต่อปี เป็นเวลา ๒ ปีรวม ๙๕๐,๐๐๐ ราย จากสถาบันเกษตรกร ๒,๐๐๐ แห่ง ๒) สหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ได้รับการสนับสนุนจัดทำแผนพัฒนาอาชีพ จำนวน ๑๐๐,๖๑๑ ราย ๒๙๖.๐๖ ล้านบาท ๓) ชดเชยดอกเบี้ยแก่สมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร ที่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ๓ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ๓,๔๐๔ ราย ช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนให้สามารถไถ่ถอนหรือซื้อที่ดินคืนมา ๖๐๗ รายและชดเชยดอกเบี้ยให้กับสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบจากอุทกภัย จำนวน ๑๐,๐๒๓ ราย และ ๔) การช่วยเหลือผู้ประกอบการรายย่อยด้านพืชประมงและปศุสัตว์ ระหว่างปี ๒๕๕๐-๒๕๕๒ วงเงิน ๓,๓๔๖.๐๓ ล้านบาท

ในปี ๒๕๕๓ รัฐบาลมีนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรเพื่อให้สามารถอยู่รอดและพึ่งตนเองในกระแสปัจจุบันได้ โดยมียุทธศาสตร์ ๕ ด้าน คือ การพัฒนาองค์กรกลุ่มเกษตรกร การพัฒนาผลผลิตภาคการเกษตร การรวบรวมผลผลิตทางการเกษตร การแปรรูปเพิ่มมูลค่าเพิ่ม และการสร้างตลาดของเกษตรกรและเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกรอย่างบูรณาการ คณะรัฐมนตรีได้เสนอการช่วยเหลือเกษตรกรที่เป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPLs) และเป็นสมาชิกของกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเรื่องหลักเกณฑ์การดำเนินโครงการปรับโครงสร้างหนี้และฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรตามข้อสรุปการหารือระหว่างกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารอาคารสงเคราะห์และธนาคารออมสิน ตามที่กระทรวงการคลังเสนอโดยมีมาตรการที่สำคัญๆ คือ ๑. การดำเนินการเริ่มต้นจะดำเนินการกับกลุ่มเกษตรกรที่เป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) และเป็นสมาชิกกองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรลูกหนี้จำนวนนี้มีประมาณ ๘๐,๐๐๐ ราย ซึ่งเป็นลูกหนี้ของธนาคาร ๔ แห่ง ได้แก่ ธ.ก.ส. บมจ.ธนาคารกรุงไทย ธอส. และธนาคารออมสิน โดยสถานะหนี้เป็นหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ณ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๒ โดยกำหนดต้นเงินไม่เกิน ๒.๕ ล้านบาทต่อราย และเมื่อเข้าร่วมโครงการนี้แล้ว เกษตรกรลูกหนี้จะต้องไม่ก่อหนี้เพิ่มกับสถาบันการเงินในโครงการทั้ง ๔ ธนาคาร ๒. การปรับโครงสร้างหนี้จะเป็นการพักชำระต้นเงินครั้งหนึ่ง (ร้อยละ ๕๐) และดอกเบี้ยทั้งหมดไว้ก่อน โดยให้เกษตรกรผ่อนชำระหนี้ต้นเงินที่เหลืออีกครั้งหนึ่งตามงวดและระยะ เวลาที่ตกลงกัน แต่ไม่เกิน ๑๕ ปี ต้นเงินและดอกเบี้ยที่พักไว้จะได้รับการลดให้ทั้งหมดเมื่อเกษตรกรได้ชำระหนี้งวดสุดท้ายแล้ว

๑.๑๐.๓ สภาเกษตรกรแห่งชาติ

สืบเนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๘๔ (๘) กำหนดให้ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรในรูปของสภาเกษตรกร เพื่อวางแผนการเกษตรและรักษาประโยชน์ร่วมกันของเกษตรกร รัฐบาลโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีการผลักดันให้รัฐสภาผ่านความเห็นชอบพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ถัดจากวันประกาศ เพื่อรองรับการจัดตั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติที่จะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของเกษตรกรในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับเกษตรกรรม สภาเกษตรกรแห่งชาติประกอบด้วยสมาชิกจำนวน ๑๐๐ คน จากผู้แทน ๓ ประเภท ดังนี้

๑) สมาชิกประเภทที่ ๑ (มาตรา ๕(๑)) จำนวน ๗๗ คน โดยเป็นสมาชิกสภาเกษตรกรแห่งชาติ โดยตำแหน่งจากประธานสภาเกษตรกรจังหวัด (จังหวัดละ ๑ คน) ๒) สมาชิกประเภทที่ ๒ (มาตรา ๕ (๒)) จำนวน ๑๖ คน โดยเป็นผู้แทนองค์กรเกษตรกรด้านพืช สัตว์ ประมง และเกษตรกรกรรมอื่นๆ ที่คัดเลือกโดยสมาชิกประเภทที่ ๑ และ ๓) สมาชิกประเภทที่ ๓ (มาตรา ๕(๓)) จำนวน ๗ คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้าน พืช สัตว์ ประมง อย่างน้อยด้านละ ๑ คน ที่คัดเลือกโดยสมาชิกประเภทที่ ๑ และประเภทที่ ๒

สภาเกษตรกรแห่งชาติเป็นองค์กรตัวแทนจากภาคการเกษตรที่สะท้อนถึงปัญหา ด้านการเกษตรกรรม รวมถึงจะเป็นตัวแทนเพื่อเสนอนโยบายและข้อเสนอแนะต่างๆ ให้ภาครัฐรับทราบ โดยตรง ให้หลักประกันในการคุ้มครองรักษาผลประโยชน์เกี่ยวกับการผลิตและการตลาด ทำให้เกิดการรวมตัวกันอย่างเป็นเอกภาพขององค์กรเกษตรกรก่อให้เกิดความเข้มแข็งจากการรวมตัวกัน เป็นเครือข่ายที่สำคัญคือเกษตรกรสามารถจัดทำแผนแม่บทเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณา เพื่อให้ การกำหนดนโยบายเกี่ยวกับภาคเกษตรกรรม สามารถแก้ไขปัญหาของเกษตรกรได้ตรงกับความเป็นจริง ที่เกิดขึ้น เปิดโอกาสให้เกษตรกรทั่วประเทศมีส่วนร่วมต่างๆ เกี่ยวกับภาคเกษตรกรรมผ่านสภาเกษตรกร จังหวัดจนถึงสภาเกษตรกรแห่งชาติ

พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๓ ยังช่วยให้อาชีพเกษตรกรกรรม ได้รับการยอมรับมากขึ้นในสังคม ดังนั้นกฎหมายดังกล่าวส่งผลต่อความมั่นคงทางอาชีพเกษตรกรกรรม ในอนาคตและส่งผลกระทบด้านบวกต่อการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อการบริโภคและการส่งออกได้ รวมทั้ง ยังช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหาทางการแข่งขันของสินค้าเกษตรที่มีผลต่อภาคเกษตรของไทย จากการ เปิดการค้าเสรีที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม การรวมกลุ่มของเกษตรกรจะต้อง สร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มกันด้วยความสามัคคี เพื่อให้เกิดการทำงานที่เป็นของเกษตรกร เพื่อเกษตรกร และโดยเกษตรกร จึงจะส่งผลต่ออำนาจในการต่อรองของเกษตรกรได้อย่างสมบูรณ์

๑.๑๐.๔ สวัสดิการชานา

คณะกรรมการนโยบายข้าวแห่งชาติ (กชช.) เห็นชอบในหลักการให้มีการจัดตั้งกองทุน สวัสดิการชานา โดยจัดตั้งกองทุนในรูปแบบพระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ประกอบด้วย ๗ หมวดที่สำคัญ ได้แก่ ๑) การจัดตั้งกองทุนและลักษณะของกิจการกองทุน ๒) การควบคุมและการบริหารกิจการ ของกองทุน ๓) เรื่องสำนักงานกองทุนสวัสดิการชานา ๔) สมาชิกและสิทธิประโยชน์ของสมาชิก ๕) การเงิน การบัญชี และการตรวจสอบ ๖) การควบคุมกำกับกับการจัดการทุน และ ๗) บทกำหนดโทษ ในเจ็ดหมวดประกอบด้วย ๖๐ มาตรา มาตราที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบของคณะกรรมการกองทุน สวัสดิการชานา ซึ่งเรียกโดยย่อว่า คณะกรรมการ กชช. ควบคุมและบริหารกิจการของกองทุน ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธานกรรมการ ผู้อำนวยการสำนักงานประมาณ เลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อธิบดีกรมบัญชีกลาง อธิบดีกรมส่งเสริม การเกษตร อธิบดีกรมส่งเสริมสหกรณ์ อธิบดีกรมการข้าว และผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้ง จำนวน ๓ คน จากผู้มีความเชี่ยวชาญ ด้านข้าว ด้านกฎหมาย และด้านเศรษฐศาสตร์ หรือด้านการเงิน การธนาคาร ที่สำคัญคือมีผู้แทนชานา จำนวน ๖ คน โดยมีผู้จัดการสำนักงานกองทุนสวัสดิการชานา เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการกองทุนฯ แนวคิดของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชานา ประกอบด้วย ๕ แนวทางหลัก คือ ๑) เป็นสวัสดิการเพื่อประโยชน์สำหรับสมาชิกที่ประกอบอาชีพทำนา

โดยเฉพาะและมีรายได้แน่นอน ๒) มีการเก็บเงินเข้ากองทุนโดยคำนวณจากฐานรายได้ของการจำหน่ายข้าวเปลือกในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ แต่ไม่เกินร้อยละ ๗ ๓) จัดให้มีสวัสดิการด้านอื่นๆ เช่น การจัดหาปัจจัยการผลิตและอื่นๆ ให้กับผู้ประกอบอาชีพทำนา ๔) รัฐบาลสามารถพิจารณาเงินที่มาจากฐานภาษีรายได้ของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับข้าว ซึ่งจะทำให้กองทุนมีความมั่นคงและยั่งยืนมากขึ้น และ ๕) เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ชาวนาเห็นว่าอาชีพทำนามีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคง ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนรุ่นใหม่มีความรักและยึดถือการประกอบอาชีพทำนาต่อไป

ทั้งนี้ ในส่วนสาระสำคัญการเข้าเป็นสมาชิกกองทุนสวัสดิการชาวนา คือต้องเป็นชาวนาเป็นหัวหน้าครอบครัว มีสัญชาติไทย และเป็นสมาชิกด้วยความสมัครใจ ในส่วนของการส่งเงินสะสมเข้ากองทุน สมาชิกจะต้องส่งเงินสะสมเข้ากองทุนในอัตรา ๓ % แต่ไม่เกิน ๗ % จากฐานรายได้ของการจำหน่ายข้าวในแต่ละปีของสมาชิก โดยมีการกำหนดอัตราขั้นต่ำของพื้นที่ที่ใช้คำนวณการส่งเงินสะสมของสมาชิกขั้นต่ำที่ ๕ ไร่ และขั้นสูงไม่เกิน ๑๕ ไร่ เพื่อป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์จากกองทุนดังกล่าวด้วย ร่างพระราชบัญญัติสวัสดิการชาวนา เกิดจากแนวคิดที่จะทำให้เกษตรกรชาวนาไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมถึงเมื่อเกษียณแล้ว (ไม่มีกำลังที่จะทำนาแล้ว) สามารถที่ยังชีพได้จากเงินกองทุน ซึ่งสิทธิที่ชาวนาจะได้รับจากกองทุน เช่น เงินบำเหน็จบำนาญ เงินชดเชยกรณีทุพพลภาพและเสียชีวิต เงินสงเคราะห์บุตร รวมทั้งปัจจัยการผลิต โดยไม่ซ้ำซ้อนกับส่วนที่รัฐบาลจัดหาให้อยู่แล้ว โดยที่ชาวนาสมัครใจส่งเงินสะสมร้อยละ ๓ หรือหนึ่งของรายได้จากการขายข้าวสมทบเข้ากองทุน และรัฐบาลสมทบอีกไม่น้อยกว่า ๑.๕ เท่า จากเงินที่เกษตรกรสะสม ขณะนี้ ร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวได้ผ่านความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๔ และส่งให้คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา ก่อนนำเสนอสภาผู้แทนราษฎรต่อไป

๑.๑๐.๕ ระบบควบคุมคุณภาพตามมาตรฐานสากลของฟาร์ม/โรงงานที่ผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร ให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ โดยดำเนินการจัดระบบควบคุมและตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารในระดับไร่นาจนถึงโต๊ะอาหาร (From Farm to table) ด้วยการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร และเพิ่มประสิทธิภาพการตรวจสอบและรับรองสินค้า ได้แก่ การรับรองฟาร์มและโรงงานด้วยระบบการจัดการคุณภาพ (Quality Management System) รวมทั้งมีการพัฒนาห้องปฏิบัติการ (Lab) ตลอดจนการสร้างระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ในสินค้าพืช ปศุสัตว์และประมง เพื่อให้เกิดการมุ่งรักษาคุณภาพ และยกระดับ มาตรฐานการผลิตของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานสากล

การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร ผลการดำเนินงานจนถึงปี ๒๕๕๓ มีมาตรฐานสินค้าเกษตรรวมทั้งสิ้น ๑๖๙ เรื่อง แยกเป็น ๑) มาตรฐานสินค้า ๖๕ เรื่อง เช่น ฝรั่ง ปุ๋ยทะเล นม นำนมโคดิบ พริกแห้ง ไข่ไก่ รังไหมพันธุ์ไทยเหลือง เป็นต้น ๒) มาตรฐานระบบ ๗๓ เรื่อง เช่น GAP มั่นสำปะหลัง GAP ฟาร์มเพาะและอนุบาลลูกกุ้งทะเล GAP ปาล์มน้ำมัน และ ๓) มาตรฐานทั่วไป ๓๑ เรื่อง เช่น การชันสูตรโรคสเตรปโทคอกคัสในปลาไน หลักการจัดทำคอมพิวเตอร์เมนต์สำหรับปศุสัตว์ เป็นต้น ซึ่งมีผลทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีมาตรฐานสำหรับใช้ในการผลิตและรับรองมาตรฐานที่ครอบคลุมสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์มากขึ้น

การรับรองฟาร์มและโรงงานด้วยระบบการจัดการคุณภาพ (Quality Management System) ในระดับไร่/ฟาร์ม จะเน้นหลักปฏิบัติสินค้าเกษตรที่ดีและเหมาะสม อาทิ Good Agricultural Practice : GAP, Code of Conduct : COC และ Code of Practice ต่างๆ ในระดับโรงงาน ใช้หลักการจัดการสุขลักษณะในโรงงานแปรรูปตามมาตรฐานต่างๆ อาทิ Good Manufacturing Practice : GMP, Hazard Analysis Critical Control Point : HACCP โดยมีผลการดำเนินงานจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ๑) การตรวจสอบรับรองและตรวจติดตามมาตรฐานฟาร์ม ทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ เฉลี่ยปีละ ๑๘๐,๐๘๖ ฟาร์ม ๒) การตรวจรับรองสถานประกอบการและโรงงาน ทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์ เฉลี่ยปีละ ๒,๓๘๑ โรงงาน และ ๓) การตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและนำเข้า ทั้งด้านพืช ประมง และปศุสัตว์เฉลี่ย ปีละ ๔๗๐,๖๔๔ ตัวอย่าง

นอกจากนี้ ได้มีการสร้างและพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่มีประสิทธิภาพและมีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ โดยจัดทำโครงการนำร่องระบบตรวจสอบย้อนกลับอุตสาหกรรมไก่ ซึ่งได้พัฒนาให้เป็นระบบอิเล็กทรอนิกส์ มีระบบฐานข้อมูลกลางการควบคุมคุณภาพสินค้าปศุสัตว์ที่มีมาตรฐานเดียวกัน เชื่อมโยงระบบไปยังผู้ประกอบการส่งออกสินค้าไก่ และผู้ประกอบการอื่นๆ ที่อยู่ในห่วงโซ่อาหาร ทำให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับสายการผลิต ได้อย่างรวดเร็วและถูกต้อง ส่งผลทำให้ประเทศไทยส่งออกสินค้าไก่เป็นอันดับหนึ่ง โดยยอดส่งออกปี ๒๕๕๓ มีมูลค่าประมาณ ๕๒,๒๒๒ ล้านบาท

ตารางที่ ๑๙ มาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร

เรื่อง (หน่วยนับ)	แผนฯ ๑๐					
	๒๕๕๐	๒๕๕๑	๒๕๕๒	๒๕๕๓	เป้าหมาย ๒๕๕๔	เฉลี่ยต่อปี
๑ การตรวจรับรองและตรวจติดตามมาตรฐานฟาร์ม (ฟาร์ม)	๑๔๙,๔๑๑	๒๔๓,๓๓๒	๑๘๕,๘๖๑	๑๘๑,๒๗๑	๑๗๕,๕๕๓	๑๘๗,๐๘๖
๑.๑ ด้านพืช	๘๙,๕๐๐	๑๖๗,๙๓๗	๑๔๐,๕๑๓	๑๓๙,๐๒๒	๑๒๔,๔๕๓	๑๓๒,๒๘๕
๑.๒ ด้านประมง	๓๕,๓๒๑	๕๐,๐๐๐	๓๓,๐๙๑	๒๗,๐๔๔	๓๒,๐๐๐	๓๕,๐๙๑
๑.๓ ด้านปศุสัตว์	๒๔,๕๙๐	๒๕,๓๙๕	๑๔,๒๕๗	๑๕,๒๐๕	๑๙,๑๐๐	๑๙,๗๐๙
๒ การตรวจรับรองสถานประกอบการและโรงงาน (โรงงาน)	๒,๒๑๗	๒,๑๐๔	๑,๗๔๔	๒,๘๒๓	๓,๐๑๙	๒,๓๘๑
๒.๑ ด้านพืช	๗๗๒	๖๖๘	๘๘๗	๗๘๓	๖๓๐	๗๔๘
๒.๒ ด้านประมง	๓๓๐	๒๘๕	๓๒๑	๓๑๒	๓๒๐	๓๑๔
๒.๓ ด้านปศุสัตว์	๑,๑๑๕	๑,๑๕๑	๕๓๖	๑,๗๒๘	๒,๐๖๙	๑,๓๒๐
๓ ตรวจวิเคราะห์คุณภาพสินค้าเกษตรเพื่อการนำเข้าและส่งออก(ตัวอย่าง)	๔๓๔,๖๐๓	๕๐๕,๔๘๔	๕๐๐,๐๙๑	๓๒,๗๒๕	๘๐,๓๑๘	๔๗๐,๖๔๔
๓.๑ ด้านพืช	๑๑๘,๑๔๗	๑๖๐,๕๒๐	๑๓๘,๓๓๒	๑๒๗,๕๐๗	๑๔๐,๐๐๐	๑๓๖,๙๐๑
๓.๒ ด้านประมง	๑๓๕,๕๐๙	๑๕๐,๐๐๐	๑๑๓,๓๓๒	๑๐๑,๓๓๙	๑๐๐,๐๐๐	๑๒๐,๐๓๖
๓.๓ ด้านปศุสัตว์	๑๘๐,๙๕๗	๑๙๔,๙๖๔	๒๔๘,๔๒๗	๒๐๓,๘๗๙	๒๔๐,๓๑๘	๒๑๓,๗๐๗

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑.๑๐.๖ แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง

ผลกระทบจากวิกฤตการเงินโลกส่งผลให้การผลิต การส่งออก และการใช้จ่ายของเอกชนลดลงอย่างมาก รัฐบาลจึงออกมาตรการเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่รวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ที่เรียกว่า มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจระยะที่ ๑ เพื่อลดผลกระทบและกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม ความผันผวนของเศรษฐกิจโลกยังคงอยู่ในระดับสูง รัฐบาลจึงได้จัดทำ “แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕” หรือโครงการลงทุนภายใต้แผนฟื้นฟูเศรษฐกิจระยะที่ ๒ เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจและเพิ่มการจ้างงานอย่างต่อเนื่อง ผ่านการลงทุนของรัฐควบคู่กับการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระยะยาว เป้าหมายของแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง คือ การกระตุ้นเศรษฐกิจโดยการเพิ่มการลงทุนภาครัฐประมาณร้อยละ ๕ ของ GDP และเปิดโอกาสให้เอกชนเข้าร่วมในการโครงการลงทุนของรัฐ สร้างตำแหน่งงานใหม่ ๑.๖ ล้านคนภายใน ๓ ปี และกระจายการลงทุนด้านบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานไปสู่ต่างจังหวัดและชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ ๗ ข้อ คือ ๑) สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในภาคเกษตรและอุตสาหกรรม ๒) ปรับปรุงบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และคุณภาพชีวิตของประชาชน ๓) เพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพการหารายได้จากการท่องเที่ยว ๔) สร้างรายได้จากเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ๕) ยกกระดับคุณภาพการศึกษาที่ทันสมัย ๖) ปฏิรูปคุณภาพระบบสาธารณสุข ๗) การสร้างอาชีพ สร้างรายได้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและมาตรฐานสินค้าเกษตร ภายใต้วงเงินลงทุนเบื้องต้น ๒๓๐,๖๔๕ ล้านบาท โดยในด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบไปด้วยกิจกรรมที่สำคัญคือ ๑) ปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งน้ำ วงเงินลงทุน ๒๐,๒๑๖.๕๑ ล้านบาท สามารถเพิ่มปริมาณน้ำได้ ๑,๕๑๘ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ ๓.๓ ล้านไร่ เน้นการพัฒนาแหล่งน้ำนอกเขตชลประทานประชาชนประมาณ ๔๖๔,๖๘๒ ครัวเรือน จะได้ประโยชน์จากการมีแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตรกรรม ๒) พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบชลประทาน วงเงินลงทุน ๑๗๕,๑๔๔.๖๒ ล้านบาท สามารถเพิ่มปริมาณน้ำได้ ๔,๑๓๓ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่รับประโยชน์ ๑๕.๒๐ ล้านไร่ โดยพัฒนาในพื้นที่ชลประทาน เช่น โครงการพัฒนาลุ่มน้ำตาปี-พุมดวง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นต้น ทำให้ประชาชนประมาณ ๖๔๑,๘๗๕ ครัวเรือน ได้รับประโยชน์จากการมีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และเกษตรกรรม รวมทั้งการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ๓) การป้องกันและบรรเทาอุทกภัย จำนวน ๘๓๑ โครงการ วงเงินลงทุน ๓๐,๒๘๓.๕๑ ล้านบาท โดยแก้ไขปัญหอุทกภัยในพื้นที่วิกฤตสามารถป้องกันน้ำท่วมในพื้นที่ชุมชน ๓๙ แห่ง ลดการสูญเสียหน้าดิน ๒.๕ ล้านตัน/ปี ในพื้นที่ ๑๕๐,๐๐๐ ไร่ และเกิดการจ้างงาน ๓๑,๖๖๔ คน สำหรับด้านการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและมาตรฐานสินค้าเกษตร จะทำการพัฒนาพันธุ์พืช ทั้งพืชอาหารและพืชพลังงานที่สำคัญ วงเงินรวม ๕,๐๐๐ โดย ๑) การปรับปรุงและกระจายพันธุ์ วงเงิน ๔,๔๔๔.๖๙ ล้านบาท ทั้งพันธุ์พืช เช่น ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น และการพัฒนาพันธุ์สัตว์ เพื่อให้ได้พันธุ์และเทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๒) การพัฒนารูปแบบและเทคโนโลยี

การผลิตและมาตรฐาน (Modern Agriculture) วงเงิน ๒๕๐.๒๙ ล้านบาท และ ๓) การศึกษาและพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต วงเงิน ๓๐๕.๐๒ ล้านบาท

๑.๑๐.๗ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับงบประมาณเพื่อใช้ดำเนินการมีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ ๐.๕๖ เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนงบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และต่องบประมาณของประเทศ พบว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับงบประมาณ ๘๓,๙๒๕ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๗ และ ๙.๐๗ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และงบประมาณทั้งประเทศ ตามลำดับ ลดลงในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ โดยได้รับงบประมาณ ๗๖,๒๐๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๐.๖๗ และ ๓.๖๘ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และงบประมาณทั้งประเทศ ตามลำดับ ซึ่งงบประมาณนี้แยกเป็นรายจ่ายลงทุน และรายจ่ายประจำ เมื่อพิจารณาสัดส่วนของรายจ่ายลงทุนและรายจ่ายประจำ ต่องบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ งบรายจ่ายลงทุนคิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๙ และงบรายจ่ายประจำคิดเป็นร้อยละ ๓๙.๙๑ ของงบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ลดลงเหลือร้อยละ ๔๙.๔๔ และร้อยละ ๕๐.๕๖ ของงบประมาณกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ตามลำดับ

สำหรับงบประมาณของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อใช้ดำเนินการด้านวิจัยและพัฒนาที่ได้รับการจัดสรรมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ ได้รับการจัดสรร ๒,๐๗๓.๓๘ ล้านบาท เพิ่มขึ้นเป็น ๒,๗๐๒.๐๓ ล้านบาทในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ โดยมีอัตราการขยายตัวโดยเฉลี่ยร้อยละ ๐.๘๔ เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนงบวิจัยด้านการเกษตรต่อ GDP และต่อ GDP ภาคเกษตร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๔๔ และ ๐.๔๖๔ ตามลำดับ เพิ่มขึ้นในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๒๔ และ ๐.๒๔๐ ตามลำดับ จึงเห็นได้ว่า งบวิจัยด้านการเกษตรมีสัดส่วนค่อนข้างน้อยมาก ซึ่งการวิจัยและพัฒนาถือเป็นปัจจัยสนับสนุนที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาการเกษตรไทยและมีความเชื่อมโยงไปถึงการพัฒนาผลิตภาพและประสิทธิภาพในการผลิตด้านการเกษตร ดังนั้นภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในด้านนี้ให้มากขึ้นเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ ๒๐ งบประมาณ งบวิจัยที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้รับ

หน่วย : ล้านบาท

แผน	ปี งบประมาณ	GDP at Current	งบประมาณ		สัดส่วนงบ กษ. ต่อ		GDP ภาคเกษตร	งบวิจัย กษ.	สัดส่วนงบวิจัย กษ. ต่อ	
			ทั้งประเทศ	กษ.	GDP at Current	งบประมาณ ทั้งประเทศ			GDP at Current	ภาคเกษตร
แผนฯ ๘	๒๕๔๐	๔,๗๓๒,๖๑๐	๙๒๕,๐๐๐	๘๓,๙๒๕	๑.๗๗	๙.๐๗	๔๔๗,๑๗๖	๒,๐๗๓.๓๘	๐.๐๔๔	๐.๔๖๔
	๒๕๔๑	๔,๖๒๖,๔๔๗	๘๓๐,๐๐๐	๖๖,๗๙๘	๑.๔๔	๘.๐๕	๔๙๘,๕๕๗	๑,๖๓๖.๖๐	๐.๐๓๕	๐.๓๒๘
	๒๕๔๒	๔,๖๓๗,๐๗๙	๘๒๕,๐๐๐	๖๖,๔๐๗	๑.๔๓	๘.๐๕	๔๓๕,๕๐๗	๑,๔๓๑.๗๓	๐.๐๓๑	๐.๓๒๙
	๒๕๔๓	๔,๙๒๒,๗๓๑	๘๖๐,๐๐๐	๗๑,๐๙๕	๑.๔๔	๘.๒๗	๔๔๔,๑๘๕	๑,๓๐๒.๙๗	๐.๐๒๖	๐.๒๙๓
	๒๕๔๔	๕,๑๓๓,๕๐๒	๙๑๐,๐๐๐	๗๐,๖๕๖	๑.๓๘	๗.๗๖	๔๖๘,๙๐๕	๑,๔๓๓.๐๑	๐.๐๒๘	๐.๓๐๖
แผนฯ ๙	๒๕๔๕	๕,๔๕๐,๖๔๓	๑,๐๒๓,๐๐๐	๖๕,๗๘๘	๑.๒๑	๖.๔๓	๕๑๔,๒๕๗	๑,๓๘๓.๐๔	๐.๐๒๕	๐.๒๖๙
	๒๕๔๖	๕,๙๑๗,๓๖๙	๙๙๙,๙๐๐	๕๘,๐๒๕	๐.๙๘	๕.๘๐	๖๑๕,๘๕๔	๑,๖๕๕.๖๖	๐.๐๒๘	๐.๒๖๗
	๒๕๔๗	๖,๔๘๙,๔๗๖	๑,๐๒๘,๐๐๐	๕๔,๔๗๐	๐.๘๔	๕.๓๐	๖๖๘,๘๐๘	๑,๐๔๓.๔๘	๐.๐๑๖	๐.๑๕๖
	๒๕๔๘	๗,๐๙๒,๘๙๓	๑,๒๐๐,๐๐๐	๕๓,๖๓๗	๐.๗๖	๔.๔๗	๗๒๘,๐๙๓	๘๑๔.๗๓	๐.๐๑๑	๐.๑๑๒
	๒๕๔๙	๗,๘๔๔,๙๓๙	๑,๓๖๐,๐๐๐	๕๗,๓๓๐	๐.๗๓	๔.๒๒	๘๔๔,๖๑๔	๗๕๕.๓๐	๐.๐๑๐	๐.๐๘๙
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๐	๘,๕๒๕,๑๙๗	๑,๕๖๖,๒๐๐	๗๔,๕๑๒	๐.๘๗	๔.๗๖	๙๑๐,๑๒๕	๑,๕๕๖.๗๓	๐.๐๑๗	๐.๑๖๐
	๒๕๕๑	๙,๐๘๐,๔๖๖	๑,๖๖๐,๐๐๐	๖๗,๙๐๙	๐.๗๕	๔.๐๙	๑,๐๔๙,๗๔๓	๑,๕๑๖.๘๐	๐.๐๑๗	๐.๑๔๔
	๒๕๕๒	๙,๐๔๑,๕๕๑	๑,๙๕๑,๗๔๙	๗๒,๗๓๒	๐.๘๐	๓.๗๓	๑,๐๓๖,๕๘๖	๑,๖๔๔.๖๕	๐.๐๑๘	๐.๑๕๙
	๒๕๕๓	๑๐,๑๐๒,๙๘๖	๑,๗๐๐,๐๐๐	๕๖,๘๕๕	๐.๕๖	๓.๓๔	๑,๒๕๕,๑๘๙	๑,๙๘๘.๐๔	๐.๐๑๙	๐.๑๕๕
	๒๕๕๔	๑๑,๔๐๐,๐๐๐	๒,๐๗๐,๐๐๐	๗๖,๒๐๒	๐.๖๗	๓.๖๘	๑,๑๒๕,๐๐๐	๒,๗๐๒.๐๓	๐.๐๒๔	๐.๒๔๐
อัตราเพิ่ม			๗.๑๒	-๐.๕๖				๐.๘๔		

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๒๑ งบประมาณรายจ่ายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จำแนกตามลักษณะเศรษฐกิจ
(รายจ่ายลงทุน-รายจ่ายประจำ)

หน่วย : ล้านบาท

แผน	ปีงบประมาณ	งบประมาณรายจ่ายตามลักษณะเศรษฐกิจ				
		รวมงบ กษ.	รายจ่ายลงทุน		รายจ่ายประจำ	
			จำนวน	สัดส่วนต่องบ กษ.	จำนวน	สัดส่วนต่องบ กษ.
แผนฯ ๘	๒๕๔๐	๘๓,๙๒๕	๕๐,๔๓๓	๖๐.๐๙	๓๓,๔๙๒	๓๙.๙๑
	๒๕๔๑	๖๖,๗๙๘	๓๔,๖๘๖	๕๑.๙๓	๓๒,๑๑๒	๔๘.๐๗
	๒๕๔๒	๖๖,๔๐๗	๓๖,๒๘๖	๕๔.๖๔	๓๐,๑๒๑	๔๕.๓๖
	๒๕๔๓	๗๑,๐๙๕	๓๘,๗๗๑	๕๔.๕๓	๓๒,๓๒๔	๔๕.๔๗
	๒๕๔๔	๗๐,๖๕๖	๓๙,๑๓๘	๕๕.๓๙	๓๑,๕๑๘	๔๔.๖๑
แผนฯ ๙	๒๕๔๕	๖๕,๗๘๘	๓๓,๒๕๓	๕๐.๕๕	๓๒,๕๓๖	๔๙.๕๖
	๒๕๔๖	๕๘,๐๒๕	๒๘,๒๙๑	๔๘.๗๖	๒๙,๗๓๔	๕๑.๒๔
	๒๕๔๗	๕๔,๔๗๐	๒๗,๓๕๙	๕๐.๒๓	๒๗,๑๑๑	๔๙.๗๗
	๒๕๔๘	๕๓,๖๓๗	๒๖,๔๔๓	๔๙.๓๐	๒๗,๑๙๔	๕๐.๗๐
	๒๕๔๙	๕๗,๓๓๐	๒๖,๘๔๔	๔๖.๘๒	๓๐,๔๘๖	๕๓.๑๘
แผนฯ ๑๐	๒๕๕๐	๗๔,๕๑๒	๒๙,๙๙๘	๔๐.๒๖	๔๔,๕๑๔	๕๙.๗๔
	๒๕๕๑	๖๗,๙๐๙	๓๒,๓๙๑	๔๗.๗๐	๓๕,๕๑๘	๕๒.๓๐
	๒๕๕๒	๗๒,๗๓๒	๓๔,๙๗๘	๔๘.๐๙	๓๗,๗๕๔	๕๑.๙๑
	๒๕๕๓	๕๖,๘๕๕	๒๐,๙๖๓	๓๖.๘๗	๓๕,๘๙๒	๖๓.๑๓
	๒๕๕๔	๗๖,๒๐๒	๓๗,๖๗๑	๔๙.๔๔	๓๘,๕๓๑	๕๐.๕๖
เฉลี่ยต่อปี	๖๖,๔๒๓	๓๓,๑๖๗	๔๙.๖๔	๓๓,๒๕๖	๕๐.๓๖	
Growht Rate	-๐.๕๖	-๒.๕๖	-	๑.๔๓	-	

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๑.๑๐.๘ การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม

เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ที่ดินจึงเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นรากฐานของการผลิตทางการเกษตร ซึ่งจำเป็นต้องบำรุงรักษาและฟื้นฟูดิน รวมทั้งพัฒนาให้เหมาะสมแก่การประกอบการเกษตรได้อย่างยั่งยืน และนำไปสู่การเป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของโลก และผลพวงของการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปัจจุบัน ทำให้มีการนำที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตรไปใช้เพื่อกิจกรมอื่นๆ ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรสูญเสียที่ดินอันจะมีผลต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศ ตลอดจนควบคุมการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ด้านเกษตรกรรมอย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมขึ้น พระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม พ.ศ... ประกอบด้วย ๔ หมวด ได้แก่ หมวดที่ ๑ คณะกรรมการ มีนายกรัฐมนตรี หรือรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมาย เป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน และผู้แทนเกษตรกร

มีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกรรมการและเลขานุการ และให้มีคณะกรรมการการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมประจำจังหวัดประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธาน ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ผู้ทรงคุณวุฒิ ภาคเอกชน และผู้แทนเกษตรกร ให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดเป็นกรรมการและเลขานุการ หมวดที่ ๒ การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินให้เป็นเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม โดยให้ดำเนินการในท้องที่ที่มีที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตร หรือท้องที่ที่รัฐได้ลงทุนจัดทำโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทานไว้แล้ว ท้องที่ที่อยู่ในเขตคุ้มครองให้มีแผนที่สังเขปแสดงเขต ให้เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดินใช้ประโยชน์เพื่อเกษตรกรรมเท่านั้น เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดินต้องเป็นคนไทยเท่านั้น หมวดที่ ๓ การส่งเสริมและควบคุมการใช้พื้นที่เกษตรกรรม เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดินในเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนในด้านการผลิตและการจำหน่ายผลิตผลเกษตรกรรม หากไม่ต้องการประกอบเกษตรกรรมต่อไป ให้ สปก. รับซื้อคืนจากเงินกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรเกษตรกรต่างๆ โดยอาศัยเกณฑ์ราคาจากกรมธนารักษ์ และหมวดที่ ๔ บทกำหนดโทษ เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองที่ดิน ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ ข้อบังคับที่คณะกรรมการกำหนด ต้องระวางโทษทั้งจำทั้งปรับ

เดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๓ คณะกรรมการกำหนดแนวทางและยกร่างกฎหมายการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม พ.ศ. ... เรียบร้อยแล้ว ภายใต้สาระสำคัญ ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) การกำหนดเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ให้ดำเนินการในท้องที่ที่มีที่ดินเหมาะสมต่อการเกษตร หรือท้องที่ที่รัฐได้ลงทุนจัดทำโครงสร้างพื้นฐานด้านการชลประทานไว้แล้ว ซึ่งปัจจุบันมีอยู่ประมาณ ๑๐๐ ล้านไร่ ที่สำรวจแล้วว่ามีศักยภาพในการทำนา ทำสวน ทำไร่ ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ ฯลฯ ๒) การส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่เขตคุ้มครอง มีความเข้มแข็งทั้งในส่วนของภาคการผลิตและการตลาด ๓) พ.ร.บ. ฉบับนี้ เกี่ยวข้องกับพื้นที่เกษตรกรรมใน ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ประกาศเป็นเขตคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมแล้ว ห้ามไม่ให้เจ้าของที่ดินหรือผู้ครอบครองใช้ที่ดินนั้นเพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่ใช่เกษตรกรรมหรือกระทำการใดๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่การใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรกรรม ทั้งนี้ หากจะทำกิจกรรมอื่นที่นอกเหนือจากเกษตรกรรม จะต้องผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมจังหวัดก่อน อีกส่วนหนึ่งคือ ที่ดินที่เจ้าของไม่ต้องการประกอบเกษตรกรรมต่อไป พิจารณามอบหมายให้กองทุนต่างๆ ที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นผู้จัดซื้อที่ดินตามราคาประเมินของกรมธนารักษ์ และให้นำไปดำเนินการให้เช่าหรือให้เช่าซื้อแก่เกษตรกร ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการกลางๆ จะกำหนดขึ้นต่อไป

๒. ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกันต่อการพัฒนาภาคเกษตร

ในช่วงปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๔ ประเทศไทยกำลังก้าวสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) มีเหตุการณ์และกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกหลายประการ ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจโลก ราคาน้ำมันมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ภาวะการเปลี่ยนแปลงการเมืองของกลุ่มประเทศมุสลิม สภาพภูมิอากาศแปรปรวน วิกฤติด้านราคาในสินค้าอาหารสูงขึ้น ค่าเงินบาทผันผวน ตลอดจนภาวะการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ ได้แก่ ด้านภัยธรรมชาติ น้ำท่วม ภัยแล้ง และวาตภัย ในปีเดียวกัน ศัตรูพืชระบาดเป็นวงกว้าง รวมทั้งนโยบายและการบริหารจัดการของภาครัฐรองรับปัญหาใหม่ๆ ได้ไม่ทันต่อเหตุการณ์ อาทิ ปัญหาสินค้าเกษตรและอาหารมีราคาแพงขึ้นและขาดแคลน แม้ว่าส่งผลดีต่อภาคเกษตรก็ตาม แต่ยังคงเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาภาคเกษตรอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าภาคเกษตรอาจจะประสบกับปัญหาหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยเสี่ยง แต่ภาคเกษตรของประเทศมีบทบาทสำคัญต่อวิถีความเป็นอยู่ของคนไทย และยังเป็น เสาหลักของประเทศในการสร้างอาหารเลี้ยงพลเมือง ตลอดจนทำให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารเป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญของโลก เนื่องจากสามารถผลิตสินค้าเกษตรได้หลากหลายเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และเพื่อการส่งออกต่างประเทศ สร้างรายได้เข้าประเทศอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่าปีละ ๙๔๕,๐๐๐ ล้านบาท ขณะเดียวกันผลผลิตทางการเกษตรยังเป็นฐานวัตถุดิบให้กับภาคอุตสาหกรรมในประเทศและภาคบริการ อาทิ สินค้าเกษตรแปรรูป สมุนไพร อาหารเพื่อสุขภาพ ผลผลิตที่ทำจากวัสดุธรรมชาติที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค ทั้งในและนอกประเทศ นอกจากนี้ภาคเกษตรสามารถรักษาสภาพแวดล้อมสีเขียวให้กับประเทศเกิดทัศนียภาพที่สวยงาม ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม ภาคเกษตรเป็นที่รองรับผู้ที่ประสบปัญหา จากการทำงานในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจหรือผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตในเขตเมืองได้ เพราะในภาคเกษตรไม่มีการกำหนดอายุของคนทำงาน และไม่มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ทุกคนสามารถเข้ามาทำงานหรือย้ายออกไปจากภาคเกษตรได้อย่างเสรี จึงเป็นที่พักพิงของผู้คนมาโดยตลอด นอกจากนั้น ยังเป็นแหล่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของประเทศที่รวมจิตใจเชื่อมโยงคนไทยไว้ด้วยกัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าภาคเกษตร มีบทบาททั้งต่อคนในชนบท คนในเมืองหลวงและคนต่างประเทศเป็นอย่างมาก ทุกภาคส่วนเห็นความสำคัญดังกล่าว และนับเป็นโอกาสและจุดเด่นของประเทศที่ร่วมมือกันสร้างภาคเกษตรให้เข้มแข็ง เกิดเป็นภูมิคุ้มกันให้มีการดำเนินการไปได้อย่างยั่งยืน

โดยมีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

๒.๑ ด้านกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

๒.๑.๑ ปัจจัยเสี่ยง

๑) การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการเงินของโลก ส่งผลต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากโครงสร้างของเศรษฐกิจไทยมีการพึ่งพิงกับเศรษฐกิจโลก เป็นสัดส่วนที่สูงมาก ซึ่งปัจจัยต่างๆ ที่มีผลกระทบ ได้แก่ สภาวะการค่า ปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจโลก (Sub-Prime Crisis) ราคาน้ำมันในตลาดโลก เป็นต้น ตลอดจนไทยเป็นประเทศส่งออกสุทธิ เมื่อประเทศคู่ค้าที่สำคัญประสบวิกฤติเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ทำให้รายได้จากเงินตราต่างประเทศลดลงด้วย

๒) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศ อันเป็นผลจากกิจกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัจจัยที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่สำคัญ อาทิ ปริมาณน้ำฝน ฤดูกาล และอุณหภูมิ ซึ่งทำให้ปริมาณน้ำฝนมีแนวโน้มลดลง ประเทศประสบปัญหาแล้งจัดในฤดูแล้ง ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดลงและหน้าดินได้รับความเสียหาย และบางพื้นที่มีฝนตกมากทำให้เกิดน้ำท่วมในฤดูฝน นอกจากนี้อุณหภูมิน้ำทะเลมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้สัตว์น้ำอพยพย้ายถิ่น ส่งผลให้ชาวประมงต้องปรับตัว เพื่อหาแหล่งทำการประมงใหม่ ตลอดจนปัญหา ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของภัยพิบัติทางธรรมชาติยังทำให้ปริมาณ คุณภาพ มาตรฐานของผลผลิต สินค้าเกษตรไม่ตรงกับความต้องการของตลาด

๒.๑.๒ ภูมิคุ้มกัน

๑) การผนึกกำลังสร้างองค์กร/เครือข่ายเชิงรุกและเชิงรับไปพร้อม ๆ กัน สร้างองค์กร/เครือข่ายที่มีการดำเนินการในการพัฒนาการเกษตรที่มีเป้าหมายสอดคล้องคล้ายคลึงกันเข้าด้วยกัน โดยจัดทำแนวทางให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม เช่น ในปี ๒๕๕๘ มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน และประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะเป็นโอกาสให้ภาคการเกษตรของไทย สามารถส่งออกสินค้าเกษตรได้มากขึ้น สามารถพัฒนาให้ไทยเป็นศูนย์กลางของอาเซียนในการรวมตลาด (Single Market) และให้มีการเคลื่อนย้ายเสรีด้านสินค้า บริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมือ ทั้งนี้ภาคเกษตรจะต้องมีความพร้อมและดำเนินการในเชิงรุก เช่น การหาแหล่งวัตถุดิบที่มีราคาถูก การศึกษาความต้องการของผู้บริโภค และศึกษาความเป็นไปได้ในการย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศอาเซียนที่เหมาะสม เป็นต้น

๒) การเชื่อมโยงเครื่องมือและกลไกบริหารการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตร การกำหนดนโยบายและมาตรการเอื้อต่อการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ มีองค์ความรู้ข้อมูล และระบบติดตามประเมินผลตลอดจนระบบเตือนภัยทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ มีกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสร้างแรงจูงใจ และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและมลพิษ อีกทั้งช่วยให้การบริหารจัดการเกิดความโปร่งใสเป็นธรรมกับทุกภาคส่วนในการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์

๒.๒ ด้านเกษตรกร

๒.๒.๑ ปัจจัยเสี่ยง

๑) ความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ของประชากรภาคเกษตรกับภาคการผลิตอื่น เป็นปัญหาสำคัญของเศรษฐกิจไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความไม่สำเร็จในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างหนึ่ง สาเหตุความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้มาจากบุคลากรภาคการเกษตรมีความรู้ความสามารถเมื่อเปรียบเทียบกับภาคการผลิตอื่นไม่เท่ากัน คนที่เก่ง หรือฉลาดกว่าหรือมีโอกาสมากกว่า ย่อมจะมีความสามารถหารายได้หรือได้รับผลตอบแทนจากการทำงาน ได้มากกว่า ดังนั้นประชากรภาคเกษตรที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ จึงพบว่ามีรายได้ต่ำกว่าประชากรในภาคการผลิตอื่น เช่น อุตสาหกรรม ท่องเที่ยว ทำให้คุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกรด้อยกว่าประชาชนสาขาอื่น

๒) โครงสร้างของประชากรภาคเกษตร มีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุเพิ่มมากขึ้น โดยแรงงานภาคเกษตรส่วนใหญ่หัวหน้าครัวเรือนเกษตรมีอายุเฉลี่ย ๖๕ ปี ซึ่งเมื่อเทียบกับภาคการผลิตอื่น ซึ่งอายุเฉลี่ยต่ำกว่ามาก เป็นผลมาจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานวัยหนุ่มสาวไปสู่ภาคการผลิตอื่น อาทิ ภาคอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว

๓) สถิติการด้านสุขภาพอนามัยของประชากรภาคเกษตรต่ำ โดยเกษตรกรไทยประสบปัญหาด้านสุขภาพ เนื่องจากการทำการเกษตรมีความเสี่ยง โดยการใช้สารเคมีไม่ถูกวิธี การตรากตรำทำงานหนัก และสภาพภูมิอากาศที่แปรปรวนตลอดเวลา แม้ว่าภาครัฐจะมีการพัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพเบื้องต้น แต่เนื่องจากแรงงานภาคการเกษตรส่วนใหญ่ อยู่ในชนบทห่างไกล ยังไม่สามารถเข้าถึงเท่าที่ควร

๒.๒.๒ ภูมิคุ้มกัน

๑) เกษตรกรมีการพึ่งพาตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะเป็นพื้นฐานเสริมสร้างภูมิคุ้มกันที่เหมาะสมต่อสังคมโลกในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ โดยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางของการเพิ่มพูนความรู้และขีดความสามารถของคนให้รู้จักตนเอง มีศักยภาพการเรียนรู้ รู้จักทุนทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง ในระดับที่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่ตนมีอยู่ให้สามารถทำความเข้าใจผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง ให้เกิดปัญญาความรู้ เพื่อจะผลักดันให้เกิดการเตรียมความพร้อม และรู้จักเลือกใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงเป็นการสนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการที่ดีขึ้นในระดับต่างๆ ทั้งในระดับการจัดการชีวิตตนเอง ครอบครัว และการประกอบอาชีพ โดยอาจเริ่มต้นจากการส่งเสริมให้เกิดความโปร่งใส การมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การปฏิบัติ ที่เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย การสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่ม และสร้างเครือข่าย ทางการผลิตและการตลาด รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีต่าง ๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม แนวคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เป็นองค์รวมเพื่อความสมดุลและยั่งยืน หรือเป็นยุทธศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมและมุ่งรักษาความสมดุลของการพัฒนา เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของการใช้ทุน ๓ ด้าน อย่างสมดุลกัน ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากร โดยแต่พื้นที่แม้จะมีวิธีการแก้ไขปัญหาด้วย

วิธีการที่ต่างกันไป แต่สามารถสร้างเครือข่ายแห่งความร่วมมือ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งเชื่อมโยงผลประโยชน์ระดับท้องถิ่นและผลประโยชน์ระดับชาติเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้

๒) ความเข้มแข็งของบุคลากรภาคเกษตร การพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้เกิดความเข้มแข็ง เป็นบทบาทสำคัญอีกประการหนึ่ง นอกเหนือจากการพัฒนา และถ่ายทอดองค์ความรู้แล้ว โดยเน้นให้บุคลากรภาคเกษตรตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาตนเอง เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงาน สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้และมีความเข้มแข็งเพิ่มมากขึ้น รวมถึงให้สามารถดำเนินงานในรูปแบบของการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับภาคเกษตรได้อีกทางหนึ่ง

๓) การประกันรายได้พืชสำคัญให้กับเกษตรกร โดยภาครัฐได้ดำเนินการประกันรายได้ ซึ่งเป็นมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกพืช ๓ ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และมันปะหลัง ที่ไม่บิดเบือนกลไกตลาด ช่วยลดภาระงบประมาณของรัฐบาลในการช่วยเหลือเกษตรกร ทั้งยังเป็นทางเลือกใหม่ให้กับเกษตรกร ช่วยเหลือให้เกษตรกรได้รับรายได้ที่มั่นคง ไม่ขาดทุนจากการขายผลผลิต

๔) การพัฒนาและการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในโลกยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องอยู่เสมอ ทั้งในเรื่องของเทคโนโลยี การสื่อสารสภาพเศรษฐกิจ และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องร่วมมือกันผลักดันให้เกิดการปฏิรูประบบการสร้างองค์ความรู้ การจัดการองค์ความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี อย่างถูกต้องทันสมัยและเหมาะสม ให้รู้อย่างเท่าทันสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบ มีความรู้ทางเทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมมาใช้ในการสร้างและจัดการระบบฐานข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการวางแผน การผลิต การตลาด ผนวกกับการนำความรู้และวิธีการจัดการที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นฐานในการพัฒนาต่อยอดความรู้ของคนรุ่นใหม่ จะทำให้ภาคเกษตรเป็นสังคมเกษตรฐานความรู้ที่เกษตรกรได้รับโอกาสและมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

๕) ภาครัฐจัดให้มีสวัสดิการเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง ลดภาระ ลดความเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพจากภัยธรรมชาติ ตลอดจนจนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยเร่งผลักดันให้เกิดระบบการประกันภัยพืชผล สวัสดิการในวัยชรา ซึ่งเริ่มจากกลุ่มชานาก่อน

๖) การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและข้อมูล ภาครัฐสนับสนุนให้เกษตรกรจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร ตลอดจนสร้างเครือข่าย เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เป็นกลไกเชื่อมโยงให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ รับทราบข่าวสารล่วงหน้า เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาการผลิตและบริการ สร้างศักยภาพกลุ่มให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นคุณภาพของสินค้าและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

๗) กฎ ระเบียบ และมาตรการในการกำกับดูแล เพื่อกำหนดระดับ และคุ้มครองการผลิต การนำทรัพยากรการเกษตร และระบบโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรมาใช้ประโยชน์ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความเสื่อมโทรมและส่งผลกระทบต่อวงกว้างต่อการนำมาใช้ประโยชน์ของภาคเกษตร การควบคุมและการลดปัญหาความเสี่ยงต่าง ๆ การนำกฎ ระเบียบ และมาตรการในการกำกับดูแลในทุกขั้นตอน รวมถึงมีการบังคับใช้อย่างจริงจังจะสามารถเป็นภูมิคุ้มกันในการกำกับดูแลและคุ้มครองภาคเกษตรได้

๒.๓ ด้านการผลิต

๒.๓.๑ ปัจจัยเสี่ยง

๑) **ต้นทุนการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้น** เนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตหลายชนิดที่ไทยไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ เช่น วัตถุดิบอาหารสัตว์ เป็นต้น มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไม่สามารถลดต้นทุนการผลิตลงได้

๒) **การวิจัยและพัฒนา** นับเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาภาคการเกษตรให้เจริญก้าวหน้า ยังไม่ได้รับการสนับสนุนหรือให้ความสำคัญเท่าที่ควร ผลงานการวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่ไม่ได้นำมาพัฒนาใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์

๒.๓.๒) ภูมิคุ้มกัน

๑) **การส่งเสริมด้านการเกษตร** เพื่อรักษาระดับราคาสินค้าเกษตรไม่ให้ความผันผวนมาก โดยการให้หน่วยงานภาครัฐ สถาบันเกษตรกร มีบทบาทในการบริหารจัดการสินค้าเกษตรและมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการตลาดกับภาคเอกชนและองค์กรชุมชน เพื่อให้มีช่องทางการตลาดในการจำหน่ายสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสินค้าเกษตรตามฤดูกาลที่มีช่วงเวลาที่ผลผลิตออกมาก

๒) **การส่งเสริมการเกษตรแบบกลุ่มการผลิต (cluster)** โดยสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับวงจรการผลิตของกลุ่มให้เข้าร่วมดำเนินการเพื่อพัฒนาสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและมีมูลค่าเพิ่มอย่างต่อเนื่อง

๓) **สนับสนุนให้มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา** โดยกำหนดขอบเขตและมาตรฐาน การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทที่สำคัญ ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์การออกแบบ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และความลับทางการค้า

๔) **เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต** เพื่อเพิ่มปริมาณการผลิตและคุณภาพของผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการทั้งด้านอาหารและพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลระหว่างพืชอาหารและพืชพลังงาน

๒.๔ ด้านทรัพยากรการเกษตร

๒.๔.๑ ปัจจัยเสี่ยง

๑) **ความเสี่ยงโทรมของทรัพยากรการเกษตร** มาจาก ๒ สาเหตุหลัก คือ ความเสี่ยงโทรม ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และความเสี่ยงโทรมที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการผลิตทางการเกษตร การใช้สารเคมี และการใช้ทรัพยากรการเกษตรอย่างสิ้นเปลือง ไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบำรุงรักษา รวมถึงการนำทรัพยากรการเกษตร มาใช้ในการพัฒนาประเทศ และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ที่ต้องการทรัพยากรการเกษตร เพื่อการดำรงชีวิตขั้นพื้นฐาน นอกจากนั้น ยังมีความเสี่ยงที่เกิดจากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ใช้ทรัพยากรในการแย่งสิทธิในพื้นที่ทำกิน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีความเสี่ยงต่อความยั่งยืนในการนำทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานมาใช้ประโยชน์

๒) **โครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่แล้วยังไม่ได้รับการใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ** ความรู้ในการดำเนินงานหรือบำรุงรักษาโครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวมีจำกัดการบริหารจัดการขาดการมีส่วนร่วมจากเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายการจัดการที่เป็นระบบ อาทิ การจัดการบริหารลุ่มน้ำเพื่อบูรณาการการใช้น้ำของลุ่มน้ำ ยังขาดการจัดการที่ดีรวมทั้งเกษตรกรบางรายไม่ให้ความสำคัญกับการเพาะปลูกที่เหมาะสมกับปริมาณน้ำในแต่ละช่วงฤดูกาลผลิต ตลอดจนการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยวจนถึงขั้นตอนการจำหน่าย เช่น ศูนย์รวบรวมผลผลิต ห้องเย็น ระบบการขนส่ง การเผยแพร่ข้อมูลยังขาดการจัดการที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

๓) **ภัยพิบัติธรรมชาติ** จากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศคาดว่าจะจะเป็นปัจจัยเสริมที่อาจทำให้เกิดความถี่และระดับความรุนแรงของภัยพิบัติในหลายพื้นที่ของประเทศ ได้แก่ ภัยแล้ง อุทกภัย แผ่นดินถล่ม และวาตภัย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตร โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยที่มีขีดความสามารถในการรับมือกับผลกระทบด้วยตนเองน้อย

๒.๔.๒ ภูมิคุ้มกัน

๑) **ระบบการบริหารจัดการน้ำ** มีการดำเนินงานทั้งระบบชลประทานขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก การจัดการแหล่งน้ำนอกเขตชลประทาน รวมทั้งการจัดทำฝนหลวง เพื่อเติมเต็มน้ำในช่วงขาดแคลน

๒) **ภาครัฐมีหน่วยงานกำกับดูแลในการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับเกษตรกร** โดยมีการปรับพื้นที่และจัดทำโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมกับการเพาะปลูกและจัดสรร/จัดรูปให้แก่เกษตรกร รวมทั้งให้คำแนะนำดูแลและหาตลาดให้กับผลผลิตที่ได้รับเป็นการดำเนินงานแบบครบวงจร

๓) **การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม** โดยคำนึงถึงการชี้ที่ดินให้เกิดประโยชน์ด้านเกษตรกรรมอย่างเต็มที่ ป้องกันการนำที่ดินที่เหมาะสมแก่การทำเกษตรไปใช้ในกิจกรรมอื่นหรือตกเป็นของชาวต่างชาติ

ส่วนที่ ๒

วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย
ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์การพัฒนา

ส่วนที่ ๒ วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์การพัฒนา

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ระยะเวลา ๕ ปีข้างหน้า ยังคงยึดหลักคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ซึ่งจากผลการพัฒนาที่ผ่านมา รวมถึงสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงภาคเกษตรในระยะยาวและทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังนั้นทิศทางที่นำไปสู่การเติบโตของภาคเกษตร ควรให้เกษตรกร มีความเป็นอยู่ที่ดีทั้งเกษตรกรรายย่อยและเกษตรกรเชิงพาณิชย์ ผลักดันประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลิตสินค้าเกษตรอย่างเพียงพอ มีความหลากหลายและมีคุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภค ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งประชาชนต้องสามารถเข้าถึงอาหารได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประเทศไทยยังคงครองความสามารถ ในการค้าสินค้าเกษตรและอาหารในระดับต้น ๆ ของโลกไว้ และมีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

ประเด็นสำคัญของการพัฒนาการเกษตรในระยะ ๕ ปีข้างหน้า ที่ครอบคลุมการดำเนินงาน ทุกด้านของภาคเกษตร เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) เป็นดังนี้

๑. กรอบแนวคิด

กรอบแนวคิดเบื้องต้นเพื่อประกอบการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) พิจารณาจากความสำคัญ ของภาคเกษตรภาพรวม ด้านต่าง ๆ จำนวน ๙ ประเด็น ได้แก่

๑.๑ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้า เกษตรด้านการใช้ประโยชน์จากดินให้เหมาะสม การจัดการน้ำให้เพียงพอการพัฒนาที่ดิน นอกเขตชลประทานและการจัดการด้านโลจิสติกส์

๑.๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกษตรกร เพื่อพัฒนาหรือเสริมสร้างความเข้มแข็ง และยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ส่งเสริมการรวมกลุ่มสถาบันเกษตรกร ตลอดจนการพัฒนา เกษตรกรรุ่นใหม่

๑.๓ ส่งเสริมการทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคง ในการประกอบอาชีพให้เกษตรกรในระดับครัวเรือนให้พึ่งพาตนเอง

๑.๔ ส่งเสริมการทำเกษตรในรูปแบบของการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตรตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ

๑.๕ ความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน โดยให้การศึกษาและส่งเสริมความรู้เรื่องอาหาร (Food Education) ตลอดกระบวนการผลิต (Supply Chain) ได้แก่ การทำให้อาหารมีคุณภาพ (Food Quality) เป็นอาหารที่ปลอดภัยสำหรับการบริโภค (Food Safety) รวมทั้งพอเพียง สำหรับเลี้ยงประชากร (Food Security)

๑.๖ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในภาคเกษตร การทำการเกษตรควรขับเคลื่อนด้วยประสิทธิภาพ (Efficiency-driven Economy) และนวัตกรรม (Innovation-driven Economy) โดยการนำภูมิปัญญาผนวกกับวัฒนธรรมที่สั่งมาในท้องถิ่นและเทคโนโลยี มาสร้างมูลค่าให้สินค้าเกษตรมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

๑.๗ เศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) หรือการทำเกษตรที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยการดำเนินนโยบายและกำหนดวิธีปฏิบัติให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างยั่งยืน

๑.๘ ความร่วมมือและข้อตกลงระหว่างประเทศ โดยติดตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อการปรับตัวและกำหนดมาตรการรองรับ ให้ภาคธุรกิจและภาคเกษตรภายในประเทศมีความเข้มแข็งและสามารถแข่งขันได้

๑.๙ การพัฒนาบุคลากรด้านการเกษตร เพื่อเตรียมความพร้อมให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมโลกาภิวัตน์ โดยการพัฒนาบุคลากรด้านการเกษตร ปรับปรุงกระบวนการทำงานของหน่วยงานและบุคลากรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้มีการบูรณาการมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการปรับโครงสร้างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

๒. วิสัยทัศน์และพันธกิจการพัฒนาการเกษตร

๒.๑ วิสัยทัศน์

ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระยะ ๕ ปี ได้นำกรอบการพัฒนาทั้ง ๙ ประเด็นข้างต้น รวมทั้งสถานการณ์เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากร นโยบายการเกษตร และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (SWOT) ทั้งปัจจัยเสี่ยง ภูมิคุ้มกัน นำมาพิจารณาประมวลประกอบการวางแผนอย่างรอบคอบ เป็นรูปธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจ ดังนี้

“เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร
เป็นฐานสร้างรายได้ให้แผ่นดิน”

๒.๒ พันธกิจ

- ๑) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๒) ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีประสิทธิภาพ เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานอย่างเหมาะสมและยั่งยืน สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และมีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ
- ๓) ส่งเสริมให้มีการจัดสรรทรัพยากรการผลิตทางการเกษตร และโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างพอเพียง มีประสิทธิภาพยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ๔) ส่งเสริมให้มีการวิจัย พัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการเกษตรที่เหมาะสม

๓. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๓.๑ วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีอาชีพที่มั่นคง รายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ และมีความภูมิใจในอาชีพ

๒) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ให้มีทั้งคุณภาพและปริมาณ เพียงพอต่อความต้องการ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่ม การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และจัดสรรการผลิตที่เหมาะสมระหว่างอาหารผลิตภัณฑ์และพลังงานทดแทน

๓) เพื่อให้มีการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน

๓.๒ เป้าหมาย

๑) ความพึงพอใจของเกษตรกรเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๘๐ ในปี ๒๕๕๙

๒) เศรษฐกิจภาคเกษตรเติบโตเฉลี่ยร้อยละ ๓.๐ ต่อปี

๓) ทรัพยากรการเกษตรมีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น

๓.๓ ตัวชี้วัด

๑) ดัชนีชี้วัดความพึงพอใจของเกษตรกร

๒) อัตราการเจริญเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร

๓) พื้นที่การเกษตรได้รับการบริหารจัดการ

๔. ยุทธศาสตร์การพัฒนากการเกษตร

การพัฒนากการเกษตรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง การพัฒนากการผลิตสินค้าเกษตรให้มีประสิทธิภาพและมีความหลากหลาย ให้ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหารและมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน ร่วมสร้างเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพและมั่นคง เตรียมพร้อมรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทั้งในและนอกประเทศที่ปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และการพัฒนาทรัพยากรการเกษตรให้มีการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสร้างโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรและมีการใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนากการเกษตรที่สำคัญในช่วงระยะเวลา ๕ ปี ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมีการกระจายรายได้ที่ทั่วถึง มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์มที่เป็นมืออาชีพ (Smart Farmer) รวมทั้งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิม ตลอดจนส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรมีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยการ

- สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร ในการพัฒนาระบบการประกันความเสี่ยงการเกษตรให้เหมาะสมกับสินค้าเกษตรและสถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ ผลักดันให้มีระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมอย่างทั่วถึง และพัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดิน ให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน

- สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรในด้านบัญชีต้นทุนอาชีพ และด้านวิทยาศาสตร์เข้าสู่ Smart Farmer และถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น
- สร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชน ในการรับมือกับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ ด้วยการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้และเข้าใจผลกระทบของโลกร้อน ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการปรับตัว และสร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชน ในการรับมือกับความเสียหายจากภัยธรรมชาติ
- สร้างความมั่นคง ปลอดภัย ด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกรในด้านการผลิตอาหารเพียงพอ ปลอดภัย สนับสนุนให้มีการปลูกผักสวนครัว ปลอดภัยเพื่อบริโภคในครัวเรือน (City Farm) และส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน
- ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร โดยการร่วมมือกับสถาบันการศึกษา การปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการแต่ละท้องถิ่น และให้ชุมชนเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร แลกเปลี่ยนประสบการณ์
- สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร รวมทั้งสภาเกษตรกรแห่งชาติ และพัฒนาระบบการรวมกลุ่มทั้งในรูปแบบของสหกรณ์และกลุ่มส่งเสริมอาชีพต่างๆ
- สร้างฐานข้อมูลชุมชนด้านการเกษตรนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตร เพิ่มความสามารถ และช่องทางการรับรู้ข่าวสารอย่างทั่วถึง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกร พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหารและมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งส่งเสริมให้มีและนำผลงานวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์มากขึ้น โดยการ

- พัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม เน้นลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภาคเกษตร ส่งเสริมการทำเกษตรแบบกลุ่มการผลิตหรือเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารโลจิสติกส์
- ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Product) ด้วยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสะอาด การเกษตรสีเขียว การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP : Good Agricultural Practices) การทำเกษตรอินทรีย์ ลดการเผาต่อช่วงลดมลพิษจากแหล่งผลิตภาคการเกษตร ศึกษาการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก และสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับจากการซื้อขายคาร์บอนเครดิต
- เสริมสร้างการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชอาหารและพลังงานให้เกิดความมั่นคง รวมทั้งสนับสนุนเพื่อจัดสรรผลผลิตพืชอาหารและพลังงานให้เพียงพอต่อการบริโภคและทดแทนพลังงาน
- สนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร ด้วยการพัฒนาทักษะ องค์ความรู้และการใช้ประโยชน์จากตลาดกลาง ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิต การตลาด

- สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือทางเหลี่ยมเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและกระจายรายได้ โดยเฉพาะจากกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน รวมทั้งการเตรียมการรองรับการลงทุนด้านเกษตรกรรมข้ามชาติ เพื่อให้มีการลงทุนด้านเกษตรกรรมอย่างรับผิดชอบ (RAI : Responsible Agricultural Investment)

- ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร สนับสนุนงานวิจัย พันธุ์พืช สัตว์ สัตว์น้ำ จุลินทรีย์ รวมทั้งพืชพลังงานทดแทน โดยให้มีการบูรณาการงานวิจัยระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัย ตลอดจนการพัฒนางานวิจัยตามความต้องการใช้ประโยชน์

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน

เพื่อสร้างและพัฒนาค่าใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม โดยการ

- ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ด้วยการเร่งรัดการฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพดินที่เสื่อมโทรม วางระบบการใช้ที่ดินตามศักยภาพของที่ดิน และจัดหาที่ดินเอกชนมาพัฒนาและจัดสรรให้กับเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินน้อย

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดยการสร้างความเข้าใจในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และส่งเสริมให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่างเหมาะสมและถูกต้อง กำกับดูแลการใช้สารเคมีบริเวณพื้นที่สูงและพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ตลอดจนควบคุมการโฆษณาและส่งเสริมการขายสารเคมีการเกษตรทุกชนิด

- สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร โดยการให้เกษตรกรและท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรในท้องถิ่นตนเองให้มากขึ้น ทั้งด้านการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและสมดุล

- เตรียมความพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศด้วยการจัดทำแผนป้องกันและระบบเฝ้าระวังเตือนภัย เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากอันตรายและความเสียหายที่จะเกิดกับเกษตรกร การติดตามข่าวสาร และสร้างแก้มลิงเพิ่มเติมเพื่อลดหรือชะลออัตราการไหลของน้ำหลาก

- พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ รวมทั้งศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตาม กฎ ระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ที่มีความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม)

ส่วนที่ ๓

รายละเอียดยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเกษตร

ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑

(พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

ส่วนที่ ๓ รายละเอียดยุทธศาสตร์การพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

ยุทธศาสตร์ที่ ๑
พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

๑. สถานการณ์

การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม ผลการพัฒนาการเกษตรที่ผ่านมา และสถานการณ์ที่สำคัญในปัจจุบันที่มีผลต่อภาคเกษตร พบว่าสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) สาขาเกษตรมีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด เนื่องจากภาคเศรษฐกิจอื่นโดยเฉพาะอุตสาหกรรมส่งออก การบริการ และการท่องเที่ยวเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ภาคการเกษตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะเกษตรกรเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก นอกจากนี้ยังเป็นฐานพลังเศรษฐกิจที่สำคัญ เพราะเป็นแหล่งรายได้ที่แท้จริงของประเทศ และความมั่นคงด้านอาหาร รวมทั้งยังเป็นวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาติสืบมา การพัฒนาสังคมของเกษตรกรให้เป็นสังคมที่ยั่งยืนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาภาคการเกษตร

การพัฒนาที่ผ่านมาในช่วงแผนการพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ ถึง ฉบับที่ ๑๐ ประเทศไทยมีพื้นที่ชลประทานเพียงประมาณร้อยละ ๒๒.๓๐ ของพื้นที่การเกษตรของไทย (๑๓๑.๕๙ ล้านไร่) ส่วนที่เหลือซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนมากของประเทศเป็นพื้นที่อาศัยน้ำฝน ซึ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ได้ทำให้มีการใช้พื้นที่ที่เหมาะสมเพื่อการเกษตร (เขตชลประทาน) ในภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ การถือครองที่ดินทางการเกษตรของเกษตรกรเฉลี่ยลดลงเหลือครัวเรือนละ ๒๒.๕๔ ไร่ การกระจายการถือครอง ที่ดินกระจุกตัวอยู่ในมือเจ้าของที่ดินไม่กี่ราย โดยเกษตรกรมากกว่าครึ่งที่ถือครองที่ดินต่ำกว่า ๒๐ ไร่ ต่อครัวเรือน และมีเกษตรกรที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองประมาณร้อยละ ๒๗.๔๔ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญเรื้อรังมาเป็นเวลานาน รวมทั้งการบริหารจัดการน้ำที่ไม่เหมาะสม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลถึงการผลิต รายได้และการกระจายรายได้ของเกษตรกร

การเจริญเติบโตในสาขาเกษตรเพิ่มมากขึ้นเป็นผลมาจากรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนก่อนการชำระหนี้และทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๘๒ และ ๔.๔๒ ตามลำดับ รวมทั้งดัชนีชี้วัดความผาสุกของเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๗๖.๑๑ ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๗๗.๙๑ ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๐ รวมทั้งเมื่อจำแนกครัวเรือนเกษตรกรตามรายได้ ออกเป็น ๕ กลุ่ม พบว่าสัดส่วนรายได้ของกลุ่มที่มีรายได้มากที่สุดต่อกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดมีความต่างกันลดลง จากร้อยละ ๑๙.๓๙ ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๑๘.๐๒ ในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๐ อย่างไรก็ตามพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรยังมีหนี้สินเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๙๙ และอยู่ใต้เส้นความยากจน (Poverty line) ลดลงจาก ๒.๓๑ ล้านครัวเรือน เป็น ๑.๗๕ ล้านครัวเรือน

นอกจากนี้ สัดส่วนประชากรในภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๕๗.๗๑ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๓๙.๑๔ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ภาครัฐต้องให้การดูแลอย่างต่อเนื่อง เพราะนอกจากจะเป็นผู้ผลิตอาหารและสร้างรายได้ให้กับประเทศแล้วยังมีฐานะความเป็นอยู่ต่ำกว่าคนกลุ่มอาชีพอื่นๆ ในสังคม รวมทั้งครัวเรือนเกษตรกรยังก้าวเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ โดยสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีอายุมากกว่า ๖๕ ปี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕.๒๐ เป็นร้อยละ ๙.๘๐ และผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ ๑๕-๖๕ ปี) มีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๗๓.๙๐ เป็นร้อยละ ๖๘.๖๐ เนื่องจากคนกลุ่มนี้บางส่วนไม่ได้ทำการเกษตรตลอดฤดูการผลิต รายได้ไม่เพียงพอกับการครองชีพ ต้องเข้าสู่เมืองหลวงหรือโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อหารายได้เสริม ขณะที่สัดส่วนผู้ที่อายุไม่ถึงเกณฑ์ทำงาน (น้อยกว่า ๑๕ ปี) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๒๐.๙๐ เป็นร้อยละ ๒๑.๖๐ แต่เมื่อก้าวสู่วัยทำงานส่วนใหญ่จะไม่กลับมาทำอาชีพทางการเกษตร ทำให้โครงสร้างการผลิตที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเปลี่ยนไปเป็นการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น

ถึงแม้ว่าจะได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตรมาอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการสร้างและพัฒนากลุ่มยุวเกษตรกร ปลูกจิตสำนึกให้มีความศรัทธาที่ดี ต่ออาชีพเกษตรกรรม สร้างแรงจูงใจ ในการจัดสรรที่ดินทำกินและการสนับสนุนเงินทุน พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนา ยุวเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรรุ่นใหม่แบบมืออาชีพ แต่จาก การประเมินศักยภาพกลุ่มยุวเกษตรกร พบว่ายังมีกลุ่มยุวเกษตรกรจำนวนมากที่อยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุง นอกจากนี้มีการส่งเสริมการถ่ายทอด กระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน รวมทั้งได้มีการถ่ายทอด เทคโนโลยีสมัยใหม่ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เกษตรกรนำมาประยุกต์ใช้น้อยจึงมีความเสี่ยงต่อการประกอบอาชีพ และการสร้างความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือน

สถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกรมีส่วนสำคัญในการสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และความเข้มแข็ง ให้กับครัวเรือนเกษตรกร และยังทำให้เกิดความร่วมมือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อก้าวไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การค้าขายปัจจัยการผลิตและผลผลิตร่วมกัน รวมทั้งเป็นแหล่งออมเงิน และสินเชื่อให้กับครัวเรือนเกษตรกรด้วย โดยสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน เป็นสถาบันที่มีบทบาททางการเกษตรมาก และมีแนวโน้มของจำนวนสมาชิก ทุนดำเนินงาน และปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งการประเมินผลพบว่าสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนมากกว่าครึ่ง มีการดำเนินงานได้มาตรฐาน สำหรับการรวมกลุ่มรูปแบบอื่น ๆ มีทั้งกลุ่มที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล และไม่ได้จดทะเบียน ในระยะเวลา ๓ ปี ที่ผ่านมา มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นมาก แต่ยังไม่มีการประเมิน มาตรฐานของกลุ่มดังกล่าว และที่ผ่านมาแม้ว่าสถาบันและองค์กรเกษตรกรจะมีบทบาทในการพัฒนาการ เกษตรยังครอบคลุมไม่ทั่วถึง

จากสถานการณ์ข้างต้น ปัญหาหลักที่ยังคงเกิดขึ้นกับเกษตรกรไทย คือ ปัญหาความยากจน การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรม ทำให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรไม่ดีเท่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อปัญหาอื่น ๆ ตามมามากมาย เช่น ไม่มีที่ดินทำกิน ขาดเงินทุนปรับปรุงการผลิต เพราะดินขาดความอุดมสมบูรณ์ การบริหารจัดการน้ำไม่เหมาะสม ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ผลผลิตต่อไร่จึงต่ำ ประกอบกับ ไม่มีความรู้ ความเข้าใจด้านการจัดการฟาร์มที่ดีพอ ส่งผลกระทบต่อผลผลิต รายได้ และการมีหนี้สินสูง การรวมกลุ่มในรูปแบบต่างๆ ยังไม่มีความเข้มแข็งเพียงพอ จึงทำให้ขาดอำนาจต่อรองในด้านการซื้อปัจจัย การผลิตราคาถูกร่วมกัน ขาดเครือข่ายในการกระจายสินค้าสู่ผู้บริโภค รวมทั้งการขายสินค้าเกษตรกรให้ได้ราคา ที่เป็นธรรม

การพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ ๑๑ ภาคการเกษตรยังคงยึดคน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่งเสริมในรูปแบบต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร เน้นการกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ อย่างเป็นระบบ ให้สามารถแก้ไขปัญหาพึ่งพาตนเองได้ เพื่อให้การพัฒนาภาคเกษตรมีความเหมาะสม และยั่งยืน ทั้งการผลิตเพื่อการส่งออก และการผลิตเพื่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือน ตลอดจน เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมี การกระจายรายได้ที่ทั่วถึง

๒.๒ เพื่อให้เกษตรกรเป็นผู้มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์ม ที่เป็นมืออาชีพ (Smart Farmer) รวมทั้งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิม เพื่อทำการเกษตรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ

๒.๓ เพื่อส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรให้มีการดำเนินงาน อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

๓. เป้าหมาย

๓.๑ สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕ ในปี ๒๕๕๙ และสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกรลดลง

๓.๒ รายได้ของเกษตรกรระหว่างกลุ่มมีรายได้น้อยที่สุด และกลุ่มมีรายได้มากที่สุด มีความต่างกันลดลงเหลือ ๑๕ เท่า ในปี ๒๕๕๙

๓.๓ เกษตรกรทำเกษตรกรรมยั่งยืนเพิ่มขึ้น

๓.๔ ผู้มีการศึกษาสูงเข้าสู่ภาคเกษตรมากขึ้น

๓.๕ องค์กรเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกร มีการดำเนินงานที่มีมาตรฐานเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔ และมีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๔ ในปี ๒๕๕๙ รวมถึงเครือข่ายมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

๔. ตัวชี้วัด

- ๔.๑ สัดส่วนรายได้เงินสดสุทธิทางการเกษตรต่อรายได้เงินสดสุทธิของครัวเรือนเกษตรกร และสัดส่วนหนี้สินต่อทรัพย์สินของครัวเรือนเกษตรกร
- ๔.๒ สัดส่วนรายได้ของเกษตรกรกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดและมากที่สุด
- ๔.๓ จำนวนเกษตรกรและพื้นที่เกษตรกรรวมยั่งยืน
- ๔.๔ จำนวนเกษตรกรที่ได้รับการศึกษาอบรมที่เข้าสู่ภาคเกษตร
- ๔.๕ จำนวนองค์กรเกษตรกรหรือสถาบันเกษตรกรที่มีมาตรฐาน และร้อยละของปริมาณธุรกิจ และจำนวนเครือข่าย

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร ด้วยการ

๕.๑.๑ ส่งเสริมและพัฒนาระบบการประกันความเสี่ยงการเกษตรให้เหมาะสมกับสินค้าเกษตรและสถานการณ์ที่เกิดจากภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เพื่อป้องกันและลดความเสียหายในการผลิตสินค้าเกษตร เป็นการสร้างหลักประกันที่มั่นคงในอาชีพ และรายได้ของครัวเรือนเกษตรกรให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดย

๑) บริหารจัดการศัตรูพืชและการเขตกรรมอย่างทั่วถึงเพื่อลดความเสี่ยงให้กับเกษตรกรในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร โดยการให้ความรู้ตามหลักวิชาการทั้ง การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และอินทรีย์ การใช้สารเคมี ชีวะวิธี ที่ถูกต้อง

๒) สร้างเสถียรภาพรายได้ให้กับเกษตรกร โดยการประกันความเสี่ยงด้านราคา และผลผลิตสินค้าเกษตรให้กับครัวเรือนเกษตรกรอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง

๓) ประกันภัยพืชผลทางการเกษตรให้สามารถคุ้มครองความเสี่ยงด้านการผลิตทางการเกษตร ที่มีผลกระทบทั้งจากภัยแล้งและอุทกภัย โดยใช้วิทยาศาสตร์ช่วยในการพิสูจน์ความเสียหาย

๔) สนับสนุนการแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนกลุ่มเกษตรกร สถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร ให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรให้มีต้นทุนการผลิตที่ลดลง และลดการพึ่งพาแหล่งเงินกู้นอกระบบ

๕.๑.๒ จัดทำทะเบียนเกษตรกรและเร่งสำรวจรายได้ที่แน่นอนของเกษตรกร เพื่อให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกรเป็นไปอย่างเหมาะสม

๕.๑.๓ ผลักดันให้มีการพัฒนาระบบสวัสดิการให้ครอบคลุมแรงงานด้านการเกษตร ซึ่งเป็นแรงงานนอกระบบ ให้มีการประกันสังคม ครอบคลุมอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของเกษตรกร เช่น กองทุนสวัสดิการชานา

๕.๑.๔ พัฒนาระบบการคุ้มครองที่ดินให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเอง หรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน รวมถึงการคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตร

๕.๒ สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร เพื่อส่งเสริมอาชีพและสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร เน้นการกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ให้สามารถแก้ไขปัญหาพึ่งพาตนเองได้ เพื่อก้าวไปสู่ผู้จัดการฟาร์มแบบมีอาชีพ (Smart Farmer) โดย

๕.๒.๑ ถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ ใช้หลักพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันพึ่งพาตนเองได้ ในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ ผ่านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ปราชญ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕.๒.๒ ถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ให้กับเกษตรกร รวมทั้งพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๕.๒.๓ เสริมสร้างภูมิปัญญาทางบัญชีแก่เกษตรกรไทย สู้บัญชีต้นทุนอาชีพ สำหรับเกษตรกรทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ให้ได้รับโอกาสเรียนรู้การจัดทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน โดยใช้หลักการทำบัญชีตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รัฐบาลได้ ใช้จ่าย หนี้สิน รู้จักพึ่งพาตนเอง และทิศทางอนาคต อันจะส่งผลให้สามารถวางแผนการประกอบอาชีพอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากเกษตรกรจะได้รับความรู้ในการจัดทำบัญชี รัฐบาลได้ ใช้จ่าย รู้จักควบคุมการใช้จ่ายเงินแล้ว ยังทำให้เกษตรกรมีวินัยทางการเงิน รู้จักการออมเงิน รวมทั้งเกษตรกรจะต้องรู้จักวิธีการลดต้นทุนการผลิต เช่น การทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ ไว้ใช้ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เพื่อหลุดพ้นจากความยากจนและมีอนาคตที่ดี

๕.๒.๔ ส่งเสริมพัฒนาความรู้ของเกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ โดยควรเป็นรูปแบบที่ทำให้เกษตรกรสนใจที่จะค้นคว้า ทดลองหรือนำไปประยุกต์ต่อยอดใช้ประโยชน์ได้จริง ผลักดันให้เกษตรกรโดยเฉลี่ยมีความรู้พื้นฐานสูงขึ้น ร่วมมือกับเอกชน ช่วยพัฒนาให้เกษตรกรหัวก้าวหน้า ได้มีโอกาสศึกษาดูงานเทคโนโลยีการเกษตร การผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร ทั้งในและต่างประเทศ

๕.๓ สร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ โดย

๕.๓.๑ ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและชุมชน รู้ เข้าใจถึงผลกระทบ ความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศในระยะยาวและตระหนักถึงผลที่จะตามมา

๕.๓.๒ ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีในการปรับตัว และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศให้กับเกษตรกรในชุมชนให้สามารถเลือกแนวทางการผลิตที่เหมาะสม กระบวนการผลิตให้มีการจัดการที่ดี ผลิตสินค้าที่มีคุณภาพและปลอดภัย ต้นทุนต่ำ ซึ่งจะสนับสนุนขีดความสามารถในการแข่งขันและลดข้อกีดกันทางการค้าของต่างประเทศในมาตรการด้านสุขอนามัย และสุขอนามัยพืช รวมทั้งมาตรการด้านการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม

๕.๓.๓ ส่งเสริมให้มีการนำของเหลือใช้ในครัวเรือนหรือในชุมชน เช่น มูลสัตว์ ขยะ ฟาง แกลบ เศษไม้มาใช้เป็นพลังงานทดแทน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการผลิต ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและมลภาวะแก่ชุมชนและท้องถิ่น

๕.๔ สร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร เพื่อเป็นหนทางไปสู่การพึ่งพาตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและผู้บริโภค ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด ยังช่วยให้เกิดความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนด้วย โดย

๕.๔.๑ ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรกรรมยั่งยืน อาทิ การเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสนับสนุนให้เกษตรกรบริหารจัดการฟาร์มอย่างเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม และผลิตอาหารปลอดภัย ใช้บริโภคได้ในครัวเรือน และเป็นที่ยอมรับของตลาด โดยเน้นให้สามารถใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเหมาะสม ให้ผลผลิตสูง ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำ ทำให้สภาพเศรษฐกิจและนิเวศวิทยาทางการเกษตรเกิดความยั่งยืน โดยดำเนินการให้สอดคล้องและเอื้ออำนวยซึ่งกันและกัน

๕.๔.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการและเผยแพร่องค์ความรู้และการพัฒนาด้านอาหารศึกษาทุกรูปแบบอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยบูรณาการ การดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อส่งเสริมการบริโภคที่เหมาะสมต่อสุขภาพ และคุณภาพชีวิตของบุคคลและชุมชน ด้วยการรณรงค์ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ตระหนัก และมีจิตสำนึกร่วมกันผลิตอาหารให้ปลอดภัยและมีคุณภาพ ให้ผู้บริโภคมีความรู้ ความเข้าใจในการตัดสินใจและเลือกซื้ออาหารที่สะอาด ถูกหลักอนามัย เพื่อลดอัตราการเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกต้อง ส่วนเกษตรกรและผู้ประกอบการได้รับข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการผลิตอาหารที่มีคุณภาพและปลอดภัย

๕.๔.๓ สนับสนุนให้ประชาชนทั่วไป ทำสวนผักคนเมือง (City farm) ด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกผักสวนครัวปลอดสารพิษสำหรับกลุ่มครัวเรือนหรือชุมชนที่มีความสนใจ เพื่อช่วยให้คนเมืองสามารถพึ่งตนเองด้านอาหารได้มากขึ้น และเกิดความมั่นคงทางอาหารของครัวเรือน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยแก้ปัญหาความยากจน ลดโลกร้อน และเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรงสมบูรณ์ทั้งกายใจ ได้อย่างดี ที่สำคัญการปลูกผักยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยสานสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในสังคมเมืองได้อีกด้วย โดย

๑) เสริมสร้างการเรียนรู้และสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาความรู้เรื่องการเกษตร การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ของชุมชนในเมืองและชนเมือง รณรงค์เผยแพร่แนวคิดอย่างเป็นรูปธรรมสู่สาธารณะ

๒) สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันของกลุ่มคนในเมืองและเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองก่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อคนเมืองมากขึ้น

๕.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร เพื่อปลูกฝังและสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนรัก ภูมิใจในอาชีพเกษตรกรรม และเป็นการขับเคลื่อนภาคการเกษตรในอนาคต โดย

๕.๕.๑ ร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในแต่ละพื้นที่อย่างจริงจัง ปรับปรุงระบบการเรียนการสอนให้เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการแต่ละท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้และบุคลากรที่มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในท้องถิ่น เพื่อให้มีความสามารถในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพเกษตรกรรมบนฐานของความรู้และข้อมูลเป็นหลัก รวมทั้งการให้ทุนการฝึกงานทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ทุนการศึกษาทั้งระยะสั้น และระยะยาว

๕.๕.๒ จัดหาที่ดินทำกิน สร้างโอกาสให้สามารถเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อการผลิต เพื่อให้สามารถเข้าสู่อาชีพเกษตรได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

๕.๕.๓ บริหารและจัดการองค์ความรู้โดยชุมชนเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างเกษตรกร และเพิ่มช่องทางการสื่อสารให้สังคมทั่วไปได้รับรู้เข้าใจสภาพปัญหาและข้อมูล ด้านการเกษตรของประเทศอย่างถูกต้อง

๕.๖ สนับสนุนการดำเนินงานของสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

๕.๖.๑ สนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกร ในการกำหนดนโยบายที่เอื้ออำนวยต่อการผลิต การตลาด และการรวมกลุ่มในระบบสหกรณ์ วิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกร รูปแบบต่างๆ มีส่วนร่วมและการบูรณาการทำงานในทุกภาคส่วน เพื่อวางแผนการพัฒนาการเกษตร เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และระดับประเทศ อย่างเป็นระบบ รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงกับกลไกการบริหารจัดการภาครัฐและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้อง

๕.๖.๒ ส่งเสริมและพัฒนาระบบการรวมกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีขีดความสามารถในการดำเนินธุรกิจ การบริหารจัดการ และเป็นที่พักของสมาชิก โดย

๑) พัฒนาการสร้างเครือข่าย ให้มีการเชื่อมโยงกันตั้งแต่การเป็นผู้รวบรวมผลผลิต การขนส่ง จนถึงเป็นผู้จำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เพื่อสร้างความเข้มแข็ง สร้างอำนาจการต่อรอง และลดความเสี่ยงด้านราคาผลผลิต ได้แก่ การเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างสถาบันเกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรกันเอง การเชื่อมโยงระหว่างองค์กรบริหารส่วนตำบล กับองค์กรบริหารส่วนจังหวัด รวมถึงการเชื่อมโยงในภูมิภาคและระหว่างภูมิภาคจนถึงผู้ส่งออก สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันเกษตรกร และองค์กรเกษตรกรตั้งแต่ระดับชุมชนไปถึงระดับประเทศ และต่างประเทศ

๒) สนับสนุนการรวมกลุ่มให้มีศักยภาพ เพื่อพัฒนาความสามารถในการดำเนินกิจการ และเข้าสู่ระบบมาตรฐาน ให้มีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการดำเนินงาน โดยการประเมินมาตรฐานการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ทุกระดับและในกลุ่มที่มีความเข้มแข็งมาก ส่งเสริมให้สามารถต่อยอดเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตรแปรรูป อุตสาหกรรมเกษตร และเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรเองโดยตรง กลุ่มที่เข้มแข็งปานกลาง ควรได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น ส่วนกลุ่มที่ไม่เข้มแข็งและไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ควรจะยุบเลิกกิจการ

๓) ผลักดันให้สถาบันเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย และจัดทำให้เป็นปัจจุบัน เพื่อให้การดำเนินงานโปร่งใส และตรวจสอบได้ รวมทั้งสร้างเครื่องมือในตรวจสอบการดำเนินงานที่ไม่ถูกต้อง

๔) ประชาสัมพันธ์ รมรงค์ให้เกษตรกรเข้าใจในปรัชญาของการรวมกลุ่มของระบบสหกรณ์/วิสาหกิจชุมชน ในเรื่องสิทธิหน้าที่การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเพื่อเป็นกำลังสำคัญคอยสอดส่องดูแลรักษาผลประโยชน์ของสมาชิก

๕.๖.๓ สนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ แก่ผู้บริหารสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร รวมถึงผู้นำวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้มีความรู้ทันต่อเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพการเกษตร รวมทั้งถ่ายทอดไปยังสมาชิกหรือเกษตรกรรุ่นใหม่ได้

๕.๗ สร้างฐานข้อมูลกับชุมชนด้านการเกษตร เพื่อสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน โดย

๕.๗.๑ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างฐานความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน หรือผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่นั้นๆ

๕.๗.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการสร้างฐานความรู้การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ร่วมกับ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมที่สร้างความเข้มแข็งแก่สังคมเกษตร

๕.๗.๓ เพิ่มความสามารถและช่องทางในการรับรู้ข่าวสารให้กับเกษตรกรอย่างทั่วถึง รวมทั้งพัฒนาสื่อทางการเกษตรในวงกว้าง เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรสู่เกษตรกรและประชาชนที่มีความสนใจ

ฉบับร่าง

ยุทธศาสตร์ที่ ๒

พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร

๑. สถานการณ์

ประเทศไทยมีสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการผลิตทางการเกษตรมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีการใช้ภูมิปัญญาแบบผสมผสานและสอดคล้องกับภูมิสังคมแต่ละท้องถิ่น โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร ๑๓๑.๕๙ ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ ๔๑.๐๓ ของพื้นที่ทั้งประเทศ สามารถผลิตสินค้าเกษตรทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศและส่งออกสร้างรายได้ให้กับประเทศมาตลอด โดยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจาก ๐.๔๘ ล้านล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ (ปี ๒๕๔๐) เป็น ๑.๐๙ ล้านล้านบาท ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๓) ซึ่งสินค้าเกษตรและอาหารส่งออกที่สำคัญ อาทิ ยางพารา ข้าว กุ้ง อ้อย ผลไม้ มันสำปะหลัง ไข่ไก่ เป็นต้น นอกจากนี้ ผลผลิตสินค้าเกษตรยังใช้เป็นวัตถุดิบที่สำคัญเพื่อการแปรรูปในอุตสาหกรรม ทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรและอาหารรายใหญ่ของโลก

แม้ว่าการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารของไทยจะมีปริมาณเพียงพอสำหรับบริโภคภายในประเทศ เป็นวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรและการส่งออก แต่ยังมีประสิทธิภาพการผลิตต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากสภาพปัญหาดินเสื่อมโทรม ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อความต้องการ การใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณที่ไม่เหมาะสม เกษตรกรขาดความรู้ความเข้าใจการใช้ปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีที่ถูกต้อง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่เป็นผลให้เกิดความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝน ระดับอุณหภูมิที่มีแนวโน้มสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลที่ไม่แน่นอน รวมทั้งภัยธรรมชาติที่คาดการณ์ได้ยาก ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งรวมทั้งประชากรที่อยู่ในภาคเกษตรด้วย โดยพบว่าสัดส่วนประชากรวัยแรงงานที่เป็นสมาชิกในครัวเรือนเกษตรลดลงจากร้อยละ ๗๓.๙๐ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ เป็นร้อยละ ๖๘.๖๐ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕.๒๐ เป็นร้อยละ ๙.๘๐ ในช่วงเวลาเดียวกัน ทำให้ความเข้มแข็งของภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับคนหนุ่มสาวไม่สนใจทำการเกษตร และมีการย้ายจากภาคเกษตรไปสู่ภาคการผลิตอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านแรงงานมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการพึ่งพาต่างประเทศทั้งปัจจัยการผลิตและตลาดส่งออก เช่น เทคโนโลยี ปุ๋ยเคมี และสารกำจัดศัตรูพืช ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อต้นทุนการผลิต และต้องเผชิญความเสี่ยงกับความผันผวนด้านราคา ขณะที่ความต้องการสินค้าเกษตรและอาหารทั้งภายในประเทศและของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารเพื่อรองรับความต้องการ และความมั่นคงอาหารในอนาคต นอกจากนี้ ความต้องการใช้พลังงานมีแนวโน้มสูงขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้สูญเสียเงินตราต่างประเทศจากการนำเข้าเชื้อเพลิงและพลังงาน ด้วยเหตุนี้หลายประเทศในโลกรวมทั้งประเทศไทย มีนโยบายพัฒนาและส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนจากพืชมากขึ้น ทำให้มีความต้องการพืชพลังงานทดแทนมากขึ้น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมันและมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ

การใช้ประโยชน์ผลผลิตการเกษตร จากการปลูกเพื่อเป็นพืชอาหารมาเป็นพืชพลังงานมากขึ้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตอาหาร รวมทั้งความมั่นคงอาหารของประเทศและการส่งออก

การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลางรวมทั้งภูมิภาคเอเชีย มีการเชื่อมโยงของประเทศในภูมิภาคต่างๆ มีมากขึ้น และมีการร่วมกลุ่มทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ประเทศไทยคงต้องปรับบทบาทรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการขยายความร่วมมือ การคมนาคมขนส่ง การพัฒนาแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งด้านทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยีและสารสนเทศกับกลุ่มประเทศต่างๆ และต้องปรับตัว โดยเฉพาะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งไทยได้รับการยอมรับในการเป็นศูนย์กลางธุรกิจและการค้าในภูมิภาค และอาจเพิ่มการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงทางการค้าเสรีให้มากขึ้น เพื่อเสริมสร้างความได้เปรียบจากศักยภาพที่ตั้ง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน โดยพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการให้สามารถเชื่อมโยงการค้าและการลงทุน สามารถประกอบธุรกิจระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการปฏิรูปกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจการค้า เพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้ามากขึ้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่ามีการนำสินค้าเกษตรไปเป็นวัตถุดิบในการผลิตและใช้ประโยชน์อย่างหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งมีโอกาสจากการเพิ่มปริมาณผลผลิตเพื่อรองรับความต้องการทั้งภายในประเทศและของโลก แต่ประสิทธิภาพการผลิตของไทยยังต่ำมีสินค้าเกษตรบางชนิดการผลิตไม่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร ตลอดจนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น การพัฒนาการเกษตรในอนาคตจึงต้องสร้างภูมิคุ้มกันภาคเกษตรให้เข้มแข็ง และกำหนดแนวทางการสร้างความสมดุลสำหรับการผลิตสินค้าเกษตร ทั้งที่เป็นอาหารและไม่ใช่อาหารให้เป็นรูปธรรม

๒. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง เป็นฐานการผลิตของภาคการผลิตอื่นๆ ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้กับเกษตรกร
- ๒.๒ เพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน
- ๒.๓ เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร และมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับความต้องการด้านอาหารเป็นลำดับแรก
- ๒.๔ เพื่อส่งเสริมให้มีและนำผลงานวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

๓. เป้าหมาย

- ๓.๑ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพมาตรฐาน และเพียงพอต่อความต้องการ
- ๓.๒ มูลค่าสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น
- ๓.๓ เพิ่มสัดส่วนค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร และมีการนำผลงานไปใช้ประโยชน์มากขึ้น

๔. ตัวชี้วัด

- ๔.๑ ผลผลิตรวม และต้นทุนการผลิตต่อหน่วยของสินค้าเกษตร
- ๔.๒ จำนวนฟาร์ม/โรงงาน ที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน
- ๔.๓ มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตรและแปรรูปเกษตร
- ๔.๔ สัดส่วนค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศสาขาเกษตร และจำนวนผลงานวิจัยที่มีการนำไปใช้ประโยชน์

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ การพัฒนาการผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตในเชิงพาณิชย์ และอุตสาหกรรม รองรับบริการบริโภคภายในประเทศ และการแข่งขันจากการเปิดตลาดเสรีสินค้าเกษตรที่เพิ่มขึ้น ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดย

๕.๑.๑ พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร โดยส่งเสริมและพัฒนากระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพทุกขั้นตอน ด้วยการ

๑) ผลักดันการดำเนินงานยุทธศาสตร์รายสินค้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และสามารถกำหนดปริมาณการผลิต ตามความต้องการใช้ภายในประเทศรวมถึงการส่งออก ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ การใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม การนำเทคโนโลยีการผลิตและการใช้นวัตกรรมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในกระบวนการผลิต สนับสนุนให้มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีในรูปแบบการใช้ตามหลักวิชาการ และจำเป็นต่อการผลิตพืชในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชนิด คุณภาพ และการใช้ประโยชน์ของปุ๋ยแต่ละประเภท

๒) ส่งเสริมและพัฒนาการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเศรษฐกิจ และเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการประมงในทุกระดับ ให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสถานะโลกร้อน กฎ ระเบียบ ข้อกำหนดต่างๆ ทั้งภายในและระหว่างประเทศ เกี่ยวกับการป้องกันและยับยั้ง และจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย ขาดการรายงานและไร้การควบคุม (IUU Fishing : Illegal Unreported and Unregulated Fishing) ให้สามารถทำประมงอย่างมีความรับผิดชอบเพื่อรักษาสมดุลของการผลิต และการใช้ทรัพยากรประมงอย่างยั่งยืน

๓) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าปศุสัตว์ รวมถึงสัตว์เลี้ยง ให้สามารถแข่งขันได้สอดคล้องตามความต้องการและกลไกตลาด เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรในเรื่องเงินทุน อาหารสัตว์ พันธุ์สัตว์ ความรู้และเทคโนโลยีการจัดการฟาร์มและการเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้มีความสามารถเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนและสร้างมูลค่าเพิ่ม พัฒนาระบบการตรวจสอบรับรองคุณภาพสินค้าปศุสัตว์และกระบวนการผลิตให้มีคุณภาพปลอดภัยต่อผู้บริโภค ดำเนินการควบคุมป้องกัน และบำบัดโรคสัตว์ให้มีประสิทธิภาพ และสนับสนุนอำนวยความสะดวกในการดำเนินการขยายตลาดสินค้าปศุสัตว์ทั้งภายในประเทศและส่งออก รวมทั้งส่งเสริมการทำปศุสัตว์อินทรีย์ตามแนวเกษตรกรรมยั่งยืน

๔) บริหารจัดการระบบการพัฒนาพันธุ์และการผลิตพันธุ์ให้มีคุณภาพมาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งการจำหน่ายพันธุ์ให้แก่เกษตรกรในราคาที่เป็นธรรม

๕) พัฒนาการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต รวมถึงเครื่องจักรกลการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพการผลิตในพื้นที่ การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อลดการสูญเสีย โดยดำเนินงานผ่านสถาบันเกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

๖) กำหนดมาตรฐาน ความปลอดภัยและการตรวจรับรองคุณภาพสินค้า สนับสนุนและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรและอาหารตามมาตรฐานที่กำหนด อาทิ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP : Good Agricultural Practices) และ การใช้หลักเกณฑ์ วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP : Good Manufacturing Practices) รวมทั้งการผลิตสินค้าเกษตร อินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์โดยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน ลดภาระค่าใช้จ่าย ในการตรวจสอบรับรอง เพื่อขยายการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ปลอดภัย และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability)

๗) สนับสนุนการผลิตตามศักยภาพของพื้นที่ โดยคงไว้ซึ่งความหลากหลาย ของพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของประเทศ

๘) พัฒนาระบบสารสนเทศเตือนภัยด้านการเกษตร เพื่อแจ้งให้ เกษตรกรเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ และลดความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น

๕.๑.๒ ส่งเสริมการทำเกษตรแบบกลุ่มการผลิตหรือเครือข่ายวิสาหกิจ (Cluster) เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ด้วยการ

๑) พัฒนาการเชื่อมโยงด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ สนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มสินค้าที่มีศักยภาพสูง เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าและสร้าง โอกาสทางการตลาด ยกระดับสินค้าให้มีคุณภาพและมีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล

๒) ส่งเสริมการทำเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) ระหว่างสถาบัน เกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรกับผู้ประกอบการ รวมทั้งใช้เครือข่ายเป็นกลไกเชื่อมโยงให้เกิดความสำเร็จ

๕.๑.๓ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร โดย

๑) สร้างตราสินค้าและตราสัญลักษณ์ เพื่อให้สินค้าเกษตรมีความ เป็นเอกลักษณ์ มีมาตรฐานความปลอดภัยตามหลักวิชาการ เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับผู้บริโภค ในประเทศ และผลักดันไปสู่ตลาดต่างประเทศ

๒) ผลักดันและสร้างโอกาสให้เกิดแนวความคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในภาคเกษตร โดยสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดการสร้างนวัตกรรมในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนเครื่องจักร เครื่องมือทางการเกษตร เทคโนโลยีชีวภาพและฐานความรู้ทางชีวภาพ เพื่อเพิ่มมูลค่า สินค้าเกษตรและประสานกับภาคธุรกิจในการส่งเสริมและขยายตลาด รวมทั้งลดความสูญเสียหลัง การเก็บเกี่ยว

๓) ส่งเสริมแหล่งผลิตสินค้าเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร แบบครบวงจรเพื่อสร้างรายได้เสริมจากการจำหน่ายสินค้าเกษตร สินค้าแปรรูป สินค้าหัตถกรรม และการให้บริการต่างๆ โดยเน้นการนำภูมิปัญญา วิถีชีวิต และวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบชนบท รวมทั้งเอกลักษณ์ท้องถิ่นเป็นแหล่งสร้างความรู้ด้านการเกษตรและจุดขายที่ผูกโยงประวัติศาสตร์

๕.๑.๔ การพัฒนาโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตร ด้วยการ

๑) สนับสนุนการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบการบริหารจัดการโลจิสติกส์ของภาคเกษตร อาทิ ตั้งแต่ระบบลำเลียงในระดับไร่นา การใช้ประโยชน์จากโซโลฌาง ลานตาก ระบบรวบรวม กระจายสินค้า ที่เชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Optimization) สามารถตรวจสอบการเคลื่อนย้ายของสินค้า เพื่อลดความสูญเสียและต้นทุนจากการเน่าเสียของสินค้าที่มีสาเหตุจากกระบวนการเก็บรักษาและระบบขนส่งสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน โดยพัฒนาระบบขนส่งที่มีการควบคุมอุณหภูมิ (Cool Chain) ระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และสนับสนุนให้ผู้ผลิตหรือสมาคมธุรกิจเฉพาะด้านเข้ามามีบทบาทในการจัดระบบการบริหารโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรร่วมกับภาครัฐ

๒) พัฒนาเทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลข่าวสาร (Communication Flow) ด้านการตลาด และความต้องการผลผลิตทางการเกษตร มีการไหลเวียนและกระจายไปสู่เกษตรกรผู้ผลิตอย่างทั่วถึงและทันต่อสถานการณ์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารในการวางแผนการผลิตให้สัมพันธ์กับฤดูกาลและความต้องการของผู้บริโภค (Demand Driven)

๓) ส่งเสริมการทำงานแบบบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาระบบโลจิสติกส์ภาคเกษตรกรรมของไทย

๕.๒ ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Product) ด้วยการ

๕.๒.๑ กำหนดมาตรการจูงใจเพื่อสนับสนุนให้มีการใช้เทคโนโลยีสะอาด โดยการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจการเกษตรสีเขียว (Green and Cool Agricultural Economy) อาทิ ส่งเสริมกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) และส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ลดการเผาตอซังเพื่อลดมลพิษจากแหล่งผลิตภาคการเกษตร เป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมการนำวัสดุกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) เพื่อลดต้นทุนการผลิตและรักษาสิ่งแวดล้อม

๕.๒.๒ สสำรวจ ศึกษา และนำผลการศึกษารื่องการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งจะทำให้เกิดภาวะโลกร้อน เพื่อเตรียมการปรับทิศทางการผลิตของภาคเกษตร

๕.๒.๓ ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ ข้อมูลตลาดซื้อขายคาร์บอนเครดิต และการรวมตัวกันในระดับภูมิภาค ในการเตรียมมาตรการรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมทั้งสร้างความรู้ความเข้าใจและประโยชน์ที่จะได้รับจากคาร์บอนเครดิตในอนาคต

๕.๓ เสริมสร้างการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชอาหารและพลังงานให้เกิดความมั่นคง ด้วยการ

๕.๓.๑ ส่งเสริมการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนให้มีความเหมาะสม โดยมีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม และพลังงาน ประกอบกับให้ความสำคัญกับด้านอาหารเป็นอันดับแรก

๕.๓.๒ สนับสนุนให้ดำเนินมาตรการเพื่อจัดสรรผลผลิตให้เพียงพอต่อการบริโภค และทดแทนพลังงาน ด้วยการผลิตสินค้าเกษตรอาหารอย่างเพียงพอ ประชากรสามารถเข้าถึงอาหาร มีการนำไปใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม และรักษาเสถียรภาพการผลิตอย่างยั่งยืนภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

๕.๔ สนับสนุนการพัฒนาาระบบตลาดสินค้าเกษตร ด้วยการ

๕.๔.๑ สนับสนุนการใช้ตลาดกลางสินค้าเกษตรระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ในการกระจายสินค้าหรือการส่งออก รวมทั้งส่งเสริมระบบตลาดกลางในระดับพื้นที่หรือชุมชน โดยสถาบันเกษตรกรหรือองค์กรเกษตรกรเป็นผู้รวบรวมผลผลิต และกระจายไปยังตลาดระดับต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบตลาดสินค้าเกษตร และช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับ อาชีพเกษตรกร

๕.๔.๒ สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิต การตลาด และการบริโภค ที่เกื้อกูลกัน โดยการให้หน่วยงานภาครัฐ สถาบันเกษตรกร และองค์กรเกษตรกร มีบทบาทในการบริหารจัดการ สินค้าเกษตรและมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการตลาดกับภาคเอกชน เพื่อให้มีช่องทางการตลาด ในการจำหน่ายสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะสินค้าเกษตรตามฤดูกาลที่มีช่วงเวลาที่มีผลผลิตออกมาก

๕.๔.๓ พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ด้านการตลาดสินค้าเกษตรและใช้ประโยชน์ จากตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้แก่เกษตรกร เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าเกษตร

๕.๕ สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ ด้วยการ

๕.๕.๑ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศภายใต้กรอบความร่วมมือ ทางเหลี่ยมเศรษฐกิจต่างๆ ในภูมิภาคอาเซียน กลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC : ASEAN Economic Community) และกลุ่มอาเซียนบวกสาม (จีน ญี่ปุ่น เกาหลี) โดยเฉพาะกับประเทศ เพื่อนบ้าน ในการผลิต การตลาด การวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับพหุภาคี และทวิภาคี

๕.๕.๒ ศึกษาแนวทางรองรับการเปิดเสรีการค้าจากกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียน และอาเซียนบวกสาม โดยติดตามและวิเคราะห์ความเคลื่อนไหวของสถานการณ์การค้า การผลิตในภูมิภาคอาเซียน และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นของแต่ละสินค้า หรือประโยชน์ที่ประเทศไทย จะได้รับจากการรวมเป็นตลาดเดียวและมีฐานการผลิตร่วมกัน การเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน การพัฒนา ที่เท่าเทียมกัน และการเชื่อมโยงกับตลาดโลก รวมทั้งการกำหนดมาตรการจูงใจเพื่อการค้าและการลงทุน ให้กับนานาประเทศ โดยเฉพาะการเตรียมการรองรับการลงทุนด้านเกษตรกรรมข้ามชาติ เพื่อให้มีการ ลงทุนด้านเกษตรกรรมอย่างรับผิดชอบ (RAI : Responsible Agricultural Investment)

๕.๕.๓ ศึกษาข้อมูล ภาวะเปรียบเทียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้าที่จะมีผลกระทบ ต่อการค้าสินค้าเกษตร เพื่อนำไปปรับปรุงระบบการผลิตให้สอดคล้องกับภาวะเปรียบเทียบของประเทศคู่ค้า และลดอุปสรรค หรือข้อกีดกันทางการค้าทั้งมาตรการด้านภาษีและไม่ใช่ภาษี ได้แก่ มาตรการด้าน แรงงาน มาตรการด้านสิ่งแวดล้อม มาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (SPS : Sanitary and Phytosanitary Measures) มาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ผลิตที่ไม่ขัดต่อภาวะเปรียบเทียบทางการค้าโลก มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน และกฎแหล่งกำเนิดสินค้า เป็นต้น สำหรับภายในประเทศ มีการศึกษาภาวะเปรียบเทียบเพื่อการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้าสินค้าเกษตร โดยใช้เงินจากกองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถการแข่งขัน ของประเทศ

๕.๕.๔ สนับสนุนการจัดกิจกรรมแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายและการกระจายรายได้

๕.๖ ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตร เพื่อพัฒนาความสามารถในการแข่งขัน ด้านการเกษตรของประเทศ ด้วยการ

๕.๖.๑ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สนับสนุนและส่งเสริมงานวิจัยและพัฒนา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชพลังงานทดแทนที่เหมาะสมกับประเทศและให้ผลตอบแทนสูง อาทิ มันสำปะหลัง ปาล์มน้ำมัน และพืชพลังงานทดแทนชนิดอื่นในอนาคตที่ไม่ได้ใช้เป็นวัตถุดิบ ในการผลิตอาหาร เช่น สาหร่าย เป็นต้น รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่สินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและพลังงานในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

๕.๖.๒ สนับสนุนการวิจัยเพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการจัดการในการปลูก- การเก็บเกี่ยวสินค้าเกษตร เพื่อลดการสูญเสียในขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การสูญเสียผลผลิตในระหว่าง การปลูก การเก็บเกี่ยว การขนส่ง ตลอดจนการเก็บรักษาในยุ้งฉาง

๕.๖.๓ สร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัย เพื่อร่วมกำหนดแนวทางการวิจัยอย่างเป็นระบบในรูปแบบบูรณาการ ซึ่งจะทำให้ ทิศทางการวิจัยภาคการเกษตรของประเทศมีความชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการสร้างเครือข่าย ด้านการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อการต่อยอดและใช้ประโยชน์องค์ความรู้ เทคโนโลยีจากการวิจัย และการประดิษฐ์คิดค้นในเชิงพาณิชย์ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกระบวนการวิจัย และพัฒนา

๕.๖.๔ สนับสนุนและส่งเสริมการนำผลงานวิจัย และผลงานประดิษฐ์คิดค้น ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาขยายผลสู่การพัฒนาภาคเกษตรควบคู่กับการพัฒนาระบบวิจัย และนวัตกรรมให้สนองความต้องการของภาคการผลิต รวมทั้งผลักดันผลงานวิจัยด้านการเกษตร ไปดำเนินการต่ออย่างเป็นรูปธรรม

๕.๖.๕ สนับสนุนให้มีการพัฒนางานวิจัยพันธุ์พืชรวมถึงพืชพลังงานทดแทน งานวิจัยพันธุ์สัตว์ พันธุ์สัตว์น้ำและจุลินทรีย์ โดยการดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs : Genetically Modified Organisms) ทั้ง ๓ ระดับ คือ ระดับห้องปฏิบัติการ ระดับโรงเรือน และระดับแปลงทดลอง ที่ควบคุมได้ โดยต้องผ่านระบบและกระบวนการตรวจสอบความปลอดภัยต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ในทุกขั้นตอนและทุกชนิดของพืช สัตว์ สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ที่วิจัยและพัฒนา เพื่อเตรียมความพร้อม สู่การพัฒนาเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและขีดความสามารถการแข่งขัน รวมถึงให้สังคม มีทางเลือก ในการผลิตและการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีการดัดแปลงพันธุกรรม ทั้งนี้ ต้องมีการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องโดยอาศัยข้อเท็จจริงบนพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์

๕.๖.๖ สนับสนุนการศึกษาวิจัยความต้องการของผู้บริโภคสำหรับสินค้าเกษตร เพื่อให้ทราบความต้องการของตลาดที่มีต่อสินค้าเกษตรในแง่มุมต่างๆ เช่น ด้านการผลิตที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม ด้านผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัยต่อผู้บริโภค ด้านสินค้าเกษตรอินทรีย์ การบรรจุภัณฑ์ การติดฉลากโภชนาการแสดงข้อมูลเพื่อการตัดสินใจสำหรับการผู้บริโภค เป็นต้น

๕.๖.๗ สร้างแรงจูงใจให้เยาวชนได้เข้าใจและเห็นประโยชน์ของการวิจัย และการประดิษฐ์คิดค้นเพื่อสร้างสรรค์ผลงานในเชิงนวัตกรรม และพัฒนาสู่การต่อยอดในเชิงพาณิชย์ เพื่อเพิ่มมูลค่าอย่างเป็นรูปธรรม

ฉบับร่าง

ยุทธศาสตร์ที่ ๓

พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน

๑. สถานการณ์

ทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาภาคเกษตร เนื่องจากเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐานในการทำเกษตร โดยเฉพาะด้านทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรประมง และความหลากหลายทางชีวภาพ จากการพัฒนาที่ผ่านมาการนำทรัพยากร การเกษตร ไปใช้ประโยชน์เกินกว่าอัตราการทดแทนหรือการฟื้นตัวตามธรรมชาติ ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ลดลง อย่างรวดเร็ว ตลอดจนปัญหาของการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสม การใช้สารเคมีทางการเกษตร การขาดแคลนน้ำ แหล่งทำการประมงถูกทำลาย และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ทั้งการนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของประชากร การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ทำให้ปัจจุบันอยู่ในสภาพที่เสื่อมโทรม และหมดไป การพัฒนาประเทศระยะต่อไปจึงมีข้อจำกัดและต้นทุนสูง ความสามารถในการแข่งขันลดลง อย่างไรก็ตาม ทุกภาคส่วนก็ได้ตระหนักและให้ความร่วมมือที่จะแก้ไข ปัญหาอย่างต่อเนื่องมาตลอด เพื่อป้องกันและลดปัญหาที่อาจเกิดจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยมีประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

ทรัพยากรที่ดิน เป็นทรัพยากรพื้นฐานที่สร้างปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต มากมาย ปัจจุบันทรัพยากรดินเกิดปัญหาความเสื่อมโทรมทั้งจากธรรมชาติและจากการใช้ที่ดิน ที่ไม่เหมาะสม เช่น การชะล้างพังทลายของดิน ดินขาดอินทรีย์วัตถุ เป็นต้น สาเหตุความเสื่อมโทรมของดิน เพื่อการเกษตร เนื่องจากการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อย่างไม่มีประสิทธิภาพ การปลูกพืชที่ไม่เหมาะสม กับคุณสมบัติของดินหรือปลูกพืชที่จะทำให้คุณภาพของดินเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว และปัญหาที่เกิดจาก สภาพของทรัพยากรดินเอง เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินทราย และดินที่มีปฏิกริยาเป็นกรด เป็นต้น นอกจากนี้เกษตรกรยังมีการใช้สารเคมีอย่างไม่ถูกต้องและเหมาะสมเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการฟื้นฟูและ ปรับปรุงบำรุงดิน รวมถึงผลพวงจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจในปัจจุบันทำให้มีการนำที่ดินที่เหมาะสม กับการเกษตรไปใช้เพื่อกิจกรรมอื่น ๆ โดยพบว่ามีการบริหารจัดการที่ดินยังไม่เหมาะสม อาจทำให้เกิดผล กระทบ ต่อความมั่นคงทางอาหาร ของประเทศและความเป็นอยู่ของเกษตรกร

ทรัพยากรน้ำ ประเทศไทยประสบกับสถานการณ์น้ำทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ทุกภาคของประเทศมีปัญหาการใช้น้ำเพื่อการเกษตร คือ บางพื้นที่ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ต้องการให้มีการขยายระบบชลประทานเพิ่มขึ้น แม่น้ำสายสำคัญ ๆ ของประเทศมีน้ำไหลตามธรรมชาติน้อยและน้ำท่วม ในฤดูฝน บางพื้นที่ต้องการการป้องกันภัยเนื่องจากน้ำท่วมที่รุนแรงขึ้นทุกปี สาเหตุเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การบุกรุก ทำลายพื้นที่บริเวณต้นน้ำลำธาร การบริหารจัดการน้ำไม่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น รวมถึงในบางพื้นที่มีพื้นที่ปลูกพืชที่มีความต้องการน้ำมากในช่วงฤดูแล้งจำนวนมาก ตลอดจนการเกิด ปัญหาน้ำเน่าเสียในแม่น้ำและแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ดังนั้น การพัฒนาแหล่งน้ำและพื้นที่ชลประทาน จึงมีความสำคัญมากต่อการผลิตของภาคเกษตร ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่ชลประทาน จำนวน ๒๙.๓๔ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๓๐ ของพื้นที่การเกษตรของประเทศ หรือคิดเป็นร้อยละ ๔๘.๙๐ ของศักยภาพของการพัฒนาพื้นที่ชลประทานทั้งหมด (๖๐ ล้านไร่) ยังคงมีพื้นที่ที่มีศักยภาพที่ควรได้รับ

การพัฒนาเป็นพื้นที่ชลประทานได้อีก ๓๐.๖๖ ล้านไร่ โดยในปี ๒๕๕๓ มีแหล่งเก็บกักน้ำ ทั้งอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก มีความจุทั้งสิ้นประมาณ ๗๕,๘๑๒ ล้านลูกบาศก์เมตร นอกจากนี้ที่ผ่านมามีการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นาให้กับเกษตรกรในพื้นที่นอกเขตชลประทานที่มีส่วนช่วยให้เกษตรกรมีแหล่งน้ำไว้ใช้ อย่างไรก็ตาม คาดว่าประเทศไทยยังคงมีภาวการณ์ขาดแคลนน้ำเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ทรัพยากรประมง มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เป็นแหล่งผลิตอาหารโปรตีนสำหรับประชาชน และเป็นแหล่งที่มาของรายได้ การจ้างแรงงานและอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่น ๆ อีกจำนวนมาก ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีประสบความสำเร็จในการพัฒนาการประมง มีผลผลิตและมูลค่าการส่งออกสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก โดยในช่วงปี ๒๕๔๑ - ๒๕๕๐ ผลผลิตสัตว์น้ำของไทยมีปริมาณระหว่าง ๓.๒ - ๔.๑ ล้านตัน อันเนื่องมาจากความสามารถในพัฒนาเครื่องมือประมงที่มีประสิทธิภาพสูง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเครื่องมือประมงดังกล่าวมีสูงเกินกว่าศักยภาพการผลิตของทรัพยากรประมงตามธรรมชาติ อีกทั้งยังประสบปัญหาการทำลายทรัพยากรประมงที่เกิดจากการทิ้งสารปนเปื้อนลงสู่ทะเลทั้งจากแหล่งอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และชุมชน รวมทั้งเกิดปัญหาความขัดแย้งในการทำประมงตามมา ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของแหล่งทรัพยากรประมงและผลผลิตสัตว์น้ำลดลง

การบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร ในปัจจุบันยังพบว่ามีการใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่เดิมไม่ทั่วถึงและไม่เต็มประสิทธิภาพ ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และประมง รวมถึงยังขาดกลไกการเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชน และเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาในระยะต่อไปจึงควรพัฒนาทรัพยากรการเกษตรให้มีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อสร้างและพัฒนากิจการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

๒.๓ เพื่อสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม

๓. เป้าหมาย

๓.๑ ขยายพื้นที่ชลประทานไม่น้อยกว่าปีละ ๒ แสนไร่

๓.๒ ที่ดินได้รับการบริหารจัดการไม่น้อยกว่าปีละ ๒.๑๕ ล้านไร่

๓.๓ พื้นที่ทำการประมงและแหล่งอาศัยสัตว์น้ำได้รับการบริหารจัดการไม่น้อยกว่าปีละ ๘.๘ ล้านไร่/ ๖๐ แห่ง

๓.๔ องค์กรเกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรเพิ่มขึ้น

๔. ตัวชี้วัด

- ๔.๑ จำนวนพื้นที่ชลประทาน
- ๔.๒ จำนวนที่ดินที่ได้รับการบริหารจัดการ
- ๔.๓ พื้นที่ทำการประมงที่ได้รับการบริหารจัดการ
- ๔.๔ จำนวนแหล่งอาศัยสัตว์น้ำ
- ๔.๕ จำนวนองค์กรเกษตรกรที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน เพื่อช่วยรักษาฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้คงความอุดมสมบูรณ์เกิดความสมดุลและยั่งยืน รวมถึงเพื่ออำนวยความสะดวกให้สามารถรองรับต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการตลาด ให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ โดย

๕.๑.๑ ปรับปรุงการบริหารจัดการที่ดินและการกระจายการถือครองที่ดินให้เกิดความเป็นธรรมและคุ้มครองความมั่นคงและฐานการดำรงชีวิตของเกษตรกรยากจน ด้วยการ

๑) เร่งรัดการฟื้นฟูและปรับปรุงคุณภาพดินที่เสื่อมโทรม โดยใช้ทั้งวิธีการและวิธีธรรมชาติ จากการใช้ระบบพืชในพื้นที่ที่เป็นปัญหาต่อการนำไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร เช่น พื้นที่ดินเค็ม ดินเปรี้ยว ดินขาดอินทรีย์ เป็นต้น และพื้นที่ที่เตรียมการสำหรับการจัดสรรให้กับเกษตรกร สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที รวมถึงให้มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังสำหรับการนำพื้นที่ลาดชันที่ไม่เหมาะสมไปใช้ทำการเกษตร เพื่อป้องกันและลดปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

๒) วางระบบการใช้ที่ดินตามศักยภาพของที่ดิน

๓) จัดหาที่ดินเอกชนมาพัฒนาและจัดสรรให้กับเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินหรือมีที่ดินน้อย มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ รวมทั้งจัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อรวบรวมและนำที่ดินที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์มาจัดสรรให้กับเกษตรกรรายย่อยมากขึ้น สนับสนุนการดำเนินการให้ได้สิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐแก่เกษตรกรและชุมชน รวมถึงรักษาและคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตร และสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน

๕.๑.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตร ด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำ เพิ่มปริมาณเก็บกักน้ำและขยายพื้นที่ชลประทานให้ครอบคลุมพื้นที่ที่มีศักยภาพเพิ่มประสิทธิภาพของกลไกบริหารจัดการน้ำให้สูงขึ้น เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและชุมชนในกระบวนการพัฒนาแหล่งน้ำ และบริหารจัดการน้ำทุกระดับอย่างบูรณาการ รวมทั้งสนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นาที่สามารถเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้อย่างพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงและปัจจัยพื้นฐานในการผลิตของเกษตรกรและชุมชน ตลอดจนผลักดันให้เกิดการดำเนินงานแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกับทุกหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ

๕.๑.๓ เร่งรัดการศึกษาความเหมาะสมในการจัดสรรน้ำจากแหล่งน้ำภายในประเทศและระหว่างประเทศ ไปสู่แหล่งน้ำภายในประเทศที่มีปัญหาขาดแคลนน้ำซ้ำซาก โดยพิจารณาความเป็นไปได้ของภาพรวมทั้งระบบและไม่กระทบต่อส่วนรวมทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ รวมถึงผลักดันให้เกิดการดำเนินการต่อไป

๕.๑.๔ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรประมง เพื่อรองรับการผลิตที่ยั่งยืนและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศ โดย

- ๑) เร่งรัดและผลักดันให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่อย่างจริงจัง
- ๒) เตรียมพร้อมรองรับความตกลงระหว่างประเทศและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการออกกฎระเบียบต่าง ๆ ของประเทศคู่ค้า ทั้งการตรวจรับรองทางวิทยาศาสตร์และการให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งป้องกันต่อต้านและขจัดการทำประมงที่ผิดกฎหมายขาดการรายงานและไร้การควบคุม
- ๓) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งทรัพยากรประมงที่เสื่อมโทรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของทรัพยากรประมง โดยมุ่งเน้นพื้นที่ที่เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงจากภัยธรรมชาติ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการทำการประมงที่ยั่งยืน เพื่อเพิ่มแหล่งที่อยู่อาศัยให้กับสัตว์น้ำ

๔) ส่งเสริมและสนับสนุนการทำการประมงทะเลเล็กร่วมกับผู้ประกอบการภาคเอกชนที่มีศักยภาพในการดำเนินการ โดยให้ความรู้และสนับสนุนการลงทุนบางส่วน ตลอดจนการประสานเจรจากับผู้เกี่ยวข้องและร่วมจัดทำข้อตกลงกับประเทศที่มีแหล่งประมงที่อุดมสมบูรณ์

๕) จัดระบบการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืดให้เหมาะสมในอัตราที่สมดุลและเพียงพอกับการทดแทนความเสื่อมโทรมของทรัพยากรประมง

๖) ศึกษา วิจัย และพัฒนาการเพาะเลี้ยงสายพันธุ์สัตว์น้ำ ที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ เพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศไทย

๕.๑.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ภาคเอกชนมาเข้ามีส่วนร่วมในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ตลอดจนใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานที่มีอยู่แล้ว ให้เต็มประสิทธิภาพ อาทิ การปรับปรุงและขยายระบบชลประทาน (คูส่งน้ำและคูระบายน้ำ)

๕.๑.๖ บูรณาการหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร โดยให้มีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบทั้งพื้นที่ การประสานงาน ระยะเวลาดำเนินกิจกรรมตลอดจนงบประมาณ รวมถึงสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

๕.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างเหมาะสมและยั่งยืน โดย

๕.๒.๑ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรใช้สารเคมีอย่างถูกต้องและเหมาะสม

๕.๒.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าไปเผยแพร่องค์ความรู้และเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมีทางการเกษตร ที่ถูกต้องและเหมาะสมในแต่ละสินค้าเกษตรให้กับเกษตรกรทุกพื้นที่ เพื่อไม่ก่อให้เกิดสารเคมีตกค้างในดินและน้ำ รวมทั้งสนับสนุนการผลิตปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ และปุ๋ยพืชสด

๕.๒.๓ เร่งรัดและผลักดันการกำกับดูแลและควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างจริงจัง ในการทำการเกษตรบริเวณพื้นที่สูงและพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ควบคู่กับการนำมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำมาใช้เพื่อป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน

๕.๒.๔ พัฒนาและยกระดับระบบการกำกับดูแลเรื่องการขายสารเคมีทางการเกษตรให้มีการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพรัดกุม รวมถึงพัฒนาหลักเกณฑ์เพื่อเป็นข้อบังคับ ทางกฎหมายในการควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขายสารเคมีทางการเกษตรทุกชนิดตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง (ระบบร้านค้า ตัวแทนจำหน่าย พนักงานขาย ช่องทางการจำหน่าย และวิธีการจำหน่าย)

๕.๓ สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร โดย

๕.๓.๑ สร้างแรงจูงใจให้กับเกษตรกรหรือชุมชนท้องถิ่นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปกป้องดูแลทรัพยากรทางการเกษตร โดยให้ได้รับค่าชดเชยหรือค่าตอบแทนซึ่งอาจอยู่ในรูปของตัวเงินหรือสิ่งตอบแทนอื่นที่ไม่ใช่ตัวเงิน เช่น การลดหย่อนภาษีหรือค่าธรรมเนียมในการถือครองที่ดิน การถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยี เป็นต้น

๕.๓.๒ สนับสนุนและผลักดันให้เกษตรกรมีโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรการเกษตรเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากการแย่งสิทธิในการใช้ทรัพยากร โดยการให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรในท้องถิ่นตนเองให้มากขึ้น ทั้งด้านการบำรุงรักษา การอนุรักษ์ การฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและสมดุล

๕.๔ เตรียมความพร้อมในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ด้วยการป้องกันและลดปัญหาความรุนแรงของการเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติ เพื่อเป็นการลดความเสี่ยงจากอันตรายและความเสียหายที่จะเกิดกับเกษตรกร เน้นการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ครอบคลุมตั้งแต่ระยะการเตรียมการป้องกันและลดผลกระทบระยะการเตรียมพร้อมรับภัย ระยะการจัดการในภาวะฉุกเฉิน และระยะการจัดการหลังเกิดภัย ด้วยการจัดทำแผนป้องกันให้กับเกษตรกร จัดทำระบบการเฝ้าระวังเตือนภัย การติดตามข่าวสาร และเตรียมความพร้อมโดยการขุดลอกคูคลอง ทางระบายน้ำที่ตื้นเขิน ก่อสร้างแก้มลิงเพิ่มเติมเพื่อลดหรือชะลออัตราการไหลของน้ำหลาก ก่อสร้าง ซ่อมแซม ปรับปรุง บำรุงรักษา อาคารชลประทานเพื่อการป้องกันและระบายน้ำทั้งพื้นที่การเกษตร และพื้นที่ชุมชนเมือง รวมถึงประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง และทั่วถึงให้กับเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยง

๕.๕ พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ โดย

๕.๕.๑ พัฒนาปรับปรุงกฎหมายเฉพาะให้มีความเหมาะสมและเป็นปัจจุบัน รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมาย ให้มีความเป็นธรรมและทั่วถึง อาทิ กฎหมายในด้านการคุ้มครองพันธุ์พืชและสมุนไพร ด้านการประมง ด้านการจัดการและปฏิรูปที่ดินทางการเกษตร เป็นต้น

๕.๕.๒ ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตาม กฎ ระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม) ภาษีผลิตภัณฑ์หรือค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ และค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษ การวางหลักประกันความเสี่ยง หรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การกำหนดสิทธิการปล่อยมลพิษ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท ที่จะกำหนดเพดานอัตราภาษีและค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บไว้ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องไปดำเนินการร่างกฎหมายรอง และพิจารณากำหนดอัตราการจัดเก็บภาษี และค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมตามประเภทของธุรกิจต่อไป

ฉบับร่าง

ส่วนที่ ๔

กระบวนการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

ส่วนที่ ๔ กระบวนการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติ

การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรมีกรอบแนวคิดในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) ยังคงยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร ทั้งการผลิตเพื่อการส่งออก การพัฒนาภาคเกษตรอย่างสมดุลและยั่งยืน เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร และเป็นฐานสร้างรายได้ให้แผ่นดิน โดยมีการติดตามสถานการณ์ทางการเกษตรด้านต่าง ๆ ทั้งแนวนโยบายมาตรการ แผนงานสำคัญระดับประเทศ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจสังคม และทรัพยากรทางการเกษตร การประเมินศักยภาพของภาคเกษตร การทบทวนผลการพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ กฎระเบียบต่าง ๆ นโยบายพัฒนาการเกษตร รวมถึงกำหนดยุทธศาสตร์ที่ครอบคลุมการดำเนินงานโดยรวมของภาคเกษตร จำนวน ๓ ยุทธศาสตร์ คือ ๑) ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร ๒) ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตร และความมั่นคงอาหาร และ ๓) ยุทธศาสตร์ที่ ๓ พัฒนาทรัพยากรการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุล และยั่งยืน ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตรดังกล่าวมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑

แผนพัฒนาการเกษตรจะเป็นที่ยอมรับและก่อให้เกิดการพัฒนาประเทศได้ควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่ได้ให้ข้อคิดเห็นและแสดงความต้องการของชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความสำเร็จของการขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับความชัดเจนของแผนทั้งยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การรับรู้ พร้อมทั้งเข้าใจในวัตถุประสงค์ของแผน ตระหนักถึงภารกิจและความรับผิดชอบที่พึงมีต่อการนำไปสู่การปฏิบัติ โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้

๑. ขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติ

ในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาการเกษตรสู่การปฏิบัติ จะมีหลายระดับตั้งแต่แผนของหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลาง แล้วกระจายไปในระดับพื้นที่อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่ทิศทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาการเกษตร และตัวชี้วัดความสำเร็จลงสู่แผนระดับต่าง ๆ ดังนี้

๑.๑ ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมผลักดันแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่การปฏิบัติ โดยสร้างความเข้าใจกับทุกภาคีถึงวัตถุประสงค์ เป้าหมายของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ บทบาทของแต่ละภาคส่วนที่มีส่วนร่วมนำแผนไปปฏิบัติ ซึ่งต้องเข้าใจสถานการณ์และการเปลี่ยนแปลง เข้าใจประชาชนแต่ละพื้นที่ และเข้าถึงความต้องการของประชาชน นำไปสู่การส่งเสริมให้ประชาชนพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในระดับพื้นที่ โดยการ

๑) จัดทำกรอบแนวทางการผลักดันการแปลงแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ เผยแพร่ให้ทุกภาคส่วนรับรู้ เกิดความร่วมมือในการนำแผนไปปฏิบัติ อย่างจริงจัง รวมทั้งจัดทำเอกสารรวบรวมวิธีการขับเคลื่อนแผนและกิจกรรมการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ หรือกรณีตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จโดยการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐและทุกภาคส่วนเผยแพร่ นำไปปรับใช้ตามความเหมาะสม

๒) จัดทำแผนปฏิบัติการเผยแพร่และสื่อสารการพัฒนาให้เป็นเครื่องมือ ในการส่งเสริมการพัฒนาแบบบูรณาการ โดยใช้หลักการตลาดในการสร้างความตระหนักและยอมรับ แผนพัฒนาฯ

๓) ผลักดันให้ภาคการเมืองยอมรับและมีนโยบายให้นำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปใช้ในการพัฒนาประเทศ

๔) จัดเวทีและกระบวนการที่เน้นการปฏิบัติการร่วมกัน โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจ ทั้งด้านสาระการพัฒนา ความแตกต่างของสภาพแวดล้อมของแต่ละพื้นที่ ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง และการทำงานแบบเครือข่าย เป็นวิธีการผลักดันการพัฒนาในแต่ละระดับและพื้นที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข่าวสาร สภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน ข้อจำกัด ศักยภาพของพื้นที่และผู้เกี่ยวข้อง เกิดการประสานประโยชน์การพัฒนา

๑.๒ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ แผนพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ นโยบายรัฐบาล แผนการบริหาร ราชการแผ่นดิน และแผนระดับอื่นๆ โดยมีคนและชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนามนพื้นฐานการมีส่วนร่วม ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการเชื่อมโยงเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปสู่เป้าหมายและวิธีปฏิบัติของแผนแต่ละระดับ รวมถึงกำหนดความรับผิดชอบต่อการบรรลุเป้าหมายหลัก และใช้แผนพัฒนาระดับภาค แผนพัฒนาระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน แผนพัฒนาการเกษตรลงสู่พื้นที่ โดยคำนึงถึงศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของประชาชน ดังนี้

๑) การบูรณาการในระดับนโยบาย ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนการบริหาร ราชการแผ่นดิน โดยมีสาระสำคัญบนพื้นฐานหลักการที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ และนโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา กำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด ให้สอดคล้องกันทั้งประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงาน พร้อมทั้งประมาณ การงบประมาณ และทรัพยากรต่างๆ ที่จะต้องใช้ ระยะเวลาดำเนินการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้กระทรวง/กรมใช้เป็นกรอบการจัดทำแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี เป็นการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ กับภารกิจหลัก ของหน่วยงานต่างๆอย่างบูรณาการที่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักและหน่วยงานร่วมดำเนินการ ในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ชัดเจน

๒) การจัดทำยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วม โดย

- การจัดทำกรอบงบประมาณภาพรวมของการพัฒนาการเกษตรของประเทศ สำนักงบประมาณร่วมกับหน่วยงานกลางจัดทำยุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณระยะปานกลาง ๕ ปี การจัดสรรงบประมาณประจำปี และแนวทางการจัดทำแผนงาน/โครงการที่เป็นระบบครบวงจร ทั้งการวางแผน ดำเนินการติดตามประเมินผล และนำมาปรับปรุงแผนต่างๆ โดยยึดแผนพัฒนาการเกษตร

ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ เป็นกรอบหลัก จัดทำเครื่องมือ อาทิ รายงานการติดตามประเมินผลการพัฒนาประเทศทั้งในระดับภาพรวม ระดับพื้นที่ และแผนงานโครงการที่สำคัญ เพื่อแสดงความก้าวหน้าของแผนงาน/โครงการพัฒนาและประเด็นที่ต้องเร่งรัดดำเนินงานต่อไป สำหรับเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาอนุมัติงบประมาณทั้งในขั้นตอนการเสนอคณะรัฐมนตรีและการอภิปรายของคณะกรรมการมาก่อนนำเสนอที่ประชุมรัฐสภาเพื่อลงมติอนุมัติต่อไป

- การจัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ สำนักงานงบประมาณและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยึดกรอบแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ เป็นกรอบการพิจารณาจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างกระบวนการที่ทำให้ทุกกระทรวง จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนาการเกษตรกับระบบงบประมาณของประเทศ ทั้งการจัดสรรงบประมาณแบบรายกระทรวง กลุ่มภารกิจ และการจัดสรรตามมิติพื้นที่ รวมทั้งกำหนดแนวทางการจัดสรรงบประมาณให้แก่กระทรวงและพื้นที่ สามารถดำเนินการตามยุทธศาสตร์การพัฒนาฯ ได้อย่างครอบคลุมและคล่องตัว ในการจัดทำคำของบประมาณ การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารงบประมาณระดับพื้นที่ ควรกำหนดให้มีผู้แทนภาคีการพัฒนาทั้งภาคเอกชน และประชาชนในสัดส่วนที่เหมาะสมเข้าร่วมในกลไกและกระบวนการงบประมาณตั้งแต่การบริหารจัดการและการติดตามประเมินผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับกิจกรรมการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจัง

- การแปลงแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่แผนปฏิบัติการราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีของกระทรวงและกรม โดยนำแผนงานการพัฒนาประเด็นสำคัญในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จากทั้ง ๓ ยุทธศาสตร์เป็นกรอบในการจัดทำยุทธศาสตร์กระทรวงที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับแผนบริหารราชการแผ่นดิน สำหรับเสนอของบประมาณสนับสนุนในระยะเวลา ๔ ปี และแปลงสู่แผนปฏิบัติการประจำปี รวมถึงให้ความสำคัญกับการนำผลงานวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงาน

- การบูรณาการในระดับพื้นที่ สร้างเวทีสาธารณะสำหรับทุกภาคส่วนเข้าร่วมได้อย่างเท่าเทียมกันเป็นการเชื่อมโยงแผนในแต่ละระดับอย่างบูรณาการ ใช้แผนพัฒนาภาคที่แปลงจากแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ ลงสู่ระดับพื้นที่ เป็นกรอบในการจัดทำแผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัด และเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงในลักษณะบนลงล่างทั้งวิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด และยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาภาค นำไปสู่การกำหนดแผนงาน /โครงการที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีความชัดเจนเป็นเหตุเป็นผล และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ขณะเดียวกันแผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัด จะต้องบูรณาการในลักษณะล่างขึ้นบน โดยนำแผนท้องถิ่น/ชุมชน มาบูรณาการไว้ในแผนจังหวัด/กลุ่มจังหวัดด้วย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น/ชุมชนที่นำข้อมูลของชุมชนมาสะท้อนปัญหาต่างๆ แล้วประมวลเป็นความต้องการเพื่อจัดทำงบประมาณให้สอดคล้องกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

- การบูรณาการแผนภาครัฐร่วมกับภาคเอกชน ภาคเอกชนนำแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ ไปประกอบการจัดทำยุทธศาสตร์ของภาคเอกชน ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการลงทุนภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่จะทำให้เศรษฐกิจ ทั้งในภาพรวมและระดับพื้นที่ก้าวหน้า เป็นการผลักดันให้การพัฒนาประเทศมีการพัฒนาไปในแนวทางเดียวกัน

๑.๓ การติดตามประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑

๑) ให้ความสำคัญกับการติดตามความก้าวหน้า การประเมินผลสำเร็จ และผลกระทบของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตามประเด็นการพัฒนายุทธศาสตร์ และผลการพัฒนาในภาพรวม ในปีแรกของแผนจะติดตามความก้าวหน้าของกระบวนการผลักดันแผนสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๐ พร้อมทั้งพัฒนาตัวชี้วัดที่สะท้อนผลการพัฒนาอย่างชัดเจน ปีที่ ๒ ติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานตามประเด็นการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูง ปีที่ ๓ และปีที่ ๔ จะติดตามความก้าวหน้าพร้อมทั้งประเมินผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการตามประเด็นการพัฒนาและในภาพรวมของแผน และจัดทำรายงานเสนอคณะรัฐมนตรีเป็นรายปี เพื่อมีมติให้หน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการต่อไป

๒) กลไกการติดตามประเมินผลแผนพัฒนาการเกษตรฯ ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑

- การติดตามประเมินผลการบริหารจัดการแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติในภาพรวม โดยคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร และสหกรณ์ ทำหน้าที่กำหนดแนวทางการติดตามความก้าวหน้าการบริหารจัดการแผนพัฒนาการเกษตร ในช่วงแผนฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ ประสานการติดตามประเมินผลกับคณะกรรมการระดับชาติชุดต่างๆ ดำเนินการการติดตามประเมินผลกระทบการพัฒนาในภาพรวม และรายงานต่อคณะรัฐมนตรีทุกสิ้นปี

- การติดตามประเมินผลการพัฒนาระดับพื้นที่ ดำเนินการโดยคณะกรรมการนโยบายบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.น.จ.) คณะกรรมการกำกับการปฏิบัติราชการในภูมิภาค (กคภ.) และปรับระบบการตรวจราชการ ให้เป็นเครื่องมือในการกำกับและติดตามประเมินผลการแปลงแผนสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยจัดตั้งกลไกกลาง ที่ประกอบด้วยผู้ตรวจราชการของกระทรวงต่างๆ มีอำนาจในการตรวจสอบ ตั้งแต่ความถูกต้องของแผน การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการใช้งบประมาณที่เป็นไปตามเป้าหมาย

- เสริมสร้างกลไกการตรวจสอบของภาคประชาชนให้เข้มแข็งพัฒนาศักยภาพให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นเครื่องมือตรวจสอบโครงการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถจัดทำข้อมูลที่น่าสนใจประกอบการตรวจสอบได้อย่างถูกต้องชัดเจน

๒. แนวทางการขับเคลื่อนการปฏิบัติตามแผน

๒.๑ หน่วยงานสามารถเชื่อมโยง เป้าหมาย ตัวชี้วัด และกลยุทธ์ จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สู่แผนพัฒนาการเกษตร และยุทธศาสตร์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งเชื่อมโยงนโยบายรัฐบาล สู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี ทั้งในระดับกระทรวง กรม จังหวัด และกลุ่มจังหวัด

๒.๒ กำหนดเจ้าภาพ (Owner) ทั้งหน่วยงานที่เป็นเจ้าภาพหลักหรือเจ้าภาพร่วม ครอบคลุมทุกตัวชี้วัด

๒.๓ สร้างความเข้าใจในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ มาตรการหลัก มาตรการย่อย และโครงการเร่งด่วนอย่างทั่วถึง

๒.๔ ดำเนินการขับเคลื่อนการปฏิบัติราชการประจำปีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

๒.๕ พัฒนาระบบกำกับติดตามการดำเนินงานที่ชัดเจนมีประสิทธิภาพ

๒.๖ สรุปและรายงานผลการปฏิบัติราชการประจำปีให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด

๓. บทบาทของหน่วยงาน

ทุกภาคส่วนมีบทบาทและมีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการผลักดันให้แผนพัฒนา การเกษตรเกิดสัมฤทธิ์ผล รวมทั้งเป็นผู้ร่วมได้รับผลกระทบหรือผลประโยชน์หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย จากการพัฒนาหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพและคุณภาพของแผนพัฒนาการเกษตรด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น เพื่อให้ผลของการพัฒนามุ่งสู่การพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การมีส่วนร่วมของ ทุกภาคส่วนตลอดกระบวนการพัฒนาควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึก ความรับผิดชอบในหน้าที่ การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับทุกภาคส่วน และการสร้างกลไกให้เอื้อต่อการใช้และรับประโยชน์อย่างเป็น ธรรมทั่วถึง รวมทั้งร่วมรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมของตน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่จะนำการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้

๓.๑ พัฒนาบุคลากรด้านเกษตรและสหกรณ์

๑) พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตร และสหกรณ์ให้เป็นมืออาชีพ ปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ติดตามสถานการณ์ ความเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันและปรับตัวได้ทันท่วงที มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ โดยคิดแตกต่างจากผู้อื่น สร้างเครือข่ายและพันธมิตรทั้งภายในประเทศหรือระหว่างประเทศ โดยการ

- พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตร และสหกรณ์ ให้มีความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์ต่อหน้าที่ความรับผิดชอบของตน เพื่อให้การปฏิบัติงาน เป็นไปด้วยความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ เช่น การตรวจรับรองคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพสินค้าเกษตร เป็นต้น โดยการส่งเสริม และสนับสนุนการฝึกอบรม การเรียนรู้ การเพิ่มทักษะ ความรู้ด้านวิชาการเกษตร และการเสริมทักษะ ภาษาต่างประเทศให้แก่บุคลากร รวมทั้งสนับสนุนการให้ทุนการศึกษาระดับอุดมศึกษาในสาขา ที่มีความจำเป็นและขาดแคลน ตลอดจนการให้ทุนหลังปริญญาเอก (Post Doctoral Training) และทุนผู้ช่วย นักวิจัย (Research Assistantship) เพื่อต่อยอดงานวิจัย

- พัฒนาองค์ความรู้ของบุคลากรภาครัฐทางการเกษตร โดยเฉพาะบุคลากร ที่ใกล้ชิดเกษตรกร ให้มีความรู้ภาพรวมและวิสัยทัศน์ในด้านการบริหารจัดการด้านการเกษตร และสหกรณ์ การบริหารการเปลี่ยนแปลง และการจัดการความเสี่ยง เพื่อให้สามารถเป็นผู้ให้คำแนะนำ แก่เกษตรกรในพื้นที่ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อสภาวะด้านธุรกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ประกอบการและเกษตรกรในพื้นที่

- การเตรียมแผนสร้างบุคลากรทดแทน (Succession Plan) เพื่อรองรับอัตรากำลังที่จะเกษียณอายุ โดยจัดให้มีการเรียนรู้และพัฒนาที่มุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และกรณีศึกษาการจัดทำคู่มือทำงาน เพื่อสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพมาตรฐาน

๒) ปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัย แก่บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ โดยการ

- ส่งเสริมการปลุกฝังจิตสำนึก ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม และสร้างวินัย แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์

- มุ่งเน้นการสร้างกิจกรรมในการสร้างภาพลักษณ์อันดีให้กับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ในสายตาประชาชนให้เกิดความเชื่อมั่นต่อการปฏิบัติงาน

๓.๒ พัฒนาระบบการทำงานของหน่วยงานด้านเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสร้างระบบธรรมาภิบาลให้เป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน เพื่อให้หน่วยงานมีการวางแผนในการพัฒนาหน่วยงานระบบและกระบวนการทำงาน และกรอบอัตรากำลังที่เหมาะสมกับการขับเคลื่อนในปัจจุบันและเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคต โดยการ

๑) เร่งรัดการปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างหน่วยงานที่ซ้ำซ้อนให้เกิดความชัดเจน

๒) วิเคราะห์การจัดสรรงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะงบประมาณบูรณาการโครงการสำคัญต่างๆ

๓) ศึกษารูปแบบการเพิ่มบทบาทภาคเอกชนในโครงการลงทุนภาครัฐ (Public Private Partnership : PPPs) ที่เหมาะสมในภาคการเกษตร เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ในกิจการด้านการพัฒนาการเกษตรต่างๆ ของรัฐ เช่น โครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) การตรวจรับรองคุณภาพสินค้าเกษตร และการให้บริการสาธารณะ เพื่อลดภาระการลงทุนของภาครัฐ เพิ่มประสิทธิภาพการลงทุน การบริหารจัดการ รวมทั้งเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีระหว่างกัน

๔) ผลักดันให้มีหน่วยงานเชิงรุกที่จะส่งเสริม รองรับ และเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้านพลังงานทดแทน ด้านความตกลงระหว่างประเทศโดยเฉพาะประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) เพื่อให้มีแผนงานหรือแนวทางปฏิบัติงานที่ชัดเจนทันต่อการดำเนินการ ตามกฎระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น ให้สามารถแข่งขันได้เมื่อมีการเปิดเสรีและต้องกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องปรับตัว เตรียมตัวรับมือให้กับผู้ที่อาจได้รับผลกระทบเสนอแนะสู่ทางการใช้ประโยชน์ให้กับผู้ที่จะได้ประโยชน์

๕) ปรับบทบาทหน่วยงานให้เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาด้านการเกษตรและสหกรณ์ โดยมีการกำหนดให้มีกลไกตรวจสอบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในระดับพื้นที่

๖) สร้างและพัฒนาระบบควบคุมภายในของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

๓.๓ พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและสหกรณ์ให้เหมาะสม โดยการ

๑) พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและสหกรณ์ ทั้งในด้านสวัสดิการของเกษตรกร สินค้าเกษตร สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำทางการเกษตร ให้เหมาะสมและสอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจสังคม สิ่งแวดล้อม และการคุ้มครองให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง

- กฎระเบียบและกฎกติกาใหม่ ๆ ในการจัดการเศรษฐกิจโลกที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรของไทย เพื่อให้มีกฎหมายที่เป็นสากล โปร่งใส เป็นธรรม เอื้อต่อการสร้างวัฒนธรรมที่เป็นเครือข่ายที่เห็นประโยชน์ร่วมกัน นำไปสู่การยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจภาคการเกษตรของประเทศ

- พัฒนาปรับปรุงระบบกฎหมายเฉพาะ ให้มีความเหมาะสมและเป็นปัจจุบัน รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายให้มีความเป็นธรรมและทั่วถึง อาทิ กฎหมายด้านการคุ้มครอง พันธุ์พืช และสมุนไพร ด้านการประมง ด้านการจัดการและปฏิรูปที่ดินทางการเกษตร ด้านการขอรับการสนับสนุนเงินกองทุนช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ยากจน รวมถึงกองทุนพัฒนาสหกรณ์ เป็นต้น

- ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อม เพื่อให้มีการดำเนินการตามกฎ ระเบียบที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น ร่างพระราชบัญญัติมาตรการการคลังเพื่อสิ่งแวดล้อม พ.ศ. ที่ให้ความสำคัญกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ภาษีสิ่งแวดล้อม (ภาษีมลพิษ ภาษีเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและการทำการเกษตรที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม) ภาษีผลิตภัณฑ์หรือค่าธรรมเนียมผลิตภัณฑ์ และค่าธรรมเนียมการจัดการมลพิษ การวางหลักประกันความเสี่ยง หรือความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อม การกำหนดสิทธิการปล่อยมลพิษ ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บท ที่จะกำหนดเขตอำนาจและค่าธรรมเนียมในการจัดเก็บไว้ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดำเนินการร่างกฎหมายรองและพิจารณากำหนดอัตราการจัดเก็บภาษี และค่าธรรมเนียมที่เหมาะสมตามประเภทของธุรกิจต่อไป

๓.๔ พัฒนาปรับปรุงรูปแบบโครงสร้างและการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งสนับสนุนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยการ

๑) ผลักดันการบูรณาการโครงการต่างๆ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ ประกอบการเชื่อมโยงแผนงาน/โครงการการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์สู่แผนจังหวัด และกลุ่มจังหวัดในพื้นที่ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานแผนงาน/โครงการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) สนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาการเกษตรร่วมกับสถาบันการศึกษาหรือสถาบันการวิจัยเฉพาะทาง เพื่อเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีระหว่างกัน อาทิ การวิจัยในด้านพัฒนาเครื่องมือเครื่องจักร ด้านนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ ด้านนาโนเทคโนโลยีการเกษตร

๓) สนับสนุนการถ่ายโอนภารกิจด้านการตรวจรับรองคุณภาพสินค้าเกษตรบางชนิด และ/หรือการรับรองคุณภาพฟาร์มสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.)/ชุมชน/ภาคเอกชน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล เพื่อให้องค์กรดังกล่าวเข้ามามีบทบาทขยายการบริหารจัดการให้รวดเร็ว กว้างขวาง และมีมาตรฐานมากขึ้น โดยบูรณาการงานพัฒนาในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงตามความต้องการของพื้นที่

๔) วางระบบการบริหารจัดการด้านการเกษตรและสหกรณ์ สำหรับพื้นที่เฉพาะ เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละพื้นที่ เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้ การบริหารกลุ่มจังหวัดที่ติดกับชายแดนพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ

๓.๕ พัฒนาระบบบริหารจัดการงานข้อมูลภาคการเกษตรและสหกรณ์ โดยการ

๑) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ที่เชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศการเกษตรแต่ละสาขา ได้แก่ พืช ปศุสัตว์ ประมง และบริการทางการเกษตร รวมทั้งข้อมูลด้านผลการวิจัยพันธุ์ ระบบตลาดสินค้าเกษตร ข้อมูลด้านปัจจัยการผลิต เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน ทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำ โดยให้เกิดความคล่องตัวสูงด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่สามารถให้การปฏิบัติงานต่างๆที่เกี่ยวข้องสำเร็จอย่างทันการณ์ ถูกต้อง แม่นยำ

๒) สนับสนุนการเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ที่อำนวยความสะดวกให้กับผู้ใช้ประโยชน์ อาทิ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะเกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล ได้รวดเร็วและถูกต้องเพื่อสามารถนำข้อมูลดังกล่าวไป วางแผนการผลิตทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓) พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ให้มีมาตรฐานสากล โดยการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์กับองค์การนานาชาติที่มีฐานข้อมูลสารสนเทศดังกล่าวและประชาคมโลกให้การยอมรับ อาทิ World Trade Organization (WTO) และ Food and Agriculture Organization (FAO) เป็นต้น เพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางข้อมูลสารสนเทศการเกษตรและสหกรณ์ในระดับสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ต่อไป

๔) พัฒนาศูนย์วิเคราะห์และติดตามผลกระทบด้านเศรษฐกิจการเกษตร โดยมีการพัฒนาการเชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน พร้อมทั้งมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เป็นที่ยอมรับในวงการวิชาการมาทำหน้าที่ในการวิเคราะห์และให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้มีอำนาจใช้ในการตัดสินใจดำเนินการได้อย่างทันท่วงที รวมถึงสามารถกระจายข่าวผ่านสื่อ เพื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ การเตือนภัยรายวัน รายสัปดาห์ หรือสรุปผลงานรายเดือน

ทั้งนี้ ความสำคัญของบทบาทหน่วยงานในการพัฒนาบุคลากร กระบวนการทำงาน ตลอดจนโครงสร้างการดำเนินงานให้เกิดสัมฤทธิ์ผลแล้ว ควรมีการสร้างกลไกในระดับต่างๆ ให้เชื่อมโยงประสานงานอย่างเป็นระบบ ดังนี้

๑) **หน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง** สร้างความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของแผนยุทธศาสตร์ให้กับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้รับรู้และเกิดการยอมรับ โดยนำไปผสมผสานและสอดแทรกไว้ในแผนปฏิบัติการต่างๆ ผ่านรูปแบบ การประชุม สัมมนา หรือการประชุมสัมพันธเป็นระยะๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการขับเคลื่อนเชิงความคิดให้ทุกภาคส่วนเข้าใจวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระของแผนยุทธศาสตร์ และสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

๒) หน่วยงานภาครัฐส่วนภูมิภาค ทำความเข้าใจและผลักดันแผนยุทธศาสตร์ จากหน่วยงานภาครัฐส่วนกลางมาถ่ายทอดและแปลงแผนสู่ระดับจังหวัด/กลุ่มจังหวัด พื้นที่ ให้ประสบความสำเร็จมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน โดยการผสมผสานและสอดแทรกในแผนปฏิบัติราชการ

๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และร่วมผลักดันให้นำแผนพัฒนาการเกษตรไปปฏิบัติ

นอกจากนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีกกลไก ขับเคลื่อนให้เกิดการดำเนินงานอย่างจริงจัง และสามารถเชื่อมโยงบทบาทภารกิจให้มีการขับเคลื่อน และรับทราบปัญหาพร้อมทั้งแก้ปัญหาได้ไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวม โดยมีคณะกรรมการขับเคลื่อน อย่างเป็นรูปธรรม ที่สามารถบูรณาการในทุกระดับตลอดจนขับเคลื่อนได้ทั้งในภาครัฐและเอกชน

ฉบับร่าง

ส่วนที่ ๕

แผนงานสำคัญ

ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑

(พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

ส่วนที่ ๕ แผนงานสำคัญ
ภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการเกษตร
ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)

ประเด็นยุทธศาสตร์/แนวทางพัฒนา	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
<p>๑. พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร</p> <p>เพื่อให้เกษตรกรมีความสามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับความเสี่ยงด้านการผลิต การตลาด และมีการกระจายรายได้ที่ทั่วถึง เป็นผู้มีความสามารถในการผลิตและการตลาด ก้าวสู่ผู้จัดการฟาร์มที่เป็น มืออาชีพ (Smart Farmer) รวมทั้งสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ทดแทนรุ่นเดิม เพื่อทำการเกษตรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ และส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรให้มีการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน</p>		
๑.๑ สร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> ๑) การส่งเสริมและพัฒนาระบบประกันความเสี่ยงการเกษตร ๒) แก้ไขปัญหาหนี้ของเกษตรกรและการฟื้นฟูอาชีพ ๓) สร้างสวัสดิการและสนับสนุนกระบวนการออมให้เกษตรกร ๔) ๑ หมู่บ้าน ๑ กลุ่มเข้าถึงสินค้าเกษตรปลอดภัย ๕) โครงการยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตในระดับชุมชนและพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ ๖) การพัฒนายุทธศาสตร์และแผนเพื่อขยายระบบคุ้มครองแรงงานนอกระบบ ๗) จัดทำทะเบียนเกษตรกร ๘) การสนับสนุนให้เกษตรกร องค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุน ๙) การคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรกรม 	<p>กษ. กค. พณ.</p> <p>กษ. กค.</p> <p>กษ. กค. สคก.</p> <p>กษ. กค. เอกชน</p> <p>มท. กษ. สธ. ศธ. รง.</p> <p>กษ. รง.</p> <p>กษ.</p> <p>กษ. กค.</p> <p>กษ. มท.</p>
๑.๒ สร้างองค์ความรู้ให้กับเกษตรกร	<ul style="list-style-type: none"> ๑) โครงการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๒) โครงการตามแนวพระราชดำริ ๓) โครงการหลวง ๔) ถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการเกษตร ๕) ถ่ายทอดเทคโนโลยีระบบบัญชีฟาร์มและบัญชีครัวเรือน ๖) การส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรายย่อยผ่านศูนย์เรียนรู้และศูนย์ส่งเสริมพัฒนาอาชีพเกษตรกร ๗) การปรับปรุงรูปแบบและส่งเสริมพัฒนาความรู้ของเกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ ๘) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีฐานความรู้ของชุมชนและประชาชนชาวบ้าน 	<p>กษ.</p> <p>กปร. กษ. ทบ.</p> <p>กษ.</p> <p>กษ.</p> <p>กษ.</p> <p>กษ.</p> <p>กษ. พม. ศธ.</p> <p>กษ. วธ.</p>
๑.๓ สร้างขีดความสามารถให้กับเกษตรกรและชุมชนในการรับมือกับความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ	<ul style="list-style-type: none"> ๑) พัฒนากองทุนชุมชนเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) ส่งเสริมการนำวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงานทดแทนใช้ในระดับครัวเรือนเกษตร ๒) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ร่วมกับภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสังคมเกษตรในชุมชน 	<p>กษ. มท.</p> <p>พ.น. กษ.</p> <p>กษ. วธ.</p>

ประเด็นยุทธศาสตร์/แนวทางพัฒนา	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
๑.๔ สร้างความมั่นคง ปลอดภัยด้านอาหารในครัวเรือนเกษตรกร	๑) ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน ๒) ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ ๓) ส่งเสริมการปลูกผักสวนครัวปลอดภัย ๔) โครงการฝึกอบรมด้านอาหารศึกษา	กษ. สศช. NGOs. กษ. กษ. กษ.
๑.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร	๑) สร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ๒) โครงการสานฝันยุวเกษตรกร และอาสาสมัครเกษตร ๓) โครงการพัฒนาเกษตรมืออาชีพยุคใหม่ ๔) โครงการบ่มเพาะเกษตรกรอนาคตในเขตปฏิรูปที่ดิน	กษ. ศธ. เอกชน กษ. ศธ. กษ. ศธ. กษ. ศธ.
๑.๖ สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรเกษตรกร และสถาบันเกษตรกร	๑) สนับสนุนการดำเนินงานของสภาเกษตรกรแห่งชาติ ๒) ส่งเสริมและพัฒนาระบบสหกรณ์ องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ๓) พัฒนาองค์ความรู้ผู้นำสถาบันเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และผู้นำเกษตรกร ๔) ส่งเสริมและพัฒนากิจการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร ๕) กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	กษ. สภาเกษตรกรแห่งชาติ กษ. กษ. กษ. กษ. สทบ.
๑.๗ สร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนด้านการเกษตร	๑) ส่งเสริมการสร้างฐานความรู้และประสบการณ์ของประชาชน ชาวบ้าน หรือผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้การเทคโนโลยีใหม่ๆ ๒) เพิ่มขีดความสามารถในรับรู้ข่าวสารให้กับเกษตรกร	กษ. กษ.
๒. พัฒนาขีดความสามารถในการผลิต การจัดการสินค้าเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร เพื่อสร้างฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็ง เป็นฐานการผลิตของภาคการผลิตอื่นๆ ที่ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพ และรายได้ให้กับเกษตรกร พัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรและอาหารให้มีความสามารถในการแข่งขัน ประชาชนมีความมั่นคงด้านอาหาร และมีผลผลิตเพียงพอกับความต้องการด้านอาหารและพลังงาน โดยให้ความสำคัญกับความต้องการด้านอาหารเป็นลำดับแรก และส่งเสริมให้มีและนำผลงานวิจัยพัฒนาด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์มาก		
๒.๑ การพัฒนาการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม	๑) ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรที่สำคัญ ๒) ยุทธศาสตร์รายสินค้า ๓) โครงการลดต้นทุนการผลิตสินค้าเกษตร ๔) โครงการส่งเสริมการใช้ปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ๕) พัฒนาพันธุ์และผลิตเมล็ดพันธุ์พืช ๖) ผลิตพันธุ์สัตว์น้ำ ๗) ดำเนินการด้านการประมงเพื่อรองรับกฎระเบียบ IUU (Illegal, Unreported and Unregulated Fishing) ๘) ประมงนอกน่านน้ำ ๙) ปรับปรุงพันธุ์และพัฒนาอาหารสัตว์ ๑๐) จัดการระบบการพัฒนาพันธุ์และการผลิตพันธุ์ของภาคเอกชนให้มีคุณภาพ มาตรฐานตามที่กฎหมายกำหนด ๑๑) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว	กษ. วท. สวทช. กษ. พณ. อก. กษ. วท. เอกชน กษ. พณ. ธกส. กษ. กษ. กษ. กษ. กษ. กษ. วท. เอกชน กษ. วท.

ประเด็นยุทธศาสตร์/แนวทางพัฒนา	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	๑๒) การให้บริการเครื่องจักรกลการเกษตร ๑๓) สร้างนวัตกรรมและนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมมาใช้ในการผลิต ๑๔) ยุทธศาสตร์มาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหาร ๑๕) กำหนดมาตรฐาน พัฒนาระบบตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร ๑๖) การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตร ๑๗) พัฒนาสุขภาพสัตว์ ๑๘) ส่งเสริมและรองรับแหล่งจำหน่ายสินค้าคุณภาพ ๑๙) โครงการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร (การผลิตตามศักยภาพของพื้นที่) ๒๐) ส่งเสริมการทำเกษตรในรูปแบบการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มธุรกิจ (Cluster) ๒๑) การเชื่อมโยงการผลิต การแปรรูป การตลาด ๒๒) ส่งเสริมการทำเกษตรพันธะสัญญา (Contract Farming) ๒๓) โครงการนิคมการเกษตร ๒๔) พัฒนาและบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ด้านการเกษตร ๒๕) สร้างตราสินค้าเกษตรและตราสัญลักษณ์ บรรจุกัญชี ๒๖) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินค้าเกษตรโดยผ่านกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร วิทยาลัยชุมชน ๒๗) โครงการสินค้าเกษตรและอาหารตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ๒๘) ส่งเสริมแหล่งผลิตสินค้าเกษตรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบครบวงจร	กษ. กษ. วท. เอกชน กษ. อก. พณ. กษ. กษ. สธ. อก. กษ. กษ. พณ. กษ. กษ. อก. สถาบันเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร เอกชน อปท. กษ. อก. พณ. กษ. สถาบันเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร กษ. กษ. สธ. คม. กค. อปท. กษ. อก. วท. กษ. พณ. อก. กษ. พณ. สศช. วท. กษ. กก. วธ.
๒.๒ ส่งเสริมการผลิตที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อม (Green Product)	๑) ใช้เทคโนโลยีสะอาดกับกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ๒) ยุทธศาสตร์พัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ๓) รณรงค์การลดการเผาตอซัง ๔) โครงการหยุดเผาในพื้นที่การเกษตร ๕) ส่งเสริมระบบผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์และวัสดุเหลือใช้ในการผลิตสินค้าเกษตรและอาหาร ๖) ส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ตลาดซื้อขายคาร์บอนเครดิตในภาคการเกษตร	กษ. อก. วท. สศช. กษ. พณ. กษ. กษ. พน. กษ. อก. วท. กษ. ทส. วท.
๒.๓ สนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร	๑) ตลาดกลางสินค้าเกษตร ๒) โครงการจัดระบบตลาดสินค้าเกษตรในระดับพื้นที่ ๓) การบริหารจัดการสินค้าเกษตรและการจัดการด้านการตลาดกับภาคเอกชน	กษ. พณ. กษ. สถาบันเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร เอกชน กษ. สถาบันเกษตรกร/องค์กรเกษตรกร เอกชน

ประเด็นยุทธศาสตร์/แนวทางพัฒนา	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	๔) สนับสนุนตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ๕) พัฒนาระบบตลาดระบบกระจายสินค้าเกษตร ๖) เชื่อมโยงเครือข่ายในการนำวัตถุดิบของเกษตรกรไปสู่โรงงานอุตสาหกรรม	กค. กษ. เอกชน กษ. พณ. กษ. อก.
๒.๔ สร้างความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภูมิภาคและระหว่างประเทศ	๑) ความร่วมมือระหว่างประเทศ ๒) การเปิดเสรีทางการค้า ๓) การจัดกิจกรรมแสดงสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ๔) การศึกษาข้อมูล กฎระเบียบต่างๆ ของประเทศคู่ค้า ๕) การสำรวจเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อความมั่นคงอาหาร	กษ. พณ. กต. กษ. พณ. กต. กษ. พณ. กต. กษ. พณ. กต. กษ. เอกชน
๒.๕ เสริมสร้างการผลิตสินค้าเกษตรที่เป็นพืชอาหารและพลังงานให้เกิดความมั่นคง	๑) กำหนดเขตเกษตรเศรษฐกิจ (Zoning) พืชอาหารและพืชพลังงานทดแทนให้มีความสมดุล ๒) ผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานอย่างเหมาะสม ๓) การสนับสนุนสินเชื่อเพื่อปลูกพืชพลังงานทดแทน	กษ. วท. มท. กก. ศธ. อปท. กษ. พน. อปท. กษ. กค.
๒.๖ สนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาด้านการเกษตร	๑) วิจัยและพัฒนาในด้านพืช ประมง ปศุสัตว์ จุลินทรีย์ที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ๒) วิจัยและพัฒนาด้านเทคโนโลยีการผลิต ๓) วิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพืชพลังงาน ๔) สนับสนุนให้มีการพัฒนางานวิจัยพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ พันธุ์สัตว์น้ำ และจุลินทรีย์ โดยการตัดแปลงพันธุกรรม (GMOs) ๕) พัฒนาคือร่วมมือในการทำวิจัยและพัฒนาตลอดห่วงโซ่อุปทาน ๖) พัฒนายุวเกษตรกรเข้าสู่การเป็นนักวิจัยด้านการเกษตร	กษ. วท. สวก. กษ. วท. สวก. กษ. กษ. วท. สมาคมเทคโนโลยีชีวภาพสัมพันธ์ กษ. วท. สวทช. สวก. เอกชน พณ. ศธ. กษ. ศธ.
๓. พัฒนาศักยภาพการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ สมดุลและยั่งยืน		
เพื่อสร้างและพัฒนาศักยภาพการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ พื้นฟูทรัพยากรการเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการผลิตทางการเกษตรอย่างยั่งยืน และเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรและสิ่งแวดล้อม		
๓.๑ ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ทรัพยากรการเกษตรและโครงสร้างพื้นฐานการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน	๑) พัฒนาและฟื้นฟูทรัพยากรดิน ๒) เขตการใช้ที่ดิน ๓) ปฏิรูปการถือครองที่ดินและการคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม ๔) จัดสรรที่ดินทำกินเพื่อการเกษตรและที่อยู่อาศัยให้กับประชาชนที่ยากจน ๕) บริหารจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ๖) การจัดการและจัดหาแหล่งน้ำชลประทาน ๗) การจัดหาแหล่งน้ำและเพิ่มพื้นที่ชลประทาน ๘) การจัดรูปที่ดิน ๙) การจัดหาแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ๑๐) สร้างบทบาทให้เกษตรกร/ชุมชน ปกป้องดูแล และบริหารจัดการทรัพยากรประมง ๑๑) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรประมง	กษ. ทส. กษ. ทส. กษ. มท. กษ. มท. ทส. กษ. มท. กษ. ทส. กค. มท. อปท. กษ. ทส. กษ. กษ. อปท. กษ. มท. อปท. กษ. ทส. อปท.

ประเด็นยุทธศาสตร์/แนวทางพัฒนา	กิจกรรม/โครงการ	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
	๑๒) พัฒนาการเพาะเลี้ยงสายพันธุ์พืช สัตว์และสัตว์น้ำ ที่หายากหรือใกล้สูญพันธุ์ ๑๓) สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานการเกษตร ๑๔) การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของกลุ่มประมงพื้นบ้าน	กษ. วท. ศธ. กษ. อปท. สภาเกษตรกรฯ กษ. ทส. มท. อปท. สภาเกษตรกร
๓.๒ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนวิธีการทำการเกษตรที่เหมาะสม	๑) เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารเคมี ๒) เร่งรัดการกำกับดูแลและควบคุมการใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างจริงจัง ๓) กำกับดูแลการขายสารเคมีการเกษตร ๔) พัฒนา กฎ ระเบียบ ข้อบังคับทางกฎหมายเพื่อควบคุมการโฆษณาและการส่งเสริมการขายสารเคมีการเกษตรทุกชนิด ๕) แผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติ	กษ. วท. ศธ. NGOs กษ. กษ. กษ. สคบ. ศธ. กษ.
๓.๓ สนับสนุน และ ผลักดันให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตร	๑) เสริมบทบาทในการปกป้องดูแลทรัพยากรทางการเกษตรของชุมชนท้องถิ่น ๒) สนับสนุนให้เกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรในท้องถิ่นตนเอง	กษ. มท. ทส. กษ. มท. ทส.
๓.๔ เตรียมความพร้อมในการรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ	๑) ปรับปรุงระบบป้องกันและระบายน้ำ ๒) ปฏิบัติการฝนหลวง ๓) จัดทำแผนป้องกันภัยพิบัติทางธรรมชาติทางการเกษตรระบบการเฝ้าระวังเตือนภัย และระบบการกระจายข้อมูลสู่เกษตรกร ๔) โครงการรองรับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศด้านการเกษตร	กษ. ทส. วท. กษ. กษ. มท. ทส. ทก. วท. กษ.
๓.๕ พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์	๑) ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ๒) ศึกษาแนวทางรองรับและเตรียมความพร้อมการดำเนินงานตาม กฎ ระเบียบ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม	กษ. กษ.

คำอธิบายอักษรย่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กค.	กระทรวงการคลัง
กต.	กระทรวงการต่างประเทศ
กก.	กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
พม.	กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กษ.	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
คม.	กระทรวงคมนาคม
ทส.	กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ทก.	กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
พณ.	กระทรวงพลังงาน
พณ.	กระทรวงพาณิชย์
มท.	กระทรวงมหาดไทย
รง.	กระทรวงแรงงาน
วธ.	กระทรวงวัฒนธรรม
วท.	กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ศธ.	กระทรวงศึกษาธิการ
สธ.	กระทรวงสาธารณสุข
อก.	กระทรวงอุตสาหกรรม
ทบ.	กองทัพบก
สทบ.	สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
สคก.	สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา
สคบ.	สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค
สศช.	สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
อปท.	องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น
NGOs	องค์กรพัฒนาเอกชน
ธ.ก.ส.	ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร
กปร.	สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สวทช.	สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ
สวก.	สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน)
	สมาคมเทคโนโลยีชีวภาพสัมพันธ์
	สถาบัน/องค์กรเกษตรกร
	สภาเกษตรกรแห่งชาติ
	เอกชน

แบบฟอร์มรายละเอียดข้อมูลเบื้องต้น แผนงาน/โครงการสำคัญและงบประมาณภายใต้ประเด็นยุทธศาสตร์

แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

ของหน่วยงาน.....

ตัวอย่าง

ยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกร

แนวทางพัฒนา	แผนงาน/โครงการ/กิจกรรม	เป้าหมาย						งบประมาณ (ล้านบาท)						
		หน่วยนับ	2555	2556	2557	2558	2559	รวม	2555	2556	2557	2558	2559	รวม
1.1 สร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร														
1) ส่งเสริมและพัฒนา ระบบการประกันความ เสี่ยงการเกษตร	- โครงการสร้างระบบประกันภัยความเสี่ยง ให้เกษตรกร	ราย	49,914	50,930	50,930	50,930	-	202,704	154.28	321.03	324.01	343.41	-	1,142.73

กรุณารอกข้อมูลในรูปแบบไฟล์ Excel